

IZVJEŠTAJ
o provođenju cjelokupnog Akcionog plana za djecu Bosne i Hercegovine
2015. – 2018.

(Usvojen 5.8.2019. godine na 176. sjednici Vijeća ministara Bosne i Hercegovine)

Sarajevo, januar 2019. godine

SADRŽAJ

I. Uvod	3
1. Izvještajni okvir	4
2. Pokretanje inicijativa na provođenju mjera AP za djecu BiH.....	5
II. Informacije o provođenju mjera po specifičnim ciljevima iz AP BiH	5
A. SPECIFIČNI CILJ: Unaprijediti zakone u BiH, politike, strategije, koordinaciju i izvještavanje radi poboljšanja primjene općih mjera iz Konvencije o pravima djeteta.....	6
B. SPECIFIČNI CILJ: Unaprijediti ambijent za implementaciju općih principa Konvencije o pravima djeteta u vezi sa nediskriminacijom, najboljim interesom djeteta i poštivanjem misljenja djeteta	26
C. SPECIFIČNI CILJ: Osigurati uvjete za potpunu primjenu građanskih prava i sloboda djece i uspostaviti specifične mehanizme za zaštitu prava i sloboda	33
D. SPECIFIČNI CILJ: Unaprijediti mehanizme zaštite djece i jačanje svijesti radi sprječavanja i suzbijanja nasilja nad djecom.....	35
E. SPECIFIČNI CILJ: Jačati kapacitete porodice i ukupnog društvenog ambijenta za ostvarivanje socijalne i zdravstvene zaštite, kao i obrazovanja, radi ostvarivanja prava djece lišene porodičnog okruženja	4Error! Bookmark not defined.
F. SPECIFIČNI CILJ: Osigurati mehanizme za primjenu zaštite prava djece s poteškoćama i ukupne zaštite djece i životnog standarda.....	57
G. SPECIFIČNI CILJ: Sistem odgoja i obrazovanja učiniti pravičnim i dostupnim za razvoj potencijala djeteta/učenika kroz visokokvalitetne, prilagođene i sveobuhvatne usluge.....	67
H. SPECIFIČNI CILJ: Osigurati mehanizme zaštite ranjivih grupa s posebnom pažnjom posvećenom djeci izbjeglicama, djeci migrantima, djeci s ulice, djeci u sukobu sa zakonom i drugoj djeci.....	86
III GENERALNO ZAPAŽANJE I	
PREPORUKE.....	96

I. Uvod

Akcioni plan za djecu Bosne i Hercegovine 2015. – 2018. (u daljnjem tekstu: APBiH) usvojen je na 9. sjednici Vijeća ministara BiH, održanoj 2.6. 2015. Promocija APBiH održana je 6. 7. 2015., a objavljena na veb-stranici Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH kako bi se sa sadržajem, ciljevima i mjerama iz APBiH upoznala šira javnost, stručna zajednica i organizacije civilnog društva.

APBiH usvojen je sa osnovnim ciljem da doprinese ostvarenju međunarodnih obaveza Bosne i Hercegovine kao i da se do početka petog ciklusa izvještavanja (2015./17.) Komiteta za prava djeteta UN-a sačini novi periodični izvještaj o ostvarenom napretku Bosne i Hercegovine u primjeni Konvencije o pravima djeteta i provođenju preporuka Komiteta za prava djeteta.

Kao što je i utvrđeno u APBiH, a prema preporukama Komiteta za prava djeteta za izradu izvještaja po osnovu ove konvencije, podaci se prikupljaju na godišnjem nivou i to je u procesu izvještavanja osnovni mehanizam za praćenje, monitoring i evoluciju preporuka Komiteta za prava djeteta UN-a na nivou Bosne i Hercegovine.

U tu svrhu APBiH je operativni dokument kojim se utvrđuju specifični ciljevi i mjere koje su istovremeno i mehanizam izvještavanja Vijeća ministara BiH i drugih nivoa vlasti u Bosni i Hercegovini o međunarodnim obavezama te o stepenu njihovog ispunjenja, ali i o stanju ljudskih prava djece u Bosni i Hercegovini.

Cilj ovog procesa je osmišljavanje odgovarajućeg procesa praćenja stanja ljudskih prava djece i sistema za unapređenje uočavanja problema s kojim se suočavaju djeca u Bosni i Hercegovini, posebno u slučajevima kršenja Konvencije o pravima djeteta.

S obzirom na period usvajanja APBiH (juni 2015.), ovaj izvještaj o provođenju obuhvata period od juna 2015. do decembra 2018. godine.

Na osnovu prethodna tri godišnja izvještaja o provođenju APBiH i informacija dobivenih u 2018., sačinjen je Izvještaj o provođenju APBiH za period 2015 – 2018. (u daljnjem tekstu Izvještaj) sa ocjenom stepena u kojoj su mjere provedene, a izražene su brojučano po specifičnim ciljevima.

U izvještaju su predstavljene četiri osnovne ocjene o provođenju mjera i to:

- 1.) **Mjera je provedena** (kad je mjera provedena u cjelosti)
- 2.) **Mjera je većim dijelom provedena** (kada je provedeno više od 50% aktivnosti)
- 3.) **Mjera je djelimično provedena** (kada je provedeno manje od 50% aktivnosti)
- 4.) **Mjera nije provedena** (kada nisu započete ili vođene aktivnosti)

Metodologija Izvještaja određena je metodologijom APBiH 2015 -2018.

1. Izvještajni okvir

Polazište za Izvještaj je opći cilj APBiH koji glasi: Realizacija specifičnih ciljeva i mjera za period od 2015. do 2018. godine kojim se unapređuje primjena Konvencije UN-a o pravima djeteta i osigurava poštivanje preporuka Komiteta za prava djeteta i ostalih međunarodnih tijela, UN-a, preporuka Vijeća Evrope, Evropske komisije, ali i drugih međunarodnih instrumenata čija je članica Bosna i Hercegovina, a koji se odnose na zaštitu prava djeteta, kao i mjera iz prethodnog APBiH (2011.-2014.) koje nisu provedene.

Iz općeg cilja izdvaja se osam specifičnih ciljeva kojima se planira:

- A. unapređenje zakona u BiH, politika, strategija, koordinacije i izvještavanja radi poboljšanja primjene općih mjera iz Konvencije o pravima djeteta;
- B. unapređenje ambijenta za provođenje općih principa Konvencije o pravima djeteta u vezi s nediskriminacijom, najboljim interesom djeteta i poštivanjem mišljenja djeteta;
- C. osiguravanje uslova za potpunu primjenu građanskih prava i sloboda djece i uspostavljanje specifičnih mehanizama za zaštitu prava i sloboda;
- D. unapređenje mehanizma zaštite djece i jačanje svijesti radi sprečavanja i suzbijanja nasilja nad djecom;
- E. jačanje kapaciteta porodice i ukupnog društvenog ambijenta za ostvarivanje socijalne i zdravstvene zaštite, kao i obrazovanja, radi ostvarivanja prava djece lišene porodičnog okruženja;
- F. osiguranje mehanizama za primjenu zaštite prava djece s teškoćama i ukupne zaštite djece i životnog standarda;
- G. postizanje pravičnijeg sistema odgoja i obrazovanja i njegove dostupnosti za razvoj potencijala djeteta/učenika putem visokokvalitetnih, prilagođenih i sveobuhvatnih usluga;
- H. osiguranje mehanizama zaštite ranjivih grupa s posebnom pažnjom posvećenom djeci izbjeglicama, djeci migrantima, djeci s ulice, djeci u sukobu sa zakonom i drugoj djeci.

Za ostvarenje općeg cilja APBiH, a kroz realizaciju njegovih osam specifičnih ciljeva, predviđeno je **127 mjera** s rokom provođenja do kraja 2018. godine.

2. Pokretanje inicijativa za provođenje mjera AP za djecu BiH

U izvještajnom periodu Vijeće za djecu BiH pokrenulo je inicijative na provođenju 34 mjere iz APBiH i to:

a) entitetskim vladama i entitetskim i kantonalnim ministarstvima obrazovanja, kao i Vladi i Odjelu za obrazovanje Distrikta upućene su inicijative za provođenje 19 mjera iz APBiH.

b) univerzitetima (Banja Luka, Sarajevo, Mostar), javnim RTV servisima u BiH (RTVBiH, RTVFBiH i JPRTRS), lokalnim zajednicama putem Saveza općina i gradova Federacije BiH i Saveza općina i gradova Republike Srpske i nevladinih organizacija oba entiteta posredstvom mreže „Snažniji glas za djecu“ upućene su inicijative za provođenje 11 mjera iz APBiH.

c) ministarstvima na nivou BiH (Ministarstvu pravde BiH, Ministarstvu civilnih poslova BiH, Ministarstvu sigurnosti BiH, Ministarstvu za ljudska prava i izbjeglice BiH) i Instituciji ombudsmena i -Vladi Federacije BiH - radi uspostavljanja Vijeća za djecu FBiH upućene su inicijative na provođenju četiri (4) mjere iz APBiH.

II. Informacije o provođenju mjera po specifičnim ciljevima iz APBiH

Ustavni okvir za Bosnu i Hercegovinu određuje nadležnosti države i entiteta te definira da Bosnu i Hercegovinu čine Federacija BiH s 10 kantona, centralizirana Republika Srpska i Brčko distrikt BiH te da u vezi s pojedinim pitanjima veći dio odgovornosti i ovlaštenja imaju ovi nivoi vlasti.

Iz tog razloga ministarstva na nivou Bosne i Hercegovine (Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH, Ministarstvo pravde BiH, Ministarstvo civilnih poslova BiH, Ministarstvo sigurnosti BiH) u većini mjera su samo pokretači inicijativa za provođenje konkretnih mjera prema nižim nivoima vlasti.

Kao što je i naglašeno u odnosu na period usvajanja Izvještaja o provođenju APBiH 2015.-2018., obuhvaćen je period od jula 2015. do decembra 2018. godine te je prikazan ostvareni napredak prema prikupljenim informacijama o provedenim aktivnostima za svaki specifični cilj i mjeru iz APBiH.

A. SPECIFIČNI CILJ: Unaprijediti zakone u BiH, politike, strategije, koordinaciju i izvještavanje radi poboljšanja primjene općih mjera iz Konvencije o pravima djeteta.

Za realizaciju specifičnog cilja A. u APBiH predviđeno je 30 mjera

A.1 Unapređenje zakonskog okvira

Mjera 1.

Izrada inicijative za donošenje sveobuhvatnog zakona o pravima djece na nivou BiH, koji u potpunosti utjelovljuje principe i odredbe Konvencije i njenih fakultativnih protokola i koji pruža jasne smjernice za njihovu dosljednu primjenu na cijeloj teritoriji BiH

Nisu vođene aktivnosti na provođenju ove mjere.

Mjera nije provedena

Mjera 2.

Izrada inicijative za pokretanje aktivnosti na sistematičnom usklađivanju zakonodavstva sa zahtjevima iz Zakona o zabrani diskriminacije.

Aktivnosti na provođenju mjere:

Zakon o zabrani diskriminacije u BiH, čije su dopune rađene 2016. godine, širom otvara vrata zaštiti pred domaćim sudovima od diskriminacije koju počinu organi vlasti i pojedinci.

Zakonom o zabrani diskriminacije BiH¹ uspostavlja se okvir za ostvarivanje jednakih prava i mogućnosti svim osobama u BiH i uređuje sistem zaštite od diskriminacije. U članu 2. stav (1) Zakona zabranjuje se svaka neposredna ili posredna diskriminacija po bilo kojem osnovu.

Odredbe o zabrani diskriminacije po bilo kojem osnovu sadržane su u Ustavu BiH, entitetskim i kantonalnim ustavima i Statutu BDBiH, ali i u zakonima u oblasti obrazovanja, socijalne i zdravstvene zaštite, krivičnom zakonodavstvu i u drugim oblastima.

U cilju primjene Zakona o zabrani diskriminacije BiH urađen je Vodič – ne/diskriminacija u institucijama u BiH I Smjernice za donošenje pravilnika o nediskriminaciji u institucijama I model pravilnika.

Mjera je većim dijelom provedena.

A.1.1 Unapređenje krivičnog zakonodavstva

Mjera 3. Usklađivanje zakonodavstva s Lanzarote konvencijom

Izmjene i dopune Krivičnog zakona FBiH:

- *Definiciju djeteta uskladiti s UN-ovom Konvencijom o pravima djeteta i Konvencijom*

¹„Službeni glanik BiH“, broj 59/09

o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja, kao osobe do navršениh 18 godina starosti.

- *Povećati starosnu granicu za pristanak djeteta na spolni odnos, na 16 godina.*
- *Nema zastare krivičnog gonjenja za krivična djela protiv spolne slobode i morala, učinjena na štetu djeteta.*
- *Pooštriti kaznenu politiku za krivična djela protiv spolne slobode i morala, prije svega podići minimalne kazne.*
- *Uvesti dodatne sigurnosne mjere koje se mogu izreći počiniocima krivičnih djela (posebno onih koja se odnose na nasilje nad djecom): obavezno liječenje – psihosocijalni tretman počinioca, zabrana približavanja i komunikacije s određenom osobom, udaljenje iz zajedničkog domaćinstva, zabrana obavljanja poziva, djelatnosti ili funkcije koja se dovodi u vezu s djecom.*
- *Ukinuti sva zakonom utvrđena ograničenja za pojedine profesije u pogledu krivične odgovornosti za neprijavlјivanje krivičnih djela protiv spolne slobode i morala a koja su učinjena na štetu djeteta.*
- *Ukinuti mogućnost amnestije i pomilovanja za pravosnažno osuđene počinioce krivičnog djela seksualnog nasilja nad djecom.*
- *Utvrđiti obavezu postojanja jedinstvene evidencije počinitelaca krivičnog djela seksualnog nasilja nad djecom i omogućiti ustanovama i drugim pravnim osobama, čija je djelatnost neposredno vezana za rad s djecom, dobijanje/provjeru podataka o krivičnom kažnjavanju kandidata koje zapošljavaju.*
- *Definirati krivično djelo „trgovine ljudima” u skladu s Palermo protokolom.*

Izmjene i dopune Krivičnog zakona RS:

- *Definiciju djeteta uskladiti s UN-ovom Konvencijom o pravima djeteta i Konvencijom o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja, kao osobe do navršениh 18 godina starosti.*
- *Povećati starosnu granicu za pristanak djeteta na spolni odnos, na 16 godina.*
- *Pooštriti kaznenu politiku za krivična djela protiv spolne slobode i morala, prije svega podići minimalne kazne.*
- *Uvesti dodatne sigurnosne mjere koje se mogu izreći počiniocima krivičnih djela (posebno onih koja se odnose na nasilje nad djecom): zabrana obavljanja poziva, djelatnosti ili funkcije koja se dovodi u vezu s djecom.*
- *Ukinuti sva zakonom utvrđena ograničenja za pojedine profesije u pogledu krivične odgovornosti za neprijavlјivanje krivičnih djela protiv spolne slobode i morala a koja su učinjena na štetu djeteta.*

- *Ukinuti mogućnost amnestije i pomilovanja za pravosnažno osuđene počinioce krivičnog djela seksualnog nasilja nad djecom.*
- *Utvrđiti obavezu postojanja jedinstvene evidencije počinilaca krivičnog djela seksualnog nasilja nad djecom i omogućiti ustanovama i drugim pravnim osobama, čija je djelatnost neposredno vezana za rad s djecom, dobijanje/provjeru podataka o krivičnom kažnjavanju kandidata koje zapošljavaju.*

Mjera 4. Usklađivanje krivičnog zakonodavstva s preporukama Komiteta za prava djeteta

- Podnijeti inicijativu za izmjenu postojećih krivičnih zakona (KZ) kako bi se medijima i novinarima uvela zabrana objavljivanja ličnih podataka djece i kako bi se osigurale primjerene kazne za takvo djelo;
- Podnijeti inicijativu za izmjenu postojećih KZ radi uvođenja izričite zabrane za tjelesno kažnjavanje djece u svim sredinama, uključujući i porodično okruženje, na cijeloj teritoriji države;
- Podnijeti inicijativu za izmjenu postojećih KZ radi osiguranja efikasnog kažnjavanja počinioca seksualnog iskorištavanja djece i djela zlostavljanja, kao i osiguranja pomoći žrtvama i svjedocima i njihove zaštite;
- Podnijeti inicijativu za izmjenu postojećih KZ kako bi se osiguralo da povreda odredaba Fakultativnog protokola o regrutiranju i uključivanju djece u neprijateljstva bude izričito okarakterizirana kao krivično djelo;
- Podnijeti inicijativu za izmjene i dopune krivičnih zakona (zakonske mjere) kako bi osobe koje iskorištavaju djecu kroz prisilno prosjačenje bile podvrgnute krivičnim sankcijama;
- Podnijeti inicijativu za izmjene i dopune KZ radi osiguranja primjerenih sankcija za počinioce djela u vezi s trgovinom ljudima, posebno onih koja uključuju djecu žrtve;
- Podnijeti inicijativu za izmjenu i dopunu postojećih zakona kako bi se osiguralo da dob žrtve nikada ne predstavlja razlog za poništenje njenog iskaza;
- Podnijeti inicijativu za izmjene i dopune postojećeg KZ Federacije BiH radi inkriminiranja radnje trgovine ljudima u skladu s Palermo protokolom.

Aktivnosti na provođenju mjere:

Kao što je Komitet za prava djeteta primijetio, složena državna struktura BiH prepreka je za jednako formuliranje i provođenje propisa relevantnih za primjenu Konvencije o pravima djeteta. Međutim, BiH nastoji osigurati jednoobraznu primjenu principa i odredbi Konvencije o pravima djeteta na teritoriji cijele države, te da ubrza proces relevantne reforme zakonodavstva.

S tim ciljem je Vijeće za djecu BiH uputilo vladama entiteta i Brčko Distrikta BiH u 2016. i 2017. sljedeće inicijative:

- za izmjene i dopune krivičnih zakona, zakona o krivičnom postupku, zakona o izvršenju krivičnih sankcija i zakona o pomilovanju Federacije BiH, Republike Srpske i Brčko Distrikta BiH kojim bi dijete definirali kao osobu do navršениh 18 godina života i drugih zahtjeva radi unaprjeđenja zaštite djece;

- za izmjenu i dopunu krivičnih zakona radi uvođenja izričite zabrane svakog fizičkog kažnjavanja djece koja bi bila primjenjiva na sva životna okruženja djece.

Entitetske aktivnosti:

U izvještajnom periodu donesen je novi Krivični zakonik Republike Srpske² koji je stupio na snagu 18.07.2017. godine. Novi Krivični zakonik Republike Srpske u svoje odredbe ugradio je brojne međunarodne standarde, a između ostalog i standarde uspostavljene Konvencijom Vijeća Evrope o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe. Zakonik u svojim odredbama sadrži posebno poglavlje (glava XV), pod nazivom „Krivična djela seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta“. Ovim zakonom prihvaćena je preporuka Ombudsmana za djecu Republike Srpske za uspostavljanje registra počinitelja krivičnih djela seksualnog zlostavljanja djece.³

Najveće izmjene koje su se desile, rezultirale su potpunom usklađenosti KD sa Lanzarote konvencijom, Istambulskom konvencijom i inicijativom Vijeća za djecu, prije svega:

- povećana je dobna granice za pristanak djeteta na spolni odnos sa 14 na 15 godina;
- pooštrena je kaznena politika za KD protiv spolne slobode i morala učinjena na štetu djeteta;
- uspostavlja se registar za lica koja su pravosnažno osuđena za krivična djela učinjena na štetu polnog integriteta djeteta
- učiniocu krivičnog djela učinjenog na štetu polnog integriteta djeteta izriče se mjera bezbjednosti zabrane potpunog vršenja poziva, djelatnosti i dužnosti čijim se obavljanjem ostvaruje neposredan kontakt sa djecom
- onemogućeno je ublažavanje kazne počiniocima krivičnih djela seksualnog zlostavljanja djece;
- propisana su nova krivična djela protiv života i tijela („genitalno sakaćenje žena“, prinudna sterilizacija“), krivična djela protiv seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta kao i krivična djela protiv braka i porodice („povreda privatnosti djeteta“).
- zastarjelost za krivična djela protiv polnog integriteta, braka i porodice, koja su učinjena na štetu djeteta, počinje teći od dana punoljetstva žrtve.

Nadalje, veoma značajan korak u ostvarivanju potreba dodatne zaštite djece od seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja je usvajanje Zakona o registru počinitelja krivičnog djela seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja djece u Republici Srpskoj. Uspostavljanje evidencije-registra počinitelja ovih krivičnih djela ima za cilj zaštitu djece i njihovu sigurnost kroz smanjenje povratnika među počiniocima ovih krivičnih djela, te eliminisanje svake mogućnosti da počinioci, ili lica u evidenciji, budu angažovani po bilo kom osnovu u radu sa djecom. Razlozi za donošenje ovog Zakona stoje i u činjenici da je počinioci ovih djela, prema procjeni stručnjaka, veoma teško rehabilitovati, da je među njima veliki broj povratnika i da između dva počinjena djela ove vrste vremenski period može biti vrlo dug.

Do harmonizacije krivičnog zakonodavstva sa Lanzarote i Istambulskom konvencijom u federaciji nije došlo, iako je prema zakonodavnoj i izvršnoj vlasti u ovom entitetu upućeno niz inicijativa u tom pravcu, prije svega od Vijeća za djecu BiH te nevladinog sektora. Vodeći se međunarodnim standardima u oblasti zaštite djece od seksualnog nasilja i iskorištavanja, Udruženje „Žene ženama“ Sarajevo je u saradnji sa Udruženjem „Zemlja djece u BiH“ i Udruženjem tužilaca FBiH, a u okviru kampanje „Šutnja nije zlato, izradilo tekst nacrtu zakona o izmjenama i dopunama krivičnog zakona. Inicijativa je od strane federalne poslanice, u julu mjesecu 2017. godine, upućen u parlamentarnu proceduru ali se do danas predloženi tekst zakona nije našao na dnevnom redu federalnog parlamenta.

² „Službeni glasnik Republike Srpske“ br. 64/17

³ Član 92. „U okviru kaznene evidencije vodi se poseban registar lica koja su pravosnažno osuđena za krivična djela učinjena na štetu polnog integriteta djeteta, a sadržaj i obim podataka, njihovo čuvanje i uslovi za davanje podataka regulisaće se posebnim zakonom.”

Mjera je djelimično provedena.

A.1.2 Usklađivanje zakona koji reguliraju nasilje u porodici i oblast socijalne zaštite i zaštite porodica s djecom

Mjera 5.

Podnijeti inicijativu o usklađivanju zakonodavstva o nasilju u porodici na cijeloj teritoriji države

Aktivnosti na provođenju mjere:

Vijeće za djecu BiH je uputilo vladama entiteta i Brčko distrikta BiH inicijativu za izmjene i dopune entitetskih, Brčko Distrikta BiH i kantonalnih zakona u oblasti socijalne i dječije zaštite kojim će biti unaprijeđena socijalna i zaštita djece koja su žrtve nasilja, zlostrebe i različitih oblika eksploatacije, a socijalna podrška i pomoć zasnivali bi se na potrebama djece i njihovih porodica, te bili ujednačeni na cijeloj teritoriji Bosne i Hercegovine.

Entitetske aktivnosti

Federalno ministarstvo rada i socijalne politike je u suradnji s kantonalnim ministarstvima nadležnim za oblast socijalne i dječije zaštite i relevantnim nevladinim organizacijama pripremlilo u formi prednacrtu Javnu politiku o zaštiti porodice sa djecom u Federaciji Bosne i Hercegovine i Zakon o podršci porodicama s djecom u Federaciji Bosne i Hercegovini u kojima su *u potpunosti su inkorporirani prijedlozi iz Inicijative Vijeće za djecu o izmjenama i dopunama postojećih zakona o socijalnoj zaštiti a koja je u 2016. godini upućena resornom federalnom i kantonalnim ministarstvima.* U cilju osiguranja što šire uključenosti vladinih i nevladinih organizacija u procesu finaliziranja strateškog dokumenta i zakona, ovo ministarstvo je u periodu juni-juli 2017. godine održalo javne konsultacije u Sarajevu, Grudama, Tuzli, Sanskom Mostu i Vitezu. Utvrđeni tekst zakona i javne politike je 13.07. 2018. godine od strane Vlade FBiH upućen u parlamentarnu proceduru.

Usvajanjem novog Zakona o dječijoj zaštiti u Republici Srpskoj je unaprijeđen položaj nezaposlenih porodilja. Zakonom je utvrđeno pravo na materinski dodatak u iznosu od 405 KM za nezaposlenu majku, u trajanju od 12 mjeseci, a za blizance i svako treće i naredno dijete u trajanju od 18 mjeseci.

U Republici Srpskoj donesene su izmjene i dopune Zakona o osnovnom vaspitanju i obrazovanju Republike Srpske⁴. U stavu 4. člana 10. je propisano da je: „škola dužna da obezbijedi efikasne mehanizme zaštite protiv nasilja, zlostavljanja, zanemarivanja i diskriminacije i bilo koje vrste uznemiravanja u skladu sa Protokolom o postupanju u slučaju nasilja, zlostavljanja ili zanemarivanja djece“. U stavu 1. člana 79. je utvrđeno da se težom povredom dužnosti učenika smatra, pored ostalog, i zlostreba mobilnih telefona u vrijeme nastave i snimanje video-klipova za vrijeme boravka u školi i njihova dalja distribucija.

Mjera je provedena

Mjera 6.

Podnijeti inicijativu za donošenje zakona koji izričito zabranjuju svako tjelesno kažnjavanje djece u svim postavkama, uključujući i kažnjavanje kod kuće

⁴ „Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 44/17

Aktivnosti na provođenju mjere:

Vijeće za djecu BiH uputilo je vladama entiteta i Brčko Distrikta BiH inicijative za:

- izmjenu i dopunu porodičnih zakona, zakona o socijalnoj i dječijoj zaštiti, zakona o zaštiti od nasilja u porodici, krivičnih zakona kao i zakona iz oblasti zdravstvene zaštite u FBiH, RS-u i BDBiH, te okvirnog zakona u oblasti predškolskog, odnosno osnovnog obrazovanja i odgoja, i zakona o sportu, a sve radi uvođenja izričite zabrane svakog fizičkog kažnjavanja djece koja bi bila primjenjiva na sva životna okruženja djece.

Republika Srpska je osigurala da se u porodičnom zakonodavstvu zabrani tjelesno kažnjavanje djece u svim okruženjima. Sa druge strane, u Federaciji BiH i u Brčko Distriktu, porodični zakoni propisuju da roditelji imaju obavezu da zaštite dijete od nasilja, i zabranjuju nasilno ponašanje od strane bračnog druga ili bilo kojeg drugog člana porodice. Problem se vidi u odredbama ovih zakona koji ne samo da ne zabranjuju tjelesno kažnjavanje djece u porodici, nego indirektno omogućavaju tjelesno kažnjavanje djece na način da roditelji treba da kontrolišu ponašanje svoje djece u skladu sa uzrastom i zrelosti djece. U okviru regionalnog projekta “Zaštita djece od nasilja i promocija socijalne inkluzije djece sa poteškoćama u razvoju u Zapadnom Balkanu i Turskoj”, kojeg implementira UNICEF u BiH sa partnerima, urađena je analiza zakonodavnog okvira kao i postojećih mehanizama prikupljanja podataka vezanih za nasilje nad djecom. Jedna od preporuka analize zakonskih okvira odnosila se na zabranu fizičkog kažnjavanja djece unutar porodičnog okruženja, te usklađivanje domaćeg zakonodavstva sa međunarodnim standardima u toj oblasti. U 2018. godini organizovano je potpisivanje peticija u gradovima u BiH s ciljem zabrane tjelesnog kažnjavanja djece.

Mjera je provedena.

Mjera 7.

Izrada inicijative za izmjene i dopune entitetskih i kantonalnih zakona u oblasti socijalne zaštite i zaštite porodica s djecom u sljedećem:

-U FBiH djecu koja su žrtve bilo kojeg oblika nasilja, zlostavljanja, eksploatacije i zanemarivanja, te djecu u riziku od navedenog, prepoznati kao korisnike prava iz oblasti socijalne zaštite

-Podnijeti inicijativu za izmjene i dopune postojećeg Zakona o socijalnoj zaštiti Republike Srpske u skladu s Palermo protokolom

-U HNK-u, Herceg-bosanskom kantonu i Posavskom kantonu donijeti zakone o zaštiti porodica s djecom

-U Zakonu o socijalnoj zaštiti RS-a uskladiti definiciju djeteta „žrtve trgovine”, kao korisnika socijalne zaštite, s Palermo Protokolom

Aktivnosti na provođenju mjere:

Kao što je navedeno, pod aktivnostima na provođenju mjere 5., Vijeće za djecu BiH je uputilo vladama entiteta i Brčko distrikta BiH inicijativu za izmjene i dopune entitetskih, Brčko Distrikta BiH i kantonalnih zakona u oblasti socijalne i dječije zaštite kojim će biti unaprijeđena socijalna i zaštita djece koja su žrtve nasilja, zloupotrebe i različitih oblika eksploatacije, a socijalna podrška i pomoć zasnivali bi se na potrebama djece i njihovih porodica, te bili ujednačeni na cijeloj teritoriji Bosne i Hercegovine. Skupština HNK je u julu mjesecu 2017. godine usvojila Zakon o zaštiti porodica sa djecom a njegova primjena je započela sa oktobrom mjesecom. Po prvi puta u ovom kantonu pitanja dječijeg dodatka i porodičnih naknada za nezaposlene i zaposlene porodilje uređene su zakonskim aktom.

Proces usvajanja Zakona o doplatku na djecu završen je i u Posavskom kantonu (juli 2017.) . Zakon tretira pravo na dječiji dodatak te pravo zaposlenih I nezaposlenih porodilja na novčanu naknade.

Mjera je većim dijelom provedena.

Mjera 8.

Izrada inicijative za usaglašavanje propisa kojim se regulira odgovarajuće finansiranje i socijalne beneficije za djecu i njihove porodice (kako bi se socijalna podrška i pomoć zasnivali na potrebama djece) na cijeloj teritoriji BiH u skladu s prihvaćenim međunarodnim standardima

Aktivnosti na provođenju mjere:

Federalno ministarstvo rada i socijalne politike je u suradnji s kantonalnim ministarstvima nadležnim za oblast socijalne i dječje zaštite i relevantnim nevladinim organizacijama pripremlilo u formi prednacrta Javnu politiku o zaštiti porodice sa djecom u Federaciji Bosne i Hercegovine i Zakon o podršci porodicama s djecom u Federaciji Bosne i Hercegovini u kojima su u potpunosti su inkorporirani prijedlozi iz Inicijative Vijeće za djecu o izmjenama i dopunama postojećih zakona o socijalnoj zaštiti a koja je u 2016. godini upućena resornom federalnom i kantonalnim ministarstvima. U cilju osiguranja što šire uključenosti vladinih i nevladinih organizacija u procesu finaliziranja strateškog dokumenta i zakona, ovo ministarstvo je u periodu juni-juli 2017. godine održalo javne konsultacije u Sarajevu, Grudama, Tuzli, Sanskom Mostu i Vitezu. Utvrđeni tekst zakona i javne politike je 13.07. 2018. godine od strane Vlade FBiH upućen u parlamentarnu proceduru.

Usvajanjem novog Zakona o dječijoj zaštiti u Republici Srpskoj unaprijeđen je položaj nezaposlenih porodilja. Zakonom je utvrđeno pravo na materinski dodatak za nezapsolene majke, u iznosu od 405 KM a u trajanju od 12 mjeseci, a za blizance i svako treće i naredno dijete u trajanju od 18 mjeseci.

Vijeće za djecu je u 2017. podržalo inicijativu koju je podnijela organizacija Zemlja djece BiH koja se odnosi na izmjene i dopune Zakona o socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti porodice sa djecom TK u cilju obezbjeđenja безусловne prenatalne i postnatalne zdravstvene zaštite žena koja pravo na zdravstveno osiguranje ne mogu ostvariti po bilo kojem drugom osnovu. Inicijativa je utemeljena na međunarodnim standardima zaštite ljudskih prava, posebno žena i djece, koja proističu iz međunarodnih ugovora koje je BiH ratifikovala kao i preporukama Komiteta za prava djeteta i Preporuke Institucije za ljudska prava BiH broj: P-171/11 „Zdravstvena zaštita žena u toku trudnoće, porođaja i materinstva nakon porođaja. Inicijativa je od strane Udruženja „Zemlja djece u BiH“ podnjeta dana 06.09.2017. godine nadležnom Ministarstvu za rad, socijalnu politiku i povratak Tuzlanskog kantona i Ministarstvu zdravstva Tuzlanskog kantona ali ista nije prihvaćena.

Od strane ove organizacije nastavljen je pritisak na općine u TK da usvoje podzakonske akte za primjenu kantonalne odluke kojom je propisano da djeca, te odrasle osobe u stanju socijalne potrebe, koje nisu osigurane po drugom osnovu, mogu ostvariti prava na obavezno zdravstveno osiguranje na teret lokalnih zajednica, kao obveznika uplate doprinosa. Do danas je inicijativa prihvaćena od strane šest općina, koja su donijela uputstva kao i potreban budžet za zdravstveno osiguranje neosiguranih osoba. Gradska uprava Grada Tuzla je u toku javne rasprave na nacrt Budžeta za 2019. godinu prihvatila prijedlog Udruženja Zemlja djece u BiH i značajno povećala budžetska sredstva za ove namjene, sa 4.000 KM na 12.000 KM.

Mjera je provedena

A.1.3 Usklađivanje zakona koji reguliraju pravnu pomoć

Mjera 9.

Pokrenuti inicijativu za hitno usvajanje Zakona o ostvarivanju prava na besplatnu pravnu pomoć u preostala dva kantona u Federaciji BiH u kojima nije donesen (Srednjobosanski kanton i Kanton 10 – Livno)

Aktivnosti na provođenju mjere:

Vijeće za djecu je u 2017. godini pokrenulo inicijativu za donošenje kantonalnih zakona o besplatnoj pravnoj pomoći .

Mjera je provedena

Mjera 10.

Podnijeti inicijativu za donošenje zakona o međunarodnoj pravnoj pomoći u građanskim stvarima koji bi precizno regulirao postupke domaćih organa po Konvenciji o ostvarivanju alimentacionih zahtjeva u inostranstvu

Aktivnosti na provođenju mjere:

Vijeće za djecu je ovu inicijativu uputilo Ministarstvu pravde BiH, nakon sjednice održane 21.1. 2016. godine.

Mjera je provedena samo u dijelu podnošenja inicijative pa se može konstatovati da je samo djelimično provedena jer Zakon nije donesen.

Zato se predlaže da u narednom APBiH mjera glasi:” Pripremiti i usvojiti Zakon o međunarodnoj pravnoj pomoći u građanskim stvarima koji bi precizno regulirao postupke domaćih organa po Konvenciji o ostvarivanju alimentacionih zahtjeva u inostranstvu”.

A.1.4 Usklađivanje zakonskih akata koji reguliraju odredbe u vezi s definicijom djeteta

Mjera 11. Usvojiti jasne odredbe u zakonskim aktima i javnim politikama o definiciji djeteta u skladu s Konvencijom o pravima djeteta

Aktivnosti na provođenju mjere:

Entitetskim zakonima o socijalnoj zaštiti⁵ dijete se definira kao „osoba do 18 godina života“ dok se Zakonom o socijalnoj zaštiti BDBiH⁶ne definira pojam djeteta ni maloljetnika u smislu njegove životne dobi, nego samo kao kategorije maloljetnika koja ima određena prava.

⁵Zakon o socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti porodice s djecom FBiH (Sl. novine); Zakon o socijalnoj zaštiti RS („Sl. glasnik RS“, br. 37/12 i 90/60)

⁶„Službeni glasnik BDBiH“, br. 1/04,4/04,19/07,2/08

Entitetskim zakonima o zdravstvenom osiguranju⁷ i zakonom Distrikta⁸ ne definira se pojam djeteta nego samo osiguranika.⁹

Porodični zakoni u BiH¹⁰ ne daju definiciju djeteta u smislu definicije iz Konvencije. U zakonima se navodi da se punoljetstvo stiće sa navršениh 18 godina života, kada osoba stiće i poslovnu sposobnost, koja se može steći i ranije, sklapanjem braka ili ako je maloljetna osoba starija od 16 godina postala roditelj, o čemu odlučuje sud u vanparničnom postupku.

U članu 16. stav 3. Okvirnog zakona o osnovnom i srednjem obrazovanju u BiH propisuje se da je dijete svaka osoba do navršene 18. godine života. Zakonom o osnovnom obrazovanju i vaspitanju RS-a i Zakonom o obrazovanju u osnovnim i srednjim školama BDBiH ne definira se pojam djeteta kako to definira Konvencija, ali se njima propisuje životu dob do koje traje osnovno obrazovanje (navršениh 15 godina života). Kantonalni propisi o osnovnom obrazovanju daju različite definicije djeteta tako da je u nekim od njih dijete osoba do navršениh 18 godina, dok u drugima nema definicije djeteta, ali se nalaže pohađanje redovne škole za djecu u dobi od 6 do 15 godina.

Prema entitetskim zakonima o zaštiti od nasilja u porodici,¹¹ dijete je svaki član porodice koji nije navršio 18 godina života.¹²

Dijete je, u smislu Krivičnog zakona BiH¹³, Krivičnog zakona FBiH¹⁴ i Krivičnog zakona BD¹⁵, osoba koja nije navršila 14 godina života, a maloljetnik u smislu ovog zakona je osoba koja nije navršila 18 godina života.

Krivično procesno zakonodavstvo u BiH ne definira pojam djeteta, ali određuje dobnu granicu za krivičnu odgovornost. Krivična odgovornost maloljetnika postoji ako je u vrijeme izvršenja krivičnog djela navršio 14 godina. Zakonom o krivičnom postupku BiH, Zakonom o krivičnom postupku FBiH i Zakonom o krivičnom postupku BDBiH propisuje se da će se krivični postupak obustaviti i o tome obavijestiti organ starateljstva, ako se u toku postupka utvrdi da maloljetnik u vrijeme izvršenja krivičnog djela nije navršio 14 godina. Zakonom o krivičnom postupku RS-a propisuje se da se postupak ne može voditi protiv maloljetnika koji nije navršio 14 godina.

U članu 2. stav 1. Zakona o zaštiti i postupanju s djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku Republike Srpske¹⁶ dijete se definira kao „svako lice koje nije navršilo 18 godina života.“ Istovjetnim zakonom u Federaciji BiH, koji je stupio na snagu 14.1.2014., dijete se također definira kao „svaka osoba koja nije navršila 18 godina života“.

Zakonom o ombudsmenu za djecu RS-a¹⁷ dijete se definira kao svako lice koje nije navršilo 18 godina, bez obzira na to da li je domaći ili strani državljanin, da li je rođeno u braku ili van njega, da li je usvojeno, te da li je pod roditeljskim staranjem ili bez roditeljskog staranja.

Entitetskim krivičnim zakonima¹⁸ i zakonom BDBiH¹⁹ utvrđuje se apsolutna zabrana bilo kakvih spolnih radnji s djetetom, nezavisno od toga da li su one dobrovoljne ili čak inicirane

⁷Zakon o zdravstvenom osiguranju („Službene novine FBiH“, br. 30/97,7/02, 70/08 i 48/11); Zakon o zdravstvenom osiguranju RS („Službeni glasnik RS“, br. 18/99, 51/01, 70/01,51/03,57/03,17/08,1/09,106/09)

⁸Zakon o zdravstvenom osiguranju BDBiH („Službeni glasnik BDBiH“, br. 01/02,07/02,19/07,02/08, 34/08)

⁹„Osiguranik može biti dijete koje je navršilo 15 godina života, odnosno stariji maloljetnik do 18 godina života, a nije završio osnovno obrazovanje ili se po završetku osnovnog obrazovanja nije zaposlio, pod uslovom da se prijavio Zavodu za zapošljavanje. Osiguranik je i dijete od rođenja, kao i djeca za vrijeme redovnog školovanja u osnovnim i srednjim školama, odnosno tokom studiranja na višim i visokim školama i fakultetima“

¹⁰ Porodični zakon Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 54/02, 41/08 i 63/14) i PZ Federacije BiH

¹¹Zakon o zaštiti od nasilja u porodici Republike Srpske („Službeni glasnik RS“, broj 102/12); Zakon o zaštiti od nasilja u porodici FBiH („Službene novine FBiH“, broj 28/13)

¹²Zakon o zaštiti od nasilja u porodici FBiH, član 2.

¹³Krivični zakon BiH, član 1. st. (11) i (12)

¹⁴Krivični zakon FBiH, član 2. st. (9) i (10)

¹⁵Krivični zakon BDBiH, član 2. st. (11) i (12)

¹⁶„Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 13/10 i 61/13

¹⁷„Službeni glasnik Republike Srpske“ br. 103/08 i 70/12

¹⁸Krivični zakon FBiH, član 207.; Krivični zakon RS, član 195. stav 1.

od djeteta, s tim da je dijete osoba do 14 godina života. Osim toga, u ovim zakonima vanbračna zajednica punoljetne osobe s maloljetnikom koji nije navršio 16 godina života smatra se krivičnim djelom.

Porodičnim zakonima entiteta i Brčko Distrikta BiH propisano je da sud može dozvoliti sklapanje braka maloljetnom licu starijem od 16 godina u vanparničnom postupku.

U Krivičnom zakonu Republike Srpske usklađena je definicija djeteta sa Konvencijom o pravima djeteta, te je ova mjera implementirana.

U parlamentarnoj proceduri su izmjene i dopune Krivičnog zakona FBiH, a koje uključuju, između ostalog, usklađivanje definicije djeteta sa Konvencijom o pravima djeteta.

Mjera je većim dijelom provedena

A.2 Sveobuhvatna politika i strategija

Mjera 1.

Osigurati adekvatne ljudske, tehničke i finansijske resurse kako bi provođenje ovog Akcionog plana bilo ostvareno na sveobuhvatan i dosljedan način na cijeloj teritoriji BiH

Aktivnosti na provođenju mjere:

Ministarstvo za ljudska prava BiH osiguralo je finansijske resurse za rad Vijeća za djecu BiH u 2016. godini. Međutim, nisu osigurani dovoljni ljudski i tehnički resursi u resornom ministarstvu za efikasnije provođenje Akcionog plana za djecu BiH 2015. – 2018., a posebno sistem koordinacije s nižim nivoima vlasti koji bi osigurao efikasnije provođenje APBiH.

Značajniji koraci u pravcu implementacije mjera iz APBiH su poduzeti od strane nevladinih organizacija. Međutim, lokalne zajednice i mreža „Snažniji glas za djecu“ (udruženja „Naša djeca“ Sarajevo, „Naša djeca“ Zenica, „Zdravo da ste“ Banja Luka i „Budućnost“ Modriča) dostavile su informacije koje ukazuju na to da se u lokalnim zajednicama radilo na izradi akcionih planova za djecu u periodu 2015-2017. a uz podršku Save the Children. Akcioni planovi za djecu na lokalnom nivou usvojeni su od strane Gradskih vijeća grada Zenica (2016.) i Grada Banjaluka (2016.) kao i Opštinskog vijeća Opštine Modriča (2017.) i Općinskog vijeća Novi grad Sarajevo (2018.). Izrada ova četiri Akciona plana uključivala su i učešće djece putem Dječijih parlamenata i grupa koje su djelovale kroz pomenute nevladine organizacije.

World Vision Bosne i Hercegovine je pokrenuo proces izrade lokalnih akcionih planova za djecu u 14 lokalnih zajednica u BiH (8 u Federaciji BiH i 6 u Republici Srpskoj). Proces je vođen uz punu participaciju lokalnih intersektoralnih grupa za dobrobit djece i u partnerstvu sa Udruženjem „Zemlja djece u BiH“ i nezavisnih konsultanata. Do sada su Akcioni planovi za djecu završeni i usvojeni u sedam općina (Visoko, Kakanj, Doboju Istok, Petrovo, Kneževo, Čelinac i Kotor Varoš).

U Gradu Tuzla, uz podršku udruženja „Zemlja djece u BiH“ formirana je multisektoralna Radna grupa za sigurnost djece koja je pokrenula proces izrade lokalnog Akcionog plana za djecu Grada Tuzla, a čiji proces treba biti završen u prvom kvartalu 2019. godine. Akcioni

¹⁹Krivični zakon BDBiH, član 204.

plan se odnosi na nekoliko oblasti: obrazovanje djece, zaštita porodica sa djecom, zdravlje i zdravstvena zaštita, zaštita djece od nasilja i sigurnost djece te oblast sport, rekreacija, kultura, informisanje djece i zaštita okoliša. Participacija djece u ovom procesu će biti obezbijedena putem dječijih fokus grupa organizovanih kroz škole i nevladine organizacije.

Općina Travnik izrazila je opredijeljenost o potrebi donošenja lokalnog akcionog plana za djecu na općinskom nivou.

Opština Srebrenica, u skladu s obavezama lokalne zajednice iz APBiH, osigurava ljudske i materijalne resurse za realizaciju pojedinih mjera iz APBiH.

Na nivou države doneseno je nekoliko strateških dokumenata koji unaprijeđuju zaštitu prava djece u BiH:

- Okvirna politika ranog rasta i razvoja djece u BiH
- Politika seksualnog i reproduktivnog zdravlja u BiH
- Akcioni plan BiH za očuvanje statusa zemlje oslobođene od poliomijelitisa (2012.-2015.)
- Plan pripravnosti kontrole pandemijske influence u BiH
- Strategija za odgovor na HIV i AIDS u BiH 2011.-2016.
- Akcioni plan za provođenje Strategije za odgovor na HIV i AIDS u BiH 2011.-2016.
- Tranzicijski plan za daljnje provođenje aktivnosti prevencije, kontrole i borbe protiv tuberkuloze u Bosni i Hercegovini koje je podržao Globalni fond za borbu protiv AIDS-a, tuberkuloze i malarije (2015.-2017.)
- Plan tranzicije za nastavak prevencije liječenja i njege HIV/AIDS-a u Bosni i Hercegovini za period 2015.-2017.
 - Strategija za prihvata i integraciju bh. državljana koji se vraćaju po osnovu sporazuma o readmisiji i Akcioni plan za period 2015.-2018.
 - Okvirni akcioni plan o obrazovnim potrebama Roma/Romkinja u BiH (2018 – 2020)
 - Standardizirani postupci u postupanju s djecom žrtvama i žrtvama svjedocima trgovine ljudima
 - Smjernice za postupanje u slučaju nasilja nad djecom
 - Etički kodeks istraživanja s djecom i o djeci.

Mjera je djelimično provedena.

Mjera 2.

Usvajanje i provođenje aktivnosti utvrđenih Strategijom nadzora nad opojnim drogama u BiH (2015–2020) i akcionim planovima

Aktivnosti na provođenju mjere

U maju 2018. godine donesena je Strategija nadzora nad opojnim drogama u BiH za period 2018 -2023, a izrada akcionih planova je u toku.

Mjera je većim dijelom provedena

A.3 Koordinacija i izvještavanje

Mjera 1.

Osigurati potrebne finansijske i tehničke resurse za rad Vijeća za djecu BiH kako bi svoju ulogu obavljalo na efikasan način

Aktivnosti na provođenju mjere:

Da bi se osiguralo da za APBiH budu obezbijeđeni adekvatni ljudski, tehnički i finansijski resursi, Vijeće za djecu BiH, je početkom 2016. godine, pokrenulo inicijativu za obezbjeđenje budžetskih sredstava za rad Vijeća za djecu BiH i provođenje APBiH. Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH je u svom budžetu za 2016., 2017. i 2018. godinu obezbijedilo sredstva za rad Vijeća za djecu BiH, a u 2017. i 2018. godini i za provođenje APBiH.

Mjera je provedena

Mjera 2.

Podnijeti inicijativu za izmjenu sistematizacije radnih mjesta u Ministarstvu za ljudska prava i izbjeglice BiH radi uspostave odjela za prava djeteta u okviru Sektora za ljudska prava, kako bi se ojačala uloga i vodstvo Ministarstva u zagovaranju prava djeteta, formuliranju politike, praćenju implementacije programa i mobilizaciji resursa za djecu

Aktivnosti na provođenju mjere:

Vijeće za djecu BiH je u januaru 2016. uputilo kabinetu ministrice za ljudska prava i izbjeglice BiH inicijativu za uspostavljanje Odjela za prava djeteta u okviru Sektora za ljudska prava Ministarstva.

U 2018. KBM je pokrenuo aktivnosti na izradi nove sistematizacije radnih mjesta kojom je predviđeno je formiranje Odjela za prava djeteta.

Mjera je većim dijelom provedena.

Mjera 3.

Izrada godišnjeg izvještaja o provođenju Akcionog plana za djecu BiH (2015–2018) koji se dostavlja na usvajanje Vijeću ministara BiH

Aktivnosti na provođenju mjere:

Podnesena su tri izvještaja i to:

- za juni 2015- april 2016. godine (usvojen na 71. sjednici Vijeća ministara BiH održanoj 31.08.2016. godine)
- Za 2016. godinu (usvojen na 112. sjednici Vijeća ministra BiH održanoj 30.08.2017. godine) i
- Za period 2017. godine (Usvojen na 112. sjednici Vijeća ministara Bosne i Hercegovine održanoj 30. 8. 2017.)

Mjera je provedena

Mjera 4.

Podnijeti inicijativu za formiranje Vijeća za djecu u Federaciji BiH

Aktivnosti na provođenju mjere:

Vijeće za djecu BiH je podnijelo inicijativu prema Vladi Federacije BiH za uspostavljanje Vijeća za djecu na nivou Federacije BiH.

Mjera je provedena samo u dijelu podnošenja inicijative pa se može konstatovati da je samo djelimično provedena.

Obzirom da u Federaciji BiH još uvijek nije formirano Vijeće za djecu, u narednom APBiH bi mjera trebala da glasi: “ Formirati Vijeća za djecu u Federaciji BiH“.

A.4 Raspodjela sredstava

Mjera 1.

Podnijeti inicijativu za programsko budžetiranje, obezbjeđivanje budžeta koji adekvatno uzimaju u obzir potrebe sve djece na svim nivoima vlasti u državi (entitetski, Distrikta, kantonalni, općinski), osiguranje vidljivosti djece u budžetu s jasno dodijeljenim sredstvima za potrebe i zadovoljavanje prava sve djece u relevantnim sektorima i uspostavljanje sistema monitoringa

Aktivnosti na provođenju mjere:

Vijeće za djecu Bosne i Hercegovine, koje djeluje pri Ministarstvu za ljudska prava i izbjeglice BiH, je u martu 2016. godine podnijelo inicijative prema vladama entiteta, Distrikta i kantona za uvođenje programskog budžetiranja, obezbjeđivanje budžeta koji adekvatno uzimaju u obzir potrebe sve djece na svim nivoima vlasti u BiH, odnosno osiguranje vidljivosti djece u budžetu s jasno dodijeljenim sredstvima za potrebe i zadovoljavanje prava sve djece u relevantnim sektorima.

Također, Inicijativu za dopunu člana 6. Zakona o financijama BiH, Vijeće za djecu BiH je uputilo je Ministarstvu financija i trezora BiH, 13. 6. 2017.

UN Komitet za prava djeteta je u junu 2016. godine usvojio Generalni komentar br. 19 o javnom budžetiranju za realizaciju dječijih prava, kao ključni dokument koji treba pomoći državama da ubrzaju provođenje svih dječijih prava definisanih Konvencijom o pravima djeteta i njenih fakultativnih protokola. Ovaj komentar treba da olakša primjenu člana 4. Konvencije o pravima djeteta koji se tiče javnih budžeta.

U oktobru 2016., u povodu obilježavanja Dječije nedjelje održan je okrugli sto o javnom investiranju za djecu, a stav ove SG je da u povodu obilježavanja Međunarodnog dana djeteta treba organizovati Konferenciju koja bi jednom dijelom bila posvećena javnom investiranju za djecu kako bi Vijeće istrajalo u ovim zahtjevima prema svim nivoima vlasti jer bez vidljivosti djece u budžetima ne može se govoriti o posvećenosti zaštiti dječijih prava.

Mjera je provedena.

Mjera 2.

Podnijeti inicijativu za uspostavu mehanizma za praćenje i ocjenu adekvatnosti, djelotvornosti i pravednosti u raspodjeli sredstava izdvojenih za provođenje Konvencije o pravima djeteta

Mjera nije provedena

Mjera 3.

Razvijanje vještina zaposlenih u entitetskim, kantonalnim institucijama i lokalnim upravama za planiranje i upravljanje budžetom usmjerenim na potrebe djece i porodica (seminari i sl.)

Aktivnosti na provođenju mjere:

U cilju razvijanja vještina zaposlenih u entitetskim, kantonalnim institucijama i lokalnim upravama za planiranje i upravljanje budžetom usmjerenim na potrebe djece i porodica, predstavnice Vijeća za djecu su održale 3 radna sastanka u kantonalnim ministarstvima financija. Sastanke je podržao Save the Children. Kriterij koji je korišten za grupisanje kantona bio je udaljenost, u skladu sa principom ekonomičnosti. Cilj održavanja radnih sastanaka prvenstveno je bila razmjena iskustava, kao i sagledavanje stepena kvaliteta budžetskih zahtjeva u programskom formatu.

Konstatovano je da su zaposlenici Ministarstva finansija i trezora BiH, kao i zaposlenici finansijskih sektora ostalih institucija državnog nivoa, već prošli određeni broj obuka koji se odnosi na programsko budžetiranje. Ovakve obuke su se radile za nivoe entiteta i BD BiH, dok nije bilo obuka za službenike kantona i lokalnih zajednica koji rade na planiranju budžeta. Na osnovu sastanaka sa prisutnim iz ministarstava finansija bilo je vidljivo da je potreban veći broj edukacija, kako za zaposlene iz ministarstva finansija tako i za zaposlene iz ministarstava nadležnih za socijalnu, zdravstvenu zaštitu i obrazovanje za potrebe djece, kao i za sve ostale korisnike budžetskih sredstava.

Takođe nije bilo moguće utvrditi kvalitet budžetskih zahtjeva dostavljenih u programskom format kantonalnim ministarstvima finansija.

Mjera je većim dijelom provedena

A.5 Prikupljanje podataka

Mjera 1

Podnijeti inicijativu za uspostavu koordiniranog sistema za sveobuhvatno prikupljanje, čuvanje i analizu podataka kojim će biti pokrivena sva djeca (do 18 godina) i koji će biti razvrstani po kategorijama kojima je potrebna posebna zaštita. Podatke treba prikupljati po dobi, spolu, nacionalnoj pripadnosti, invalidnosti, socio-ekonomskom statusu i geografskom položaju

Aktivnosti na provođenju mjere:

U Ministarstvu za ljudska prava, u okviru projekta IPA 2, vode se aktivnosti na uspostavljanju baze podataka za ranjive grupe među kojima su i djeca. U 2017. usvojen je Pravilnik za prikupljanje podataka iz nadležnosti Ministarstva, kojim je predviđeno da se od nadležnih institucija na svim nivoima vlasti u BiH elektronski prikupljaju podaci s ciljem praćenja slučajeva diskriminacije i boljeg uvida u stanje ljudskih prava djece te radi uspostavljanja adekvatnog međunarodnog izvještavanja u ovoj oblasti.

Mjera je većim dijelom provedena

Treba nastaviti aktivnosti na uspostavi koordiniranog sistema za sveobuhvatno prikupljanje podataka i ovakvu mjeru treba predvidjeti u narednom APBiH.

A.6 Nezavisno praćenje

Mjera 1

Preduzeti potrebne aktivnosti kako bi se osiguralo da Odjel za praćenje prava djece pri Instituciji ombudsmena za ljudska prava BiH i Ombudsmen za djecu u Republici Srpskoj imaju odgovarajuće ljudske, tehničke i finansijske resurse, kao i imunitete koji su im potrebni da bi efikasno funkcionirali (uključujući i rješavanje pritužbi djece na brz i djeci prilagođen način) kao i za osiguravanje adekvatnog praćenja preporuka koje daje Vijeće za djecu. Odgovarajući ljudski resursi podrazumijevaju multidisciplinarni tim (pravnici, psiholozi, socijalni radnik, pedagog itd.)

Aktivnosti na provođenju mjere:

S ciljem osiguranja ljudskih, finansijskih i tehničkih resursa za efikasno funkcioniranje Institucije ombudsmena za ljudska prava BiH i usklađivanja Zakona o ombudsmenu BiH s Pariškim principima i preporukama Venecijanske komisije u 2016. godini, sačinjen je novi Prijedlog zakona o ombudsmenu za ljudska prava BiH. Predviđena su rješenja kojima se osigurava veća nezavisnost i unapređenje efektivnosti Institucije ombudsmena u obavljanju promocije i zaštite ljudskih prava. Također, predloženo je i uspostavljanje Nacionalnog preventivnog mehanizma, što je obaveza proistekla iz ratifikacije Opcionog protokola uz Konvenciju protiv torture. Prijedlog Zakona nije usvojen u parlamentarnoj proceduri BiH u augustu 2016. godine, a u 2017. nastavljene su aktivnosti u cilju njegovog usklađivanja.

U Instituciji ombudsmena za ljudska prava, u Odjelu za praćenje prava djece, uposlena su svega tri pravnik što je nedostatan u odnosu na sve ingerencije ovog Odjela. Zbog nedostatka ljudskih i finansijskih kapaciteta, raspoloživi resursi su najvećim dijelom usmjereni na postupanje i rješavanje pojedinačnih žalbi, dok su u potpunosti minimizirane aktivnosti promocije rada Odjela među djecom odnosno mehanizama zaštite prava djece.

Mjera je dijelimično provedena

Mjera 2.

Podsticati angažman NVO-a u pogledu praćenja stanja prava djece u BiH

Aktivnosti na provođenju mjere:

Ministarstvo pravde BiH pokrenulo je inicijativu za usvajanje novog Sporazuma o saradnji Vijeća ministara BiH i nevladinog sektora u BiH. U skladu sa zaključkom Vijeća ministara BiH od decembra 2016., Ministarstvo pravde BiH pripremiolo je Prednacrt sporazuma i u martu 2017. organiziralo četiri javne rasprave na kojima je učestvovalo oko 150 predstavnika organizacija civilnog društva u BiH. U toku je procedura usvajanja.

Novim sporazumom predviđa se osnivanje Savjetodavnog tijela za saradnju sa civilnim društvom Vijeća ministara BiH, donošenje strateškog dokumenta o saradnji i jačanju uloge

Sektora za pravnu pomoć i razvoj civilnog društva, čime se nastoje ojačati institucionalni mehanizmi saradnje Vijeća ministara BiH i civilnog društva u BiH.

Značajan pomak urađen je i na polju javnih konsultacija. Ministarstvo pravde BiH realiziralo je aktivnosti na izradi web-aplikacije ekonsultacije.gov.ba (www.ekonsultacije.gov.ba) koja ima za cilj omogućiti aktivno učešće zainteresirane javnosti i civilnog društva u procesima izrade propisa, strateških i drugih dokumenata institucija BiH, kao i procesima oblikovanja javnih politika. Izrađena je veb-platforma za institucije BiH putem koje zainteresirane osobe mogu učestvovati u procesu javnih konsultacija. U decembru 2016. godine usvojena su i nova Pravila o javnim konsultacijama u izradi pravnih propisa²⁰ čime je dodatno unaprijeđena procedura javnih konsultacija sa zainteresiranom javnošću, te normirano provođenje konsultacija preko veb-platforme „eKonsultacije“.

Iako u BiH ima mnogo NVO-a, Vijeće za djecu BiH kontinuirano saraduje s Mrežom „Snažniji glas za djecu“ koja okuplja 20 nevladinih organizacija s teritorije cijele BiH koje se godinama bave promocijom i zaštitom prava djeteta.

Mreža „Snažniji glas za djecu“ kao i druge nevladine organizacije u BiH samostalno rade na praćenju stanja prava djeteta ili prava posebnih grupa djece.

Uz podršku UNICEF-a BiH, Mreža „Snažniji glas za djecu“ je izradila Izvještaj o stanju prava djece u BiH za period 2014-2016. godina a u 2018. godini izradila i predala Alternativni izvještaj o stanju prava djeteta u BiH koji je podnesen UN Komitetu i bit će predstavljen na predsesiji u Ženevi u februaru 2019. godine.

Veliki iskorak u praćenju stanja prava djece je i prvi Dječiji izvještaj o stanju prava djece u BiH 2013-2018. godina koji je također dostavljen UN Komitetu. U 2019. godini, djeca iz Bosne i Hercegovine će po prvi put sami predstaviti izvještaj Komitetu a prezentacija će biti organizovana i u BiH.

Mjera je većim dijelom provedena

A.7 Širenje i podizanje svijesti

Mjera 1.

Povećati medijski angažman u podizanju svijesti o Konvenciji na način prilagođen djeci, a posebno kroz edukativne radionice po školama

Aktivnosti na provođenju mjere:

Vijeće za djecu BiH je, u saradnji s Ministarstvom za ljudska prava i izbjeglice BiH, u julu 2015. godine upriličilo promociju APBiH 2015.-2018., čiju je izradu podržao UNICEF, kako bi upoznalo širu javnost s ciljevima i mjerama iz ovog plana koje se preduzimaju na provođenju Konvencije o pravima djeteta.

U decembru 2016. Vijeće je održalo zajedničku sjednicu s medijskim kućama s ciljem upoznavanja šire javnosti o pokrenutoj inicijativi o zabrani tjelesnog kažnjavanja djece. Ova sjednica dala je pozitivne rezultate i medijske kuće emitiraju programe o Konvenciji, prevenciji nasilja nad djecom, prevenciji maloljetničkog prijestupništva i zabrani tjelesnog kažnjavanja djece.

Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH je, u saradnji sa UNICEF-om, pripremilo publikaciju ‘Mediji u najboljem interesu djeteta’. Njena osnovna vrijednost je to što osim akademskog pristupa dokumentira i praktična iskustva i naučene lekcije iz višegodišnjeg rada

²⁰ „Službeni glasnik BiH“, broj 5/17

profesionalaca u medijima. Publikacija predstavlja praktičan i primjenjiv alat za profesionalce u medijima, vladinom i NVO sektoru za kreiranje vizuelne promocije i zaštite prava djeteta, kao i studentima različitih studijskih programa koji u okviru nastavnih predmeta izučavaju prava djece.

World Vision BiH je u izvještajnom periodu završio i predstavio javnosti rezultate i preporuke istraživanja ‘Djeca sa invaliditetom u BiH: Ja ne mislim da sam drugačija’.

I pored brojnih aktivnosti na diseminaciji Konvencije o pravima djeteta i obrazovanju o pravima djeteta i ljudskim pravima, u BiH i dalje ne postoji plansko i sistematično informiranje djece, roditelja, profesionalaca i javnosti o pravima djeteta.

Mjera je većim dijelom provedena

Mjera 2.

Realizirati promotivno-edukativne kampanje o dječjim pravima i prihvatanju različitosti, prilagođene različitim ciljnim grupama (djeci, roditeljima, profesionalnoj javnosti, široj zajednici)

Mjera nije provedena.

A.8 Obuke

Mjera 1.

Pružiti adekvatne i sistematične obuke o pravima djeteta svim profesionalcima koji rade s djecom i za djecu (policijski službenici, parlamentarci, sudije, tužioc, advokati, zdravstveni radnici, nastavnici, vaspitači, školska administracija i dr.) i uspostaviti certificiranje programa obuka

Aktivnosti na provođenju mjere:

Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH i Vijeće za djecu BiH su, uz podršku GIZ-a, u 2016., prvoj polovini 2017. i drugoj polovini 2018. godine, u sklopu projekta „Socijalna prava za ranjive grupe“, organizirali više sistematičnih obuka o dječjim pravima za grupe profesionalaca koje rade s djecom i za djecu (zaposlene u općinskim upravama, policijske službenike, sudije, tužioce, zdravstvene radnike, nastavnike, socijalne radnike, NVO) u četiri bh. općine (Tuzla, Živinice, Bijeljina i Brčko). U fokusu su bile obaveze države koje proističu iz Konvencije o pravima djeteta, a posebno da lokalni akteri daju veći angažman u pogledu usluga osjetljivim grupama za ostvarivanje njihovih socijalnih prava, uključujući i pravo na nediskriminaciju i vodeći se najboljim interesom djeteta. Pripremljen je Vodič za profesionalce koji rade sa socijalno osjetljivim/socijalno isključenim pojedincima i porodicama.

UNICEF je u saradnji s Ministarstvom za ljudska prava i izbjeglice BiH podržao edukativni seminar o Konvenciji o pravima djeteta i tehnici pisanja izvještaja o njenom provođenju za članove IRG-a, predstavnike nadležnih državnih, entitetskih i kantonalnih ministarstava, koji

su učestvovali u pripremi Kombinovanog V i VI periodičnog izvještaja BiH o provođenju Konvencije o pravima djeteta.

U oktobru 2017., u organizaciji Vijeća za djecu BiH, realizirane su obuke za sudije i socijalne radnike u vezi sa zaštitom djece kroz međunarodno-pravnu pomoć.

Udruženje „Zemlja djece u BiH” je uz podršku Visokog sudskog i tužilačkog vijeća krajem 2017. godine izradilo Priručnik za postupanje u slučaju seksualnog nasilja nad ženama i djecom koji je namjenjen policiji, tužiocima i sudijama, a na osnovu kojeg su se u 2018. godini, od strane entitetskih Centara za edukaciju sudija i tužioca, radile obuke profesionalaca u policiji i pravosudnim organima. Također, nakon formiranja intersektoralne radne grupe za sigurnost djece Grada Tuzla, značajne aktivnosti su poduzete na unapređenju kapaciteta njenih članova. U 2018. godini organizavane su dvije edukacije po na temu „Prevenција i rano prepoznavanje djece u srednjem i visokom riziku od nasilja” te „Uloga i djelovanja lokalnog referalnog mehanizma u zaštiti prava djece na lokalnom novu”. Osim toga, za članove lokalne grupe za izradu Akcionog plana za djecu Grada Tuzla, koja je uključivala preko 25 profesionalaca iz vladinog i nevladinog sektora, organizovano je edukacija o međunarodnim i domaćim standardima zaštite prava djece te metodologije izrade strateškog dokumenta za djecu na lokalnom nivou.

Društvo psihologa Republike Srpske, Društvo psihologa Federacije BiH i Brčko distrikta su u saradnji sa Visokim sudskim i tužilačkim vijećem, dana 15. 10. 2017. godine u Banja Luci organizovali Završenu konferenciju „Psihologija i pravo u zaštiti najboljih interesa djeteta“ kao završnu aktivnost dva srodna projekta: „Jačanje institucionalnih kapaciteta za unapređenje psihosocijalne podrške djeci i maloljetnicima u krivičnom postupku“ i „Jačanje profesionalnih kapaciteta i promocija uloge stručnih savjetnika/ saradnika u pružanju podrške djeci u krivičnom postupku“. Jedan od zaključaka dvodnevne konferencije je da zajednička saradnja educiranih sudija i tužilaca i stručnih lica psihologa otvara nove mogućnosti prema pravrednoj odluci, zaštiti djeteta/maloljetnika i efikasnijem postupku jer upravo psihološka procjena ličnih karakteristika djeteta u sukobu sa zakonom doprinosi njegovoj rehabilitaciji, socijalnoj integraciji i preuzimanju konstruktivne uloge u društvu.

U okviru oblasti dječije zaštite, World Vision je tokom 2017. godine uspostavio 18 intersektoralnih grupa na lokalnom nivou, u općinama Kakanj, Visoko, Goražde, Kakanj (uključujući Praču), Kalesija, Sapna, Doboj, Doboj Istok, Banovići, Lukavac, Pale, Zvornik, Srebrenik, Knežev, Kotor Varoš, Banja Luka, Čelinac i Prijedor, od kojih je 7 finansijski podržano od strane UNICEFa. Ove grupe omogućavaju platformu za koordinaciju ključnih aktera i servisa podrške usmjerenih na zaštitu djece u lokalnim zajednicama, te koordiniranom rješavanju problema sa kojima se djeca susreću u zajednici, počevši od nasilja nad djecom do niza drugih problema. Ukupno, 16650 djece, od kojih 1530 one najranjivije, je imalo koristi od intervencija provedenih u programu dječije zaštite, uključujući i aktivnosti koje su provele navedene grupe. Također, članovi intersektoralnih Grupa za dobrobit djece su prošla dva treninga: “Uloga referelnih mehanizama u zaštiti djece na nivou lokalnih zajednica” i “Javno zagovaranje” u svrhu podizanja svijesti o važnosti zaštite djece u lokalnoj zajednici”, koje je prošlo ukupno 116 profesionalaca koji djeluju u okviru ovih grupa.

Mjera je provedena

Mjera 2.

Inicirati izradu politika zaštite djece i etičkih kodeksa zaposlenika za sve institucije koje rade direktno s djecom (s prijedlogom za obaveznu obuku o njima)

Aktivnosti na provođenju mjere

Mreža NVO za prava djeteta „Snažniji glas za djecu“ je u 2018. godini, uz podršku UNICEF-a i Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH, vodila proces izrade Smjernica za procjenu i utvrđivanje najboljeg interesa djeteta. Na izradi dokumenta radilo je preko 35 profesionalaca, predstavnika institucija, akademske zajednice i nevladinog sektora. Smjernice su rađene za šest oblasti: izrada javnih politika, zakona i podzakonskih akata, porodičnu i socijalnu zaštitu, obrazovanje, zdravstvenu zaštitu te građanske sudske postupke i krivične postupke. Jedna od tematskih jedinica u okviru prve tematske oblasti odnosila se na izradu profesionalnih standarda postupanja, u kojima je naglašena potreba donošenja službenog dokumenta o sigurnosti djece (Politika zaštite djeteta) u institucijama i organizacijama, čijom primjenom će biti u stanju osigurati najbolji interes djeteta.

U okviru Smjernica za procjenu i utvrđivanje najboljeg interesa djeteta, koje su urađene od strane Mreže NVO za prava djeteta „Snažniji glas za djecu“ uz učešće predstavnika vladinih institucija i ustanova, akademske zajednice i NVO sektora, značajna pažnja posvećena je pitanju profesionalnih standarda. Tako su u poglavlju koji se odnosi na izradu javnih politika, zakona i podzakonskih akata koji se tiču djece definisani posebni elementi za izradu profesionalnih standarda postupanja u zaštiti djece te aktivnosti koje bi institucije i organizacije trebale poduzeti da bi kreirale profesionalne standarde, čijom primjenom će biti u stanju osigurati najbolji interes djeteta.

Mjera je provedena

A.9 Saradnja s civilnim društvom

Mjera 1.

Podnijeti inicijativu za osiguranje povoljnijih uvjeta rada civilnom društvu i nevladinim organizacijama kroz niže poreske stope i osiguranje budžetskih sredstava na svim nivoima vlasti za finansiranje programa NVO-a u oblasti promocije i zaštite prava djece

Aktivnosti na provođenju mjere

Kako bi se obezbijedili povoljniji uslovi rada civilnom društvu, Vijeće za djecu BiH je početkom 2016. uputilo inicijativu vladama na entitetskom i kantonalnom nivou za osiguranje povoljnijih uslova rada civilnom društvu i NVO-u finansiranjem i uvođenjem nižih poreskih stopa.

Mjera je provedena.

A.10 Dječija prava i poslovni sektor

Mjera 1.

Prevesti Opći komentar broj 16 o obavezama države u pogledu utjecaja poslovnog sektora na prava djeteta, promovirati ga i učiniti ga dostupnim poslovnom sektoru u BiH

Aktivnosti na provođenju mjere:

U oba entiteta doneseni su novi zakoni o radu kojima su pooštreni uslovi za zapošljavanje maloljetnih radnika. S djetetom mlađim od 15 godina života ne može se zaključiti ugovor o radu, niti se može zaposliti na bilo koju vrstu poslova, dok se dijete između 15 i 18 godina može zaposliti samo uz saglasnost zakonskog zastupnika i pod uslovom da ima opću zdravstvenu sposobnost, odnosno da takvi poslovi nisu štetni po zdravlje djeteta. Zakonom je ograničeno puno radno vrijeme za maloljetnika i ne smije biti duže od 35 sati sedmično, dok je zabranjen prekovremeni i noćni rad za maloljetnike. Samo u slučaju otklanjanja posljedica više sile i zaštite državnih interesa, a uz izričitu saglasnost nadležnog inspektora rada, dozvoljeno je maloljetnika privremeno izuzeti od zabrane noćnog rada. Za maloljetne radnike koji su zaposleni u industriji, rad u vremenu između 19 sati uvečer i 7 odnosno 6 (u RS-u) sati ujutro idućeg dana smatra se noćnim radom.

Krivičnim zakonodavstvom u BiH propisana je odgovornost pravnog lica za učinjena krivična djela, a pravnim licima sud može izreći i sigurnosnu mjeru zabrane obavljanja određene djelatnosti kojom se pravnom licu zabranjuje proizvodnja određenih proizvoda ili obavljanje određenih poslova.

IN fondacija je provela istraživanje o socijalno odgovornom poslovanju sa ciljem da se istraže filantropske prakse u realnom sektoru u BiH, te da se dobiju povratne informacije o spremnosti lokanih firmi da daju donacije i da aktivno sudjeluju u pružanju podrške i unaprjeđenju života djece i mladih u BiH. Firme uglavnom imaju pozitivno iskustvo u filantropiji i spremne su da se uključe i to u najvećem broju, donacijama do 1000 KM godišnje, pružajući podršku najviše kroz humanitarne aktivnosti, kroz sudjelovanje u pozivnoj promjeni, te zbog osjećaja da je dobro podržavati aktivnosti u zajednici. Kompanije su spremne sudjelovati u društveno odgovornim programima i podupirati djecu da izađu iz nasilja. U najvećem broju slučajeva nema zapreke za doniranje, iako nema pozitivnih zakona koji podržavaju filantropske aktivnosti u zemlji.

Ukratko, postoji potencijal za ostvarivanje i razvoj filantropije i društvene odgovornosti u BiH, potrebno je puno napora, energije za uspostavljanje odnosa i izgradnju povjerenja. Ipak, ovo je tek rana faza koja pruža mnogo mogućnosti. Osim toga, korporacije bi također trebale naučiti kako se uključiti u održivi i strukturni način, dok se uključe u društveno odgovorne inicijative.

Mjera je većim dijelom provedena.

Mjera 2.

Podnijeti inicijativu u vezi s ispitivanjem i prilagođavanjem zakonodavnog okvira (u građanskom, krivičnom i upravnom pravu) kako bi se osigurala pravna odgovornost preduzeća i njihovih podružnica (koje posluju ili se njima rukovodi s teritorije BiH) vezano za kršenje ljudskih prava, posebno prava djeteta

Nisu vođene aktivnosti na provodjenju ove mjere.

Mjera nije provedena

Za realizaciju specifičnog cilja A. u APBiH predviđeno je 30 mjera s rokom realizacije do kraja 2018.

U izvještajnom periodu može se konstatovati sljedeće:

Provedeno je 10 mjera

Većim dijelom je provedeno 10 mjera

Djelimično je provedeno 6 mjera

Nisu provedene 4 mjere

B) SPECIFIČNI CILJ: Unaprijediti ambijent za implementaciju općih principa Konvencije o pravima djeteta u vezi s nediskriminacijom, najboljim interesom djeteta i poštivanjem mišljenja djeteta.

Za realizaciju specifičnog cilja B. u APBiH predviđeno je 15 mjera

B. Opći principi

[članovi 2, 3, 6. i 12. Konvencije]

B.1 Nediskriminacija

Mjera 1.

Pokrenuti kampanje radi podizanja svijesti javnosti o pravnim lijekovima koji su dostupni u slučajevima diskriminacije, uključujući izradu informacije, prilagođenu jeziku djeteta, o tome kako napraviti pritužbe Instituciji ombudsmena

Nisu dostupne informacije da su vođene odgovarajuće aktivnosti na provođenju ove mjere.

Mjera nije provedena.

Mjera 2.

Pokrenuti inicijativu za izradu specijalnog izvještaja o pravu djece na obrazovanje u BiH

Mjera je provedena samo u dijelu podnošenja inicijative pa se može konstatovati da je samo djelimično provedena.

U narednom APBiH treba kao mjeru predvidjeti izradu Specijalnog izvještaja o pravu djece na obrazovanje u BiH.

Mjera 3.

Pokrenuti inicijativu za osiguranje odgovarajućih mjera podrške i pravilno obučene kadrove kako bi se olakšala etnička raznolikost i integracija u školama radi prekidanja segregacije djece u školama na osnovu nacionalnosti (politika „dvije škole pod jednim krovom” i jednonacionalne škole)

Aktivnosti na provođenju mjere

Ministarstvo civilnih poslova BiH i Konferencija ministara obrazovanja u BiH²¹ kontinuirano razmatraju pitanje rješavanja etničke segregacije u pojedinim sredinama/ školama u BiH. Ova pojava se sistemski i kontinuirano rješava na različite načine, npr. uvođenjem zajedničke jezgre nastavnih planova i programa u sve osnovne i srednje škole u BiH, te uvođenjem tzv. nacionalne grupe predmeta u škole u kojima se školuju djeca-povratnici ili se školuju djeca različitog nacionalnog porijekla, administrativnim ujedinjenjem i sl. Ministri obrazovanja entiteta i kantona i ravnatelj Odjela za obrazovanje Brčko Distrikta usvojili su Sporazum o ZJNPP kojim se obvezuju uključiti ZJNPP u NPP-e koje oni donose, a koji se izučavaju u područjima pod njihovom nadležnošću.

Svi učenici povratnici uključeni su u sistem obaveznog osnovnog obrazovanja.

Jednonacionalne škole prisutne su u jednonacionalnim sredinama i smatra se da nisu rezultat etničke, rasne ili druge podjele.

Mjera je djelimično provedena

Mjera 4.

Pokrenuti inicijativu za preduzimanje aktivnih mjera koje bi osigurale provođenje RAP-a BiH o obrazovnim potrebama Roma, uključujući i dodjelu odgovarajućih finansijskih, ljudskih i tehničkih resursa za njegovo provođenje i monitoring

Aktivnosti na provođenju mjere

Zaključujući da se provođenje ciljeva i mjera RAP-a BiH o obrazovnim potrebama Roma nije odvijala na željeni način Vijeće ministara BiH je usvajajući Izvještaj o provođenju Revidiranog akcionog plana Bosne i Hercegovine o obrazovnim potrebama Roma za školsku 2015/2016. godinu, a u cilju pune jednakosti u pravu pristupa obrazovanju romskoj djeci, donijelo preporuke Ministarstvu za ljudska prava i izbjeglice BiH, nadležnim ministarstvima obrazovanja i lokalnim zajednicama u BiH.

Prva preporuka Vijeća ministara BiH je upućena MLJPI da u 2017. istraži i pripremi cjelovitu informaciju o stvarnim razlozima neprovođenja Cilja - 3 RAP-a koji je glasio "Očuvanje i promoviranje romskog jezika, kulture i historije/istorije". U informaciji koju je pripremila MLJPI o razlozima neprovođenja ovog cilje, a nakon provedenog istraživanja, navodena je finansijska priroda, odnosno iznimno teška socijalna, kuturna i ekonomska situaciju u državi. Sa druge strane, uočeno je i „nedovoljno razumijevanje“ postojanja potrebe za očuvanjem i promoviranjem romskog jezika, kulture i historije/istorije na entitetskom/kantonalnom nivou što bi moglo ukazivati, na nedovoljnu senzibilizaciju prema navedenim pitanjima.

Druga preporuka Vijeća ministara BiH je upućena MLJPI u 2017/2018. godini pripremi Okvirni akcioni plan BiH o obrazovnim potrebama Roma, koji će biti odraz stvarnih nadležnosti kad je u pitanju obrazovna politika u Bosni i Hercegovini. Okvirni akcioni plan BiH o obrazovnim potrebama Roma u BiH je pripremljen u okviru MLJPI i usvojen na sjednici Vijeća ministara BiH 25. septembra 2018. U ovom Okvirnom AP su zadovoljeni međunarodne standarde koje je BiH, u značajnom dijelu, prihvatila, definisano je pravo romske nacionalne manjine na obrazovanje kao i obaveza primjene određenih obrazovnih standarda i normi i u tom pravcu su dati elementi i preporuke nadležnim ministarstvima obrazovanja u BiH da donesu vlastite akcione planove. Okvirni AP o obrazovnim potrebama

²¹ Konferenciju, uz ministra civilnih poslova BiH, čine svi ministri obrazovanja iz entiteta, kantona i Odjela za obrazovanje BDBiH

Roma/Romkinja u BiH ima planirana budžetska sredstava za provođenje mjera koje su u nadležnosti države.

Treća preporuka Vijeća ministara BiH je upućena nadležnim ministarstvima obrazovanja da u saradnji sa lokalnim zajednicama i romskim udruženjima koja egzistiraju na njihovom području, pripreme i usvoje vlastite akcijske planove o obrazovnim potrebama Roma koji bi prema potrebama i stanju na terenu, trebali imati precizne mjere koje bi rezultirale potpunoj i uspješnoj uključenosti sve romske djece u obavezno osnovno obrazovanje ali i nastavak obrazovanja. Započete su aktivnosti na donošenje ovih AP na entitetskom, odnosno kantonalnom i Distrikta nivou.

Četvrta preporuka Vijeća ministara BiH je upućena nadležnim ministarstvima obrazovanja u BiH i lokalnim zajednicama da uspostave programsko budžetiranje. Vođeno Općim komentarem UN Komiteta za prava djeteta broj 19 o izdvajanju sredstava iz javnog budžeta za realizaciju dječijih prava, Vijeće za djecu BiH²² je, u januaru 2016. godine, uputilo vladama entiteta/kantona/Distrikta Brčko BiH Inicijativu o uspostavi programskog budžetiranja. Neophodno je uvođenje programskog budžetiranja za djecu u Bosni i Hercegovini, kako bi se budžetska sredstva trošila u skladu sa prioritarnim potrebama djece i kako bi se osigurao najbolji efekat za utrošena sredstva. Otpočele su edukacije nadležnih institucija koje pripremaju budžete.

Mjera je većim dijelom provedena.

Mjera 5.

Pokrenuti inicijativu za unapređenje kodeksa ponašanja novinara radi uklanjanja stereotipa i stigmatizacije manjinskih i/ili etničkih grupa u medijima i njegovu potpunu primjenu

Aktivnosti na provođenju mjere

Uz podršku UNICEF-a, Vijeća za djecu BiH i Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH, u 2017. godini urađena je publikacija Mediji u najboljem interesu djeteta: pregled znanja i iskustava za kreatora medijskih sadržaja“ koji kombinuje akademski pristup sa iskustvima iz prakse. Publikacija predstavlja praktičan i primjenjiv alat za profesionalce u medijima, vladinom i NVO sektoru za kreiranje vizuelne promocije i zaštite prava djeteta, kao i studentima različitih studijskih programa koji u okviru nastavnih predmeta izučavaju prava djece. Publikacija je dostupna na internetu i otvorena za komentare, redovna poboljšanja i ažuriranja, kako bi odgovorila svojoj široj namjeni i održala savremenost.

Mjera je provedena.

Mjera 6.

Izraditi programe koji se odnose na Konvenciju o pravima djeteta, koje BiH treba preduzeti kako bi radila na Deklaraciji i Programu djelovanja koji su usvojeni na Svjetskoj konferenciji protiv rasizma, rasne diskriminacije, ksenofobije i srodnih oblika netolerancije

Aktivnosti na provođenju mjere

U 2017. godini, uz podršku Misije OSCE, urađene su Smjerinice za prepoznavanje diskriminacije u sistemu obrazovanja u Bosni i Hercegovini.

²² Stručno, intresorno, savjetodavno i koordinirajuće tijelo Vijeća ministara Bosne i Hercegovine

Mjera je djelimično provedena.

Mjera 7.

Nastaviti s aktivnostima na ratifikaciji Trećeg fakultativnog protokola uz Konvenciju o pravima djeteta

Aktivnosti na provođenju mjere

Fakultativni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta koji se odnosi na postupak po predstavkama (Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on a communications procedure) je usvojen od strane Generalne skupštine UN 19.12.2011. godine, a stupio na snagu 14. aprila 2014. godine.

Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH je posljednjih nekoliko godina radilo na procesu pristupanja Bosne i Hercegovine predmetnom međunarodnom ugovoru. Isti je 11. jula 2017. godine potpisan od strane ministrice za ljudska prava i izbjeglice BiH u zgradi Ujedinjenih nacija u Njujorku. Nakon potpisivanja izvršen je proces ratifikacije, tako da je Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine dala saglasnost za ratifikaciju u januaru 2018. godine, a potom je Predsjedništvo Bosne i Hercegovine donijelo odluku o ratifikaciji u februaru 2018. godine (Službeni glasnik BiH Međunarodni ugovori, broj 2/18). Za Bosnu i Hercegovinu ovaj Protokol je stupio na snagu 17.05.2018. godine.

Mjera je provedena

B.2 Najbolji interesi djeteta

Mjera 1.

Prevesti Opći komentar broj 14 o pravu djeteta da njegov ili njen najbolji interes bude uzet u obzir kao primarni

Aktivnosti na provođenju mjere

Preveden je i nalazi se na web stranici Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH. Distribuiran je profesionalcima koji rade za djecu i sa djecom tokom konferencija u Banja Luci i Sarajevu na kojim je vodjena rasprava o primjeni najboljeg interesa djeteta u bh praksi.

Mjera je provedena

Mjera 2.

Uraditi smjernice za određivanje najboljeg interesa djeteta u svakoj oblasti i distribuirati ih u javnim i privatnim ustanovama socijalne pomoći, obrazovanja, zdravstva, sudovima, upravnim organima i zakonodavnim tijelima

Aktivnosti na provođenju mjere

U 2017. godini vođene su aktivnosti na pripremi Smjernica za određivanje najboljeg interesa djeteta u svim oblastima, a proces je završen početkom 2018. godine. Aktivnost je vodila Mreža “Snažniji glas za djecu” uz podršku UNICEF-a i Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH. Osim nevladinog sektora, u procesu izrade ovog dokumenta učestvovala je akademska zajednica i vladin sektor koji uključuje entitetski nivo. Štampanje dokumenta je podržalo Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH i isti je distribuiran svim nadležnim entitetskim ministarstvima kao i jednom broju centara za socijalni rad i obrazovnih institucija. Dokument je promoviran sredinom 2018. godine, a o njegovoj važnosti u radu profesionalaca se govorilo i na konferenciji u Sarajevu 20. novembra 2018. godine.

Mjera je provedena

Mjera 3.

Pokrenuti aktivnosti radi poštivanja najboljeg interesa djeteta i podrške procesu deinstitutionalizacije domova za smještaj djece bez roditeljskog staranja; djeci lišenoj porodičnog okruženja osigurati smještaj u porodičnom obliku brige (Family based care) koji se neće završiti s punoljetstvom nego će trajati do završetka školovanja djeteta/mlade osobe

Aktivnosti na provođenju mjere

Oba bh. entiteta su prije nekoliko godina razvila odgovarajuće strategije za deinstitutionalizaciju i unapređenje sistema alternativne brige za djecu bez roditeljskog staranja. Njihova provedba je, međutim, i dalje slaba. Deinstitutionalizacija i transformacija postojećih ustanova velikog kapaciteta za djecu bez roditeljskog staranja podrazumijeva izmještanje djece iz institucija u porodične oblike brige za djecu, te otvaranje alternativnih servisa za podršku djeci i porodicama zavisno od potreba lokalne zajednice (dnevni centri za djecu pod rizikom, prihvatilište za djecu, materinski dom, centri za porodično savjetovanje i sl.). U Republici Srpskoj, oblast hraniteljstva je regulirana Pravilnikom o hraniteljstvu.

Radi poštivanja najboljeg interesa djeteta i podrške procesu deinstitutionalizacije domova za smještaj djece bez roditeljskog staranja, početkom 2017. usvojen je Javna politika o hraniteljstvu i Zakon o hraniteljstvu u FBiH, kojim se djeci privremeno ili trajno lišenoj roditeljskog, odnosno porodičnog staranja omogućava zaštita u porodičnom okruženju.

Ovim zakonom uređuju se: principi hraniteljstva, pojam i vrste hraniteljstva, uslovi za obavljanje hraniteljstva, vrste i broj hranjenika, podobnost za obavljanje hraniteljstva, ugovor o hraniteljstvu, hraniteljska naknada i naknada za izdržavanje hranjenika, obaveze, odgovornosti i prava hranitelja i centra za socijalni rad, prava i obaveze hranjenika, osposobljavanje i edukacija, registar i evidencija podataka, upravni nadzor, druga pitanja iz oblasti hraniteljstva. Vlada FBiH je 7. decembra 2017. dala saglasnost na Akcioni plan za provedbu Strategije deinstitutionalizacije i transformacije ustanova socijalne zaštite u Federaciji Bosne i Hercegovine (2014–2020).

Glavni problem transformiranja ustanova za djecu je i dalje nepostojanje fondova iz kojih bi se finansirale neophodne infrastrukturne i kadrovske promjene, te ovaj proces i dalje više zavisi od partnerstva nevladinih organizacija i međunarodnih fondova, nego od sistemskog djelovanja nadležnih institucija. Od 2015. godine, UNICEF i partnerske organizacije provode program “Transformacija institucija za zbrinjavanje djece i prevencija razdvajanja porodica” koji se finansira iz IPA II fonda. Tokom 2017. kroz ovaj program podržana je transformacija četiri institucije za djecu bez roditeljskog staranja (Sarajevo, Tuzla, Mostar i Banja Luka), te dvije za djecu i odrasle osobe sa poteškoćama u razvoju (Prijedor i Višegrad). Proces

deinstitucionalizacije i transformacije je dugotrajan, dok je u većini nabrojanih institucija sama reforma tek u početnom stadijumu i zahtjeva još ulaganja. Analiza urađena u sklopu programa pokazala je da se ni broj djece bez roditeljskog staranja u BiH ne može sa sigurnošću utvrditi. Procjene su da se njihov broj kreće između 1.640 i 2.435 (između 0,24% i 0,35% ukupne populacije djece u BiH).

Mjera je većim dijelom provedena.

Mjera 4.

Uraditi etički kodeks vezan za humanitarni rad s djecom i njihovim porodicama, s jasno definiranim smjernicama dozvoljenih i nedozvoljenih aktivnosti u humanitarnom radu

Mjera 4. nije provedena

Mjera 5. Provesti istraživanje koje bi se odnosilo na stupanje u rane brakove djece i mladih u BiH

Mjera nije provedena

B.3 Poštivanje mišljenja djeteta

Mjera 1.

Osigurati efikasnu primjenu zakonodavstva kojim se priznaju prava djece da izraze svoje stavove u pravnim postupcima koji se na njih odnose (posebno za sudove i socijalne radnike)

Aktivnosti na provođenju mjere

Princip participacije i mogućnost da se čuje mišljenje djeteta zastupljen je u zakonima kojima se regulira oblast porodičnih odnosa, socijalne i dječije zaštite, odnosno krivičnopravne zaštite. Na nivou ustavnih principa, ovo pravo priznato je svim licima pod jurisdikcijom BiH bez obzira na dob. Porodičnim zakonima, uz ostalo, predviđeno je da je organ starateljstva dužan da, prije određivanja porodičnog smještaja, omogući djetetu da slobodno izrazi svoje mišljenje u vezi s porodičnim smještajem i da to mišljenje cijeni u skladu sa uzrastom i zrelošću djeteta. Dijete ima pravo blagovremeno dobiti sva obavještenja koja su mu potrebna za formiranje mišljenja.

U dokumentu Smjernice za procjenu i utvrđivanje najboljeg interesa djeteta (vodič za profesionalce u oblasti socijalne i porodične zaštite, zdravstvene zaštite, obrazovanja te građanskih sudskih i krivičnih postupaka) naglašeno je da učešće djeteta predstavlja osnovni/opšti element za procjenu i utvrđivanje najboljeg interesa djeteta, bez čije primjene nema odluke koja je donesena za dobrobit djeteta. Naime, Smjernice daju jasnu uputu profesionalcima da obzira na to ko i u kojoj situaciji odlučuje o pitanju koje se tiče djeteta,

stav djeteta o tom pitanju je osnovni element, a u isto vrijeme i sredstvo za procjenu i utvrđivanje njegovog najboljeg interesa.

Mjera je većim dijelom provedena.

Mjera 2.

Uraditi smjernice s prijedlogom programa i aktivnosti o podizanju svijesti za promoviranje smislenog i efikasnog učešća djece u porodici, zajednici i školi, uključujući i njihovo učešće u tijelima vijeća učenika, uz posebnu pažnju posvećenu ugroženoj djeci

Mjera nije provedena

Mjera 3.

Pokrenuti inicijativu za osiguranje participacije djece u izradi i donošenju javnih politika i odluka kojim se uređuju prava djece ili koje utječu na kvalitet života djeteta i za obuku profesionalaca koji rade s djecom odnosno za djecu o poštivanju mišljenja djeteta

Aktivnosti na provođenju mjere

Mjera „Snažniji glas za djecu“ kontinuirano radi na promociji principa participacije i uvažavanja mišljenja djece u procesima donošenja javnih politika i odluka koje se tiču djece, kao i uspostavi mehanizama za konsultacije sa djecom (dječiji parlament i dječije grupe u 5 lokalnih zajednica). U izvještajnom periodu kreirani su informativni letci u formi „checklist“ kojima se provjerava usklađenost odluke s opštim principima Konvencije o pravima djeteta (izrađeni u okviru projekata Mreže „Snažniji glas za djecu“ uz podršku Save the Children), koji su distribuirani zakonodavnim i izvršnim tijelima u 10 lokalnih zajednica.

Positivan primjer uključivanja djece u procese izrade i donošenja javnih politika je izrada lokalnih akcionih planova za djecu 9 lokalnih zajednica u BiH. Djecu su kroz istraživanje potreba djece direktno uticala na kreiranje mjera koje su adekvatan odgovor na njihove mapirane potrebe u toj zajednici. Kreirani su vodiči za izradu lokalnih akcionih planova za djecu, kao i za praćenje njihove realizacije, a koji uključuju i obavezno učešće djece u ovim procesima.

Bez obzira što nevladine organizacije, Ombudsmen za djecu RS-a i Institucija ombudsmena za ljudska prava BiH podstiču participaciju djece u praktičnoj primjeni ovog principa, ali i dalje postoje barijere da stavovi djece budu uzeti u obzir prilikom donošenja državnih, entitetskih i kantonalnih politika.

Mjera je djelimično provedena.

Za realizaciju specifičnog cilja B. u APBiH predviđeno je 15 mjera s rokom realizacije do kraja 2018.

U izvještajnom periodu može se konstatovati sljedeće:

Provedene su 4 mjere
Većim dijelom su provedene 3 mjere
Djelimično su provedene 4 mjere
Nisu provedene 4 mjere

C) SPECIFIČNI CILJ: Osigurati uvjete za potpunu primjenu građanskih prava i sloboda djece i uspostaviti specifične mehanizme za zaštitu prava i sloboda

Za realizaciju specifičnog cilja C. u APBiH predviđene su 2 mjere

C. Građanska prava i slobode
[članovi 7, 8, 13-17, 19. i 37. (a) Konvencije]

C.1 Upis u matičnu knjigu rođenih

Mjera 1.

Pokrenuti inicijativu za aktivnosti koje bi omogućile:

- povećanje broja matičnih ureda u ruralnim područjima;
- besplatno izdavanje rodnih listova;
- osiguranje besplatne pravne pomoći, a po potrebi i asistencije, kako bi se olakšala prijava novorođene djece nepismenim osobama ili osobama bez dokumentacije;
- izdavanje rodnih listova za svu djecu rođenu na teritoriji države bez obzira na imigracioni status djeteta ili njegovih roditelja;
- podizanje svijesti, posebno među romskom populacijom, o važnosti upisa u matične knjige rođenih

Aktivnosti na provođenju mjere

U BiH su usvojeni harmonizirani zakoni: Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o matičnim knjigama²³ i Zakon o matičnim knjigama²⁴ kojima je unaprijeđen sistem registracije rođenja djece i uveden elektronski sistem upisa i vađenja rodnih listova koji kao isprava imaju trajno važenje. Pitanje upisa u matične knjige kada se radi o djeci pripadnicima romske manjine gotovo je u potpunosti riješeno. Zakonom se ne predviđa davanje novčanih taksi, a neukim strankama osigurana je pravna pomoć. Sadašnji podaci u BiH pokazuju da je broj takvih predmeta za pripadnike romske manjine manji od 57 slučajeva ukupno za sve osobe koje imaju problem u vezi s ličnim dokumentima, a rješavanje ovih predmeta je u toku.

Na podizanju svijesti, prije svega među romskom populacijom, o važnosti upisa u matične knjige rođenih za sada jedino rade nevladine organizacije. Tu su posebno aktivne

²³ "Službene novine FBiH", broj 80/14

²⁴ "Službeni glasnik RS", br. 20/09 i 145/14

organizacija Vaša prava te organizacije koje vode Dnevne centre za djecu koja su uključena u život i rad na ulici. Pozitivan primjer je Udruženje “Zemlja djece u BiH” u partnerstvu sa Centrom za socijalni rad Tuzla u 2017. i 2018. godini održao je preko 20 radionica na godišnjem nivou, u marginaliziranim zajednicama, s ciljem informisanja i edukacije stanovništva o vrstama I pristupu ostvarivanja, građanskih i socijalnih pravima i socijalnih usluga u lokalnoj zajednici, među kojima je pravo na identitet data posebna pažnja. U tu svrhu izrađen je i poseban video materijal koji korisnicima na njima prilagođen način približava proces registracije i upisa u matičnu knjigu rođenih.

Mjera je većim dijelom provedena

C.2 Pravo na privatnost

Mjera 1.

Pokrenuti inicijativu kojom bi se uspostavili specifični mehanizmi za djecu kako bi ona imala mogućnost da se žale zbog kršenja njihove privatnosti i kojom bi se povećala zaštita djece koja su uključena u krivične postupke

Aktivnosti na provođenju mjere

Ratifikacijom Fakultativnog protokola uz Konvenciju o pravima djeteta koji se odnosi na postupak po predstavkama, data je mogućnost djeci da se žale zbog kršenja njihove privatnosti. (Službeni glasnik BiH Međunarodni ugovori, broj 2/18, stupio na snagu 17.05.2018. godine).

Mjera je djelimično provedena

Za realizaciju specifičnog cilja C. u APBiH predviđene su 2 mjere s rokom realizacije do kraja 2018.

U izvještajnom periodu može se konstatovati sljedeće:

Provedeno je 0 mjera

Većim dijelom je provedena 1 mjera

Djelimično je provedena 1 mjera

Nije provedeno 0 mjera

D) SPECIFIČNI CILJ: Unaprijediti mehanizme zaštite djece i jačanje svijesti radi sprečavanja i suzbijanja nasilja nad djecom

Za realizaciju specifičnog cilja D. u APBiH predviđeno je 13 mjera

D. Nasilje nad djecom

[članovi 19, 37. (a) i 39. Konvencije]

D.1 Tjelesna kazna

Mjera 1.

Kroz kampanje i obrazovne programe ojačati i proširiti podizanje svijesti radi promoviranja pozitivnih i alternativnih oblika discipline i poštivanja dječijih prava, uz učešće djece, ujedno podižući svijest o štetnim posljedicama koje uzrokuje tjelesno kažnjavanje

Aktivnosti na provođenju mjere

Zakonima o zaštiti od nasilja u porodici u BiH eksplicitno se ne zabranjuje tjelesno kažnjavanje, te se radnjom nasilja prema njima smatra vaspitavanje djece ponižavajućim postupcima, što podrazumijeva sve oblike vaspitavanja koji dovode do osjećaja podređenosti ili ponižavanja djeteta.

Vijeće za djecu BiH je u 2016. i 2017. uputilo inicijative za izmjene i dopune porodičnih zakona, zakona o socijalnoj i dječijoj zaštiti, zakona o zaštiti od nasilja u porodici, krivičnih zakona kao i zakona iz oblasti zdravstvene zaštite u FBiH, RS-u i BDBiH, te zakona u oblasti obrazovanja, a sve s ciljem uvođenja zabrane svih oblika nasilja nad djecom, a posebno fizičkog kažnjavanja u svim okruženjima djece. S tim ciljem održan je i sastanak s medijima. U Bosni i Hercegovini i entitetu RS održano je nekoliko okruglih stolova o zabrani tjelesnog kažnjavanja djece s ciljem promocije pozitivnih roditeljskih vještina.

Nakon inicijativa koje je podnijelo prije godinu dana za izmjene i dopune zakona u BiH s ciljem uvođenja izričite zabrane svakog tjelesnog kažnjavanja djece koja bi bila primjenjiva na sva životna okruženja djece, u nizu planiranih aktivnosti Vijeće je uz podršku Save the Children, organizovalo okrugli sto o temi „Zabrana tjelesnog kažnjavanja djece“ koji je okupio predstavnike nadležnih institucija na svim nivoima vlasti u Bosni i Hercegovini.

Ovu aktivnost Vijeće je nastavilo medijskom kampanjom pa su u emisiji „Ja biram goste“ sudjelovale predsjednica Vijeća za djecu i sedamnaestogodišnja volonterka Vijeća.

Međunarodni dan borbe protiv nasilja nad djecom, (19. novembar) i Međunarodni dan prava djeteta (20. novembar) Vijeće u 2017. godini obilježilo u svjetlu zaustavljanja tjelesnog/fizičkog kažnjavanja djece u svim postavkama.

16. novembar 2017. obilježen je susretom bosansko-hercegovačke djece sa Švedskim ambasadorom u BiH što je zajednička aktivnost Vijeća za djecu i UNICEF-a. Cilj je bio upoznavanje sa pozitivnim primjerom Švedske koja je uvela izričitu zabranu tjelesnog kažnjavanja djece.

20. novembar 2017. obilježen je zajedničkom svečanosti UNICEF-a i Vijeća za djecu i njegovih stručnih grupa, uz sudjelovanje djece i predstavnika Mreže „Snažniji glas za djecu“. Početak svečanosti je bio u znaku zaključaka donesenih pri susretu bh djece i Švedskog ambasadora, nastavljen se dijalogom djece i učesnika, a završen radnim sastankom, u Ministarstvu za ljudska prava i izbjeglice, koji je rezultirao izradom Smjernica za određivanje najboljeg interesa djeteta u svim oblastima (socijalnoj i porodičnoj zaštiti, zdravstvenoj zaštiti, obrazovanju, krivično-sudskim postupcima i javnim politikama i zakonima).

Mjera je provedena

Mjera 2.

Pokrenuti inicijativu za razvijanje kulture odgovornog roditeljstva jačanjem kompetencija roditelja za odgoj i zaštitu djece od nasilja

Aktivnosti na provođenju mjere

Aktivnosti koje se odnose na promoviranje odgovornog roditeljstva i uspostavljanje šire mreže programa namijenjenih jačanju kompetencija roditelja implementira IN fondacija kroz svoje aktivnosti. Promovisanje programa pozitivnog roditeljstva koje provodi ova organizacija je često jedna od komplementarnih aktivnosti drugih potprogramskih inicijativa kao npr. program pripreme za školu, dnevni centri za djecu u riziku, porodične grupne konferencije. U toku 2017. IN fondacija je potpisala novi Memorandum o saradnji sa Američkom asocijacijom psihologa (APA) za provođenje posebnog programa koji ima za cilj da promoviše pozitivno roditeljstvo i jača kompetencije roditelja. Ova intervencija igra značajnu ulogu u prevenciji fizičkog kažnjavanja, nasilja i zanemarivanja u životima djece i mladih.

U cilju jačanja kompetencija odgovornog roditeljstva kod potencijalnih i sadašnjih očeva, Udruženje „Zemlja djece u BiH” je u 2017. godini kroz program za mlade muškarce educiralo 42 korisnika koja dolaze iz marginaliziranih zajednica: romsko naselje Kiseljak i kolektivno izbjegličko naselje Mihatovići, na teme: rodna jednakost i zdravi partnerski odnosi, komunikacija sa djecom, postavljanje granica, nenasilno rješavanje sukoba i discipliniranje djece. Primjetno je da mladi muškarci koji su ulaskom u program već bili ostavreni kao očevi ili su tokom implementacije to postali, pokazali veći stepen brige za egzistenciju i funkcionisanje cijele porodice sa posebnim naglaskomna povećanje brige o djeci.

Mjera je djelimično provedena

D.2 Zlostavljanje i zanemarivanje

Mjera 1.

Uspostaviti bazu podataka o svim slučajevima nasilja u porodici koje se vrši nad djecom radi preduzimanja sveobuhvatne ocjene njihovog obima, uzroka i prirode

Aktivnosti na provođenju mjere

Bosna i Hercegovina je 2013. godine postala 6. zemlja članica Vijeća Evrope koja je ratifikovala Konvenciju o prevenciji i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istanbulska konvencija). Vijeće ministara BiH je 2015. godine donijelo Odluku o usvajanju Okvirne strategije za provedbu Konvencije o prevenciji i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici u BiH (2015–2018). Opseg i vremenski okvir Okvirne strategije djelimično se podudara sa entitetskim strategijama – Strategijom za suzbijanje nasilja u porodici u RS 2014 – 2019. godine i Strategijom FBiH za prevenciju i borbu protiv nasilja u porodici 2013 – 2017. godine koje prate provođenje Istanbulske konvencije u dijelu nasilja u porodici.

Kao značajan korak u smislu razvoja kapaciteta institucija za evidentiranje i korištenje podataka o nasilju, u FBiH je pokrenuta baza podataka o nasilju u porodici i uspostavljen je informacioni sistem koji omogućava unos podataka o prijavama nasilja u porodici od strane policije, praćenje zaštitnih mjera od strane centara za socijalni rad, smještaj u sigurne kuće od strane nevladinih organizacija koje imaju sigurnu kuću, te pozive na SOS-telefon 1265. Do sada 60% kantona primjenjuju elektronski način vođenja evidencija, a unos za SOS telefon od strane organizacija uključenih u rad SOS telefona je potpun.

U Republici Srpskoj nadležnost za praćenje primjene Zakona o zaštiti od nasilja u porodici ima Ministarstvo porodice, omladine i sporta RS, kojem svi subjekti zaštite dostavljaju podatke i izvještaje o slučajevima nasilja u porodici, a u skladu sa Pravilnikom o sadržaju evidencije i izvještaja o nasilju u porodici. Podaci su razvrstani po spolu i godinama starosti nasilnika i žrtve, te je moguće raditi dodatne analize o nasilju nad djecom.

U BiH još uvijek postoje brojni izazovi u evidentiranju i korištenju podataka o nasilju kao što je neujednačenost statistika o broju žrtava nasilja pri čemu svaka institucija/organizacija ima različite kriterijume za evidenciju žena i djece žrtava nasilja u porodici. Tako npr. neki centri za socijalni rad ne evidentiraju djecu kao žrtve nasilja u slučajevima kad oni nasilju samo svjedoče, umanjujući na taj način broj evidentiranih žrtava nasilja u porodici.

Mjera je većim dijelom provedena

Mjera 2.

Ojačati edukativne programe i programe za podizanje svijesti, uključujući kampanje u kojima učestvuju djeca radi sprečavanja i suzbijanja zlostavljanja djece i analizirati utjecaj nasilja na pojedinca i zajednicu na lokalnom i državnom nivou

Aktivnosti na provođenju mjere

Na cijeloj teritoriji Bosne i Hercegovine se pokušavaju ublažiti ili potpuno neutralizirati uticaji predrasuda prema romskoj populaciji, a time i diskriminacija koja je, nažalost, još uvijek prisutna. Tako na primjer Forum teatar mladih Roma iz Visokog koristi svaku priliku da odigra predstavu “Ruža” sa temom problema ugovorenih, ranih ili maloljetnih brakova, a nakon predstave zajedno sa gledateljima traže rješenja za prevazilaženje problema ranog stupanja u brak. Najčešće publika bude vrlo raznovrsna, ali u svakom slučaju svi postavljaju pitanja kakav je uticaj nasilja na pojedinca i zajednicu i šta se može uraditi na rješavanju toga problema.

Ministarstvo sigurnosti BiH je partner u implementaciji Projekta “Child protection Hub” Projekat Child protection Hub je regionalna inicijativa koja promovise stalno unapređenje praksi i politika dječje zaštite u jugoistočnoj Evropi kroz participativni pristup i zajednička iskustva.

Ova interaktivna platforma okuplja profesionalce koji se u Evropi, ali i šire, bave dječjom zaštitom i predstavlja mjesto na kojem razmjenjujemo iskustva i znanja, učimo jedni od drugih, nudimo i dobijamo podršku.

Regionalni resursni centar za zaštitu djece/Child Protection Hub ima za cilj razviti jaku regionalnu zajednicu prakse i inovacija u Jugoistočnoj Evropi, među dionicima odluka koji izravno doprinose razvoju i pružanje usluga zaštite djece (stručnjaci, akademici, donosioci odluka, korisnici). Projekt strateški artikulira 3 vrste intervencija (upravljanje znanjem, izgradnju kapaciteta i zagovaranje) oko regionalne mreže stručnjaka i agencija, koji su podržani na online platformi. Fokus ove platforme je da nudi usluge i vještine koje se bave situacijama zlostavljanja i nasilja nad djecom.

Child Protection Hub omogućava umrežavanje i stručnu suradnju među sudionicima u zemljama jugoistočne Europe. To će povećati mogućnosti za unapređenje znanja i vještina i generiranje procesa kontinuiranog poboljšanja prakse, (kroz osposobljavanje, peer-to-peer razmjene, online biblioteku ili resurse dostupne na 5 jezika). Child Protection Hub također nudi platformu za zalaganje za razvoj politika i inovacija. Ciljne skupine su (a) 1.000

stručnjaka, akademika, kreatora politike iz regije, kao i (b) pool 150 stručnjaka za zaštitu djece, koji će djelovati kao aktivatori za modernizaciju usluga i politika. Očekuje se da će više od 500.000 djece i porodica/obitelji imati pozitivne efekte od realizacije projekta (kao krajnji korisnici).

Projekt vodi regionalni ured Terre des Hommes u Budimpešti, u saradnji sa partnerima iz 8 zemalja regije.

Save the Children kancelarija za sjeverozapadni Balkan je partner u implementaciju za Bosnu i Hercegovinu, u suradnji sa relevantnim resurs osobama, imenovanim predstavnicima ispred resornih državnih i entitetskih ministarstava I predstavnicima akademske zajednice I organizacija civilnog sektora

U 2016.godini su u saradnji sa Odjelom za suzbijanje trgovine ljudima BiH Ministarstva sigurnosti, tačnije u saradnji sa imenovanom resurs osobom ispred Ministarstva sigurnosti BiH), realizovane sljedeće aktivnosti:

- Učešće na treningu za trenere/ToT (prva sesija u novembru 2015; druga u januaru 2016) kako bi se poboljšala vještine obuke, kao i znanje o određenim temama;
- priprema plana jednodnevnog treninga za profesionalce koji rade sa djecom i za djecu;
- priprema i organizacija online diskusije slučaja na našem jeziku (tema: Eksploatacija djeteta - slučaj trgovine od strane zakonodavstva tretiran kao zlostavljanje i zanemarivanje)
- realizovane 4 prezentacije Child Protection Hub online platforme članovima Regionalnih monitoring timova za borbu protiv trgovine ljudima/RMT (za ukupno 62 stručnjaka, od kojih 36 žena i 26 muškaraca);
- distribuiran je Child protection Hub letak B-H profesionalcima;
- realizovana su dva jednodnevna treninga na temu 'Multidisciplinarni pristup u radu i prevenciji neadekvatnih oblika ponašanja djece i mladih', za 40 profesionalca koji rade sa djecom i za djecu, sa područja oba entiteta (FBiH – USK, Sarajevski I ZeDo kanton; RS - regije Banja Luka, Istočno Sarajevo);
- dogovoreno učešće predstavnika SIPE na regionalnom treningu u Budimpešti (decembar 2016), na temu 'Multi-agencijska saradnja u najboljem interesu djece žrtava seksualnog nasilja.

U cilju jačanja aktivnosti prevencije nasilja nad djecom, te ohrabrivanja djece i mladih, roditelja, profesionalaca i šire javnosti da u većoj mjeri doprinesu identificiranju i prijavljivanju slučajeva nasilja nad djecom, MFS-EMMAUS je u suradnji sa priznatim stručnjacima iz ove oblasti, tokom 2017. godine izradio, te publikovao:

- „Smjernice za postupanje u slučaju nasilja nad djecom u digitalnom okruženju u BiH“ namijenjene profesionalcima koji rade sa djecom – publikacija je štampana u 630 primjeraka, u dva izdanja;
- slikovnicu „Sve što treba da znaš o nasilju!“ namijenjenu djeci uzrasta 6-11 godina – publikacija je štampana u 600 primjeraka;
- online aplikaciju „Budi Cyber-detektiv!“ za korištenje na društvenim mrežama i online platformi www.sigurnodijete.ba za djecu uzrasta 12+ - online aplikacija u vidu kviza za djecu na Facebook stranici Sigurno dijete i web portalu www.sigurnodijete.ba aktivirana je 04.12. te je trajala 6 sedmica, uz učešće 850 djece, a svake sedmice su metodom slučajnog odabira među učesnicima sa osvojenim najvećim brojem bodova i titulom Super Cyber-detektiv dodjeljivane nagrade za tri učesnika kviza;
- offline aplikacija „Budi Cyber-detektiv!“ koja će biti dostupna na www.sigurnodijete.ba za korištenje u edukativne svrhe od strane profesionalaca iz obrazovanja, te drugih zainteresiranih.

Realizirane su tri edukacije edukatora za osamdeset (80) profesionalca, tužioca i sudija, predstavnika agencija za sprovedbu zakona, centara za socijalni rad i centara za mentalno

zdravlje, NVO-a, uključenih u sistem dječije zaštite na temu “Smjernica za postupanje u slučaju nasilja nad djecom u digitalnom okruženju u BiH”: u Neumu 26-28.09.2017. godine; u Sarajevu 20-21.11.2017. godine; te na Vlačiću 30.11.-01.12.2017. godine.

Posebno su organizirane i realizirane tri edukacije za profesionalce iz obrazovnog sektora i predstavnike vijeća roditelja za preko sto (100) učesnika: u Orašju 28.11.2017. godine; u Konjicu 04.12.2017. godine; i u Goraždu 27.12.2017. godine.

Dana 14.11.2017. godine u Sarajevu, MFS-EMMAUS je održao i javnu promociju i predstavljanje navedenih aktivnosti i publikacija, kojoj je prisustvovalo preko osamdeset (80) osoba: djece, predstavnika medija i partnerskih institucija i organizacija, i koja je privukla značajnu pažnju medija i šire javnosti i usmjerio je na sprečavanje nasilja nad djecom u BiH. Realizacija navedenih aktivnosti doprinos su jačanju postojećeg sistema dječije zaštite u BiH, u cilju adekvatnog odgovora na sve poznate oblike nasilja, eksploatacije i zanemarivanja djece.

Dodatno, u okviru projekta “Jačanje kapaciteta obrazovnih institucija za prevenciju zlostavljanja i eksploatacije djece posredstvom informacijskih i komunikacijskih tehnologija“, uz podršku Federalnog ministarstva obrazovanja i nauke, tokom novembra 2017. godine realizirano je deset (10) webinar za nastavnike i profesore informatike osnovnih i srednjih škola širom FBiH kao i jedna (1) edukacija edukatora (ToT), za preko 120 nastavnika osnovnih i srednjih škola sa područja FBiH. Realizirano je i šest (6) radionica i predavanja za nastavni kadar koje su na osnovu stečenih znanja tokom webinar realizirali polaznici webinar, nastavnici/profesori informatike, u njihovim školama. Tokom edukacija učesnici su upoznati sa stranicama www.sigurnodijete.ba i www.e-school.sigurnodijete.ba, kao i SOS linijom za prijavu online zlostavljanja i eksploatacije djece u BiH.

Save the Children je podržao Ministarstvo sigurnosti BiH, policijske akademije u Banja Luci i Sarajevu i Agenciju za školovanje i stručno usavršavanje kadrova u Mostaru da kreiraju nastavni plan i program za navedene institucije koji obuhvata osnovnu i naprednu obuku iz oblasti nasilja nad djecom putem IKT. Do sada je, u 2017. godini, naprednu obuku trenera prošlo 30 policijskih službenika iz RS, FBiH i BD. Očekuje se da će nastavni plan i program biti usvojen od strane navedenih agencija kao službeni program obuke policijskih službenika. Cilj programa je da svi policijski službenici dobiju osnovna znanja o tome kako prepoznati nasilje putem IKT, te kako postupati u posebnim situacijama kada su u pitanju djeca.

Podizanje svijesti javnosti o problemu nasilja nad djecom putem informaciono komunikacijskih tehnologija

MFS-EMMAUS je i tokom 2017. godine omogućio kontinuirani rad SOS linije za prijavljivanje slučajeva zlopotrebe i iskorištavanja djece, te je kao punopravni član nastavio djelovati u INHOPE asocijaciji, u okviru koje 51 internet SOS linija iz više od 45 zemalja svijeta zajednički djeluju u cilju kreiranja sigurnijeg interneta. Putem SOS internet linije za prijavu neprimjerenog sadržaja (www.sigurnodijete.ba), MFS-EMMAUS je od 2010. do kraja 2017. godine primio 699 prijava neprimjerenih sadržaja. Prijave su se odnosile na krađu identiteta, slika, ličnih podataka, te aktivnosti cyberbullyinga (online zlostavljanje djece), groominga (lažna komunikacija sa djetetom od strane odrasle osobe i postepena priprema djeteta za zlostavljanje), sextinga (razmjena obnaženih fotografija i neprikladnih poruka), i sličnih radnji. Sve prijave su prosljeđene agencijama za sprovođenje zakona na dalje postupanje, čime je dat značajan doprinos u sprečavanju online eksploatacije djece u BiH i šire. Također, putem Facebook i Twitter stranice Sigurno dijete, redovnim objavama i dijeljenjem aktuelnih informacija intenzivirane su aktivnosti podizanja svijesti javnosti o rastućem globalnom problemu zlopotrebe IKT s ciljem eksploatacije djece. Značajan

napredak u borbi protiv zloupotrebe djece putem informacijskih i komunikacijskih tehnologija je i članstvo i djelovanje u ECPAT mreži - globalna mreža organizacija civilnog društva posvećenih borbi protiv seksualne eksploatacije djece i drugih oblika zloupotrebe.

Dan sigurnijeg interneta 2017. godine je obilježen 07. februara pod sloganom „Ujedinjeni za bolji Internet“ na inicijativu MFS-EMMAUS-a i u suradnji sa SID Komitetom BiH. Uspješno je još jednom realizirana suradnja sa partnerskom nevladinom organizacijom Centar za nestalu i zlostavljaju djeću (CNZD) iz Osijeka, Hrvatska i to putem izrade posebne aplikacije za online takmičenje za djecu osnovnoškolskog uzrasta na temu sigurnosti na internetu. Regionalnoj inicijativi pridružila se i “Fondacija Tijana Jurić” iz Srbije, te je takmičenje na temu sigurnosti na internetu organizovano za osnovnoškolce iz BiH, Hrvatske i Srbije. U takmičenju je učestvovalo 7431 dijete iz BiH, koji su pristupili kvizu više od 11800 puta – dva puta više nego 2016. godine, što je rezultat uspješne suradnje i zalaganja MFS-EMMAUS-a, članova SID Komiteta, ministarstava obrazovanja, pedagoških zavoda, obrazovnih institucija i medija iz cijele BiH. MFS-EMMAUS realizirao je i suradnju sa Ministarstvom komunikacija i prometa BiH i Švicarskom ambasadam u BiH u cilju prevencije zloupotrebe djece putem IKT-a, u okviru koje je brošura/strip „Priče sa interneta” prilagođena za upotrebu u BiH i zvanično predstavljena 7. juna 2017. godine, kada su partneri potpisali i pismo namjere o suradnji u ovoj oblasti. Elektronska verzija brošure na bosanskom, hrvatskom i srpskom jeziku je dostupna na web stranicama: www.mkt.gov.ba, www.sigurnodijete.ba i www.eurcenter.net, a štampane brušure su distribuirane tokom aktivnosti MFS-EMMAUS-a i partnera širom BiH.

Pored navedenog, realizovane su i slijedeće aktivnosti u oblasti prevencije zloupotrebe djece posredstvom IKT:

- edukacija za učesnike kampa pod nazivom „Dječiji susreti, Srebrenica 2017.“, na temu zaštite djece od online zloupotrebe putem informacijskih i komunikacijskih tehnologija, Srebrenica, 11. januar 2017. godine;
- Skype edukacija za nastavni kadar na temu informacijskih i komunikacijskih tehnologija za Gimnaziju „Dr. Mustafa Kamberić“, 18. januar 2017. godine;
- izlaganje u okviru Okruglog stola „Opasna i smrtonosna igrice na internetu i prevencija“, organiziranom od strane Fakulteta informacijskih tehnologija, Vitez, 12. juni 2017. godine;
- realizacija treninga „Nasilje nad djecom putem IKT“, u organizaciji Ministarstva sigurnosti BiH u saradnji sa organizacijom Save the Children, u periodu 07.- 09. august 2017. godine, hotel „Lavina“, Jahorina;
- učešće na Cybersecurity forumu u organizaciji Fakulteta za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije, dana 13. oktobar 2017. godine, FKN UNSA, Sarajevo;
- učešće na Film Festivalu YouTube-ra, predstavljanje mjera prevencije i zaštite djece na internetu, dana 17. decembar, 2017. godine.

Udruženje “Novi put” je uz podršku donatora tokom 2017. godine realizovalo predavanja za 500 učenika osnovnih škola i 100 romske djece i njihovih roditelja na području HNK, ŽZH i KS s ciljem zaštite prava djece žrtava zlostavljanja, pedofilije i prosjačenja. Osim navedenog, udruženje “Novi put” je pružalo psihološku pomoć i savjetovanje djeci žrtavama zlostavljanja, pedofilije i prosjačenja u svom savjetovalištu. U okviru projekta kojeg je podržala ambasada SAD-a udruženje trenutno provodi kampanje podizanja svijesti javnosti o problemima zlostavljanja djece putem informaciono-komunikacijskih tehnologija.

Save the Children kroz sveobuhvatan pristup podizanju svijesti djece i roditelja radi na prevenciji seksualnog zlostavljanja i eksploatacije putem IKT. Kroz kampanju podizanja javne svijesti koja je provedena u toku juna i jula mjeseca 2017. godine kreiran je set

materijala koji adresiraju različite oblike nasilja putem IKT, uključujući video klipove, letke i postere. Kroz objave na društvenim medijima i gostovanja/ intervju u tradicionalnim medijima, kampanja je dosegla najmanje 500.000 osoba u BiH. Pored toga, kroz kampanju je ostvaren direktan kontakt s djecom putem javnih prezentacija, debata i diskusija na temu nasilja putem IKT. Kroz rad Komiteta za sigurniji internet, Save the Children i druge organizacije također su doprinijele podizanju svijesti djece i roditelja kroz obilježavanje Dana sigurnijeg interneta u februaru 2017. godine.

IN fondacija je, u saradnji sa partnerskim organizacijama civilnog društva širom BiH, sprovela opsežno istraživanje u Bosni i Hercegovini, sa ciljem da se utvrdi prisutnost i pojavnici oblici rodno zasnovanog nasilja u adolescentskim partnerskim vezama. Kako su u BiH rijetki podaci o iskustvima vezanim za rodno zasnovano nasilje, dio istraživanja se odnosio na utvrđivanje određenih porodičnih faktora rizika, ali i stavova koji doprinose ovoj pojavi. Ispitivanje je obuhvatilo ukupno 2397 ispitanika, učenika srednjih škola, uzrasta od 16 do 19 godina iz 23 grada u BiH.

Mladi u prve partnerske veze u prosjeku stupaju na uzrastu od 15 godina, dječaci pri tome ostvaruju više kratkotrajnih veza i primarno su usmjereniji na seksualnost, dok djevojka teže duljim vezama i više su usmjerene na emotivnost.

Najznačajniji rezultati istraživanja dalje ukazuju na sljedeće činjenice: dvije trećine (67,7%) ispitanih ima barem jedno iskustvo nekog oblika rodno zasnovanog nasilja u svojim dosadašnjim partnerskim vezama, nasilje je prisutno u svim oblicima, ali se po svojoj učestalosti izdvaja kontrola i manipulacija (61,9%) kao poseban oblik nasilja, iako većina autora ovo nasilje posmatra kao vid emocionalnog nasilja, polovina ispitanih doživjela je neki vid emocionalnog nasilja u partnerskim vezama, dok je u manjoj mjeri zastupljeno seksualno i fizičko nasilje u adolescentskoj populaciji, nema statistički značajnih razlika u iskustvima nasilja s obzirom na pol, ali brojna svjetska istraživanja, čije rezultate potvrđuje i naše istraživanje, ističu nesrazmjer u posljedicama, odnosno, posljedice rodno zasnovanog nasilja su štetnije za djevojke koje ga dublje i duže proživljavaju, stavovi koji su zasnovani na tradicionalnim uvjerenjima o rodnim ulogama, stereotipima i pozitivnim stavovima prema nasilju uopšte, povezani su sa nasiljem u partnerskim vezama, najznačajniji faktori rizika iz primarne porodice ispitanika, a koji su povezani sa nasiljem u partnerskim vezama su: alkoholizam i zloupotreba droga, svjedočenje nasilju i iskustvo emocionalnog nasilja, zatim psihijatrijski poremećaji, hronične bolesti i problemi sa zakonom nekog od članova porodice niska porodična fleksibilnost i kohezivnost predstavljaju veći rizik za nasilje u partnerskim vezama mladih.

Visoka zastupljenost rodno zasnovanog nasilja u partnerskim vezama mladih i njegova povezanost sa porodičnim faktorima rizika poziva na odgovorniji, blagovremeni i aktivniji odnos prema mladima kroz različite psihoedukativne, preventivne i interventne programe.

U okviru globalne kampanje, World Vision BiH, u 2017. započela je Kampanja za zaustavljanje nasilja nad djecom, koja će u poseban fokus staviti problem zanemarivanja djece, kao oblika nasilja ali često i korijena ostalih vrsta nasilja kojima su djeca u našem društvu izložena uz participaciju djece. Trenutno je u procesu finaliziranja istraživanje o zanemarivanju djece u BiH, a sama kampanja će zvanično biti lansirana krajem aprila 2018. godine.

Primjenom savremenih pedagoških metoda integriranih u program vršnjačke edukacije, obučeni mladi ljudi, učenici iz 16 osnovnih škola sa područja BiH, unaprijedili su znanje i doprinijeli usvajanju stavova svojih vršnjaka o nasilju i važnosti prevencije nasilja. Sveobuhvatni program prevencije nasilja temelji se na transformaciji kulturoloških i rodnih normativa i osnaživanja mladih da se suprostave onim normama koje su identificirane kao

faktori pojave nasilja. U cilju uspostave i implementacije kompleksnog modela prevencije, World Vision je organizirao set obuka za mlade ljude i nastavno osoblje iz škola u kojim je realiziran program. Ukupno 52 učenika osnovnih škola usvojilo je pozitivne stavove, znanje i vještine na osnovu kojih su stekli zvanje vršnjačkih edukatora. Paralelno sa obukama vršnjačkih edukatora, 19 nastavnika iz projektnih škola usvojilo je znanje o uspostavljanju, implementaciji i evaluaciji sveobuhvatnih, naučno utemeljenih i programa temeljenih na dokazima. Na ovaj način, World Vision je osigurao primjenu programa koji odgovaraju na važna pitanja adolescenata, a koji su u direktnoj ili indirektnoj vezi sa nasiljem. Važno je naglastiti da je program kreiran u skladu sa međunarodnim studijama i preporukama koje definiraju efikasne modele prevencije temeljene na razvoju kompetencija nastavnog osoblja da kreiraju podržavajuće okruženje za primjenu participativnog edukativnog programa vršnjačke edukacije. Tokom 2018 godine, vršnjački edukatori koji su prošli obuku, će svoje znanje prenijeti svojim vršnjacima. Očekuje se da će blizu 800 djece iz 16 škola proći navedene obuke.

Udruženje „Zemlja djece u BiH” je na Međunarodni dan prava djeteta a u okviru javne kampanje „Bežično-Nevidljivo a bolno” koju je sprovodio Centar ženskih prava Zenica, realizovalo uličnu akciju u kojoj je podijeljeno preko 800 kom. edukativno-informativni promotivno materijala sa porukama sprečavanja i zaustavljanja nasilja nad ženama i djecom putem interneta i mobilne telefonije. U okviru ulične akcije organizovano je i potpisivanje Peticije za izmjene i dopune Krivičnog FBiH u cilju stvaranja adekvatnog zakonskog okvira za sankcionisanje osoba koje vrše krivično djelo nasilja putem informaciono-komunikacijskih tehnologija.

IN fondacija za unapređenje socijalne inkluzije djece i mladih u BiH je provela prvo istraživanje o nepovoljnim (traumatskim) iskustvima (ACES report) na uzorku djece iz osnovnih škola u Bosni i Hercegovini. Istraživanjem je obuhvaćeno 1326 djece, učenika V, VI I VII razreda osnovnih škola, uzrasta od 10 – 12 godina, iz 7 mjesta i gradova širom BiH. Istraživanje je provedeno od oktobra do decembru 2017. godine. Izvještaj je objavljen početkom 2018. godine

U cilju unapređenja dobrobiti djece na lokalnom nivou, te jačanja međusobne saradnje u zaštiti djece od svakog oblika nasilja, zlostavljanja ili zanemarivanja, u 18 općina u kojima djeluju Grupe za dobrobit djece koje je uspostavio World Vision, potpisane su ***zajedničke izjave o saradnji za dobrobit djece na lokalnom nivou***. Svjesni važnosti uspostavljanja saradnje u oblasti zaštite i osiguravanja dobrobiti djece na lokalnom nivou, a vodeći se principima Evropske konvencije o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda, te Konvencijom o pravima djeteta, predstavnici relevantnih institucija i organizacija civilnog društva – članovi Grupa za dobrobit djece, potpisali su pomenute izjave kroz koje su se obavezali da će realizovati preventivne mjere u cilju zaštite djece od svih oblika nasilja te definisali postupanja u slučaju nasilja nad djecom. Između ostalog, obavezali su se i da će raditi na unaprijeđenju mehanizama zaštite djece na lokalnom nivou za integrisan i koordinisan odgovor na nasilje nad i među djecom.

Mjera je provedena

Mjera 3.

Pojačati mjere za podsticanje prijavljivanja slučajeva zlostavljanja djece i procesuirati

Aktivnosti na provodjenju mjere

Udruženje psihologa Republike Srpske je okviru projekta “Pravda za svako dijete”, kojeg implementira UNICEF, uz podršku Vlade Švicarske i Švedske agencije za međunarodni razvoj i saradnju (Sida), uradilo Vodič za roditelje/staratelje djece koja su svjedoci u krivičnim postupcima u BiH pod nazivom „Moje dijete svjedok“, koji nudi osnovne informacije roditeljima/starateljima o položaju djece žrtva i svjedoka u krivičnom postupku, savjete kako se ponašati ako se vaše dijete nađe u ulozi svjedoka i kome se obratiti. Također, urađen je i Vodič za djecu svjedoke u krivičnom postupku: „Što je to svjedok“ te „Što moram znati kada sam svedok“, koji na jeziku prilagođenom djeci daje osnovne informacije djeci o pojmu i vrstama nasilja nad djecom, pravima djeteta u vezi zaštite od nasilja, subjektima koji im mogu pomoći u slučaju da su svjedoci ili žrtve nasilja odnosno osnovne informacije o položaju i pravu djeteta kao svjedoka u krivičnom postupku. Vodiči su distribuirani u CSR, te pravosudne isntitucije.

Mjera je provedena

Mjera 4.

Razvijanje multidisciplinarnog modela postupanja u prevenciji i zaštiti djece od svih oblika nasilja – intersektorski protokoli na lokalnim nivoima

Aktivnosti na provodjenju mjere

U Bosni i Hercegovini su izrađene i usvojene Smjernice za postupanje u slučaju nasilja nad djecom u Bosni i Hercegovini, dokument koji bi trebao pomoći u procesu ranog prepoznavanja, ali i prijavljivanja slučajeva nasilja nad djecom u Bosni i Hercegovini. One su svojevrsan priručnik za prosvjetne radnike u kojem su kroz hodograme opisani svi postupci u slučaju primjećenog nasilja nad djecom, vrste nasilja, kao i načini na koje prepoznati da je dijete zlostavljano u porodici, čime je uspostavljen strukovni standard za faze ranog prepoznavanja – otkrivanja, prijavljivanja, razjašnjavanja, procesuiranja, zbrinjavanja i evidentiranja slučajeva nasilja nad djecom.

Takođe, doneseni su brojni podzakonski akti koji proističu iz entitetskih zakona o zaštiti od nasilja u porodici i kojima je regulisan status i standardi na zaštiti od nasilja.

Uprkos naporima vezanim za harmonizaciju i pojednostavljenje zakonskog okvira u FBiH, brojnost zakona, podzakonskih akata, javnih politika i podjela nadležnosti još uvijek imaju za posljedicu različite prakse zaštite i prevencije koje rezultiraju nejednakošću u ostvarivanju i pristupu pravima i dostupnosti pomoći i podrške žrtvama nasilja na osnovu spola i nasilja u porodici.

U okviru projekta „*Jačanje kapaciteta institucija za ravnopravnost spolova u BiH za rješavanje rodno zasnovanog nasilja*“ koji provodi Agencija za ravnopravnost spolova BiH Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH, a *finansijski podržava USAID, u 2018. godini je urađena* Komparativna analiza usklađenosti zaštite i prevencije od nasilja nad ženama i nasilja u porodici u Bosni i Hercegovini sa Istanbulskom konvencijom.

Nalazi analiza su ukazali na to da žrtva nasilja u porodici ima pravo na psihosocijalnu pomoć i socijalnu i medicinsku zaštitu u skladu sa zakonima iz oblasti zdravstvene i socijalne zaštite,

te da posebnu pomoć i zaštitu uživa dijete, starije lice, lice sa invaliditetom ili lice pod starateljstvom. Dijete se smatra žrtvom i ukoliko je bilo prisutno prilikom vršenja nasilja prema drugom članu porodice, iako radnje nasilja nisu preduzete prema njemu.

Zaštitu, pomoć i podršku žrtvama nasilja u porodici dužni su pružiti pripadnici policije, tužilaštvo, centri za socijalni rad, odnosno službe socijalne zaštite, zdravstvene i obrazovne ustanove i nadležni sud, bez obzira na to da li je protiv učinioca pokrenut krivični ili prekršajni postupak. Ako je žrtva dijete, plan pomoći žrtvi sadrži mjere za zaštitu djeteta u skladu sa porodičnim zakonom i propisima kojima se uređuje zaštita prava djece.

S druge strane, *Zakon o zaštiti od nasilja u porodici FBiH* ne sadrži posebne odredbe kojima se regulišu prava djece u kontekstu nasilja u porodici.

Zakoni o krivičnom postupku sadrže niz odredbi koje odražavaju principe posebne pažnje interesu i zaštiti djeteta, kada ono kao svjedok, a posebno žrtva, učestvuje u krivičnom postupku. Te odredbe su detaljnije razrađene i naglašene donošenjem posebnih krivičnih procesnih zakona koji uređuju postupanje sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku.

Zakoni propisuju da sudovi i tužilaštva, po pravilu, imaju stručne savjetnike: socijalne pedagoge - defektologe, socijalne radnike, pedagoge i psihologe, koji u toku postupka mogu davati stručno mišljenje o potrebi poduzimanja određenih mjera prema djeci koja su žrtve ili svjedoci učinjenog krivičnog djela. Kada se u krivičnom postupku vrši ispitivanje djece i maloljetnika na čiju štetu je učinjeno krivično djelo ili su bili svjedoci učinjenog djela sud određuje prisustvo stručnog savjetnika. Ukoliko tužiteljstva ili sudovi nemaju stručne savjetnike, mogu radi ispitivanja djece i maloljetnika angažirati stručnu osobu (socijalni pedagozi - defektolozi, socijalni radnici, pedagozi i psiholozi) iz drugih odgovarajućih ustanova.

Mjera je većim dijelom provedena

Mjera 5.

Podnijeti inicijativu za razvijanje efikasne i operativne mreže različitih usluga za djecu žrtve nasilja, uključujući i skloništa za djecu i majke žrtve nasilja u porodici

Mjera nije provedena

Mjera 6.

Pokrenuti inicijativu da se djeca žrtve nasilja, zlostavljanja, eksploatacije i zanemarivanja tretiraju kao korisnici socijalne zaštite u Federaciji BiH

Aktivnosti na provodjenju mjere

Vijeća za djecu BiH je na osnovu inicijative Udruženja “Zemlja djece u BiH” dostavilo resornom ministarstvu u FBiH inicijativu da se djeca žrtve nasilja, zlostavljanja, eksploatacije i zanemarivanja tretiraju kao korisnici socijalne zaštite u Federaciji BiH.

U fazi javen rasprave o prednacrtu Zakona o socijalnoj zaštiti o podršci porodicama sa djecom, resorno ministarstvo je prihvatilo inicijativu "Zemlja djece u BiH" te kao korisnike prava koja proističu iz ovog zakona prepoznao i djecu žrtve nasilja, zlostavljanja, eksploatacije i zanemarivanja. Zakon je upućen u parlamentarnu procedure.

Mjera je provedena

Mjera 7.

Pokrenuti inicijativu u vezi s izradom nastavnog plana i programa na temu nasilja nad i među djecom na dodiplomskim i postdiplomskim studijima nekih fakulteta

Aktivnosti na provodjenju mjere

Na javnim Univerzitetima u Bosni i Hercegovini na nastavnim predmetima koji se izučavaju na I i II ciklusu studija, u okviru naučne oblasti Porodično pravo te drugih naučnih oblasti, izučavaju se tematske cjeline koje obuhvataju nasilje nad djecom.

Mjera je provedena

Mjera 8.

Pokrenuti inicijativu da se u kurikulumima osnovnih i srednjih škola uvede i edukacija o svim oblicima nasilja, zlostavljanja, eksploatacije i zanemarivanja djece, načinima prijave i zaštite

Aktivnosti na provodjenju mjere

U 2016. godini Vijeće za djecu je uputilo inicijativu svim nadležnim ministarstvima obrazovanja da se u kurikulumima osnovnih i srednjih škola uvede i edukacija o svim oblicima nasilja, zlostavljanja, eksploatacije i zanemarivanja djece, načinima prijave i zaštite

Mjera je provedena

Mjera 9.

Pokrenuti inicijativu za unapređenje zaštite djece od zlostavljanja i zanemarivanja u institucijama

Aktivnosti na provodjenju mjere

Slučaj seksualnog nasilja nad devetogodišnjom djevojčicom od strane svojih vršnjaka u Domu za djecu bez roditeljskog staranja u Tuzli je pokazao da postoje ozbiljne praznine unutar normativnog okvira kao i opštih pravnih akata u institucija za smještaj djece po pitanju prevencije i adekvatne zaštite djece od ovog vida nasilja. Interna politika u konkretnom slučaju nije omogućavala suspenziju osoblja protiv kojih je podignuta i potvrđena optužnica za krivično djelo nesavjestan rad u službi. Udrženje "Zemlja djece u BiH" je pokrenula inicijativu prema resornom ministarstvu za izmjene pravilnika o radu i drugih internih akata u ustanovama socijalne zaštite u cilju unapređenja zaštite djece od zlostavljanja i zanemarivanja.

Mjera je djelimično provedena

D.3 Seksualno iskorištavanje i zlostavljanje

Mjera 1.

Osigurati pružanje adekvatnih ljudskih, tehničkih i finansijskih resursa za implementaciju Akcionog plana za zaštitu djece i sprečavanje nasilja nad djecom putem informaciono-komunikacionih tehnologija u BiH do 2015.

Aktivnosti na provođenju mjere

Ministarstvo sigurnosti BiH je partner u implementaciji Projekta “Child protection Hub” i ove aktivnosti su detaljno opisane pod mjerom 2 Specifičnog cilja D2.

Mjera je većim dijelom provedena

Mjera 2.

Provođenje Strategije protiv nasilja nad djecom u BiH (2012–2015)

Aktivnosti na provodjenju mjere

Na nivou BiH usvojena je Strategija za prevenciju i borbu protiv nasilja nad djecom za period 2012.-2015. na osnovu koje su izrađene Smjernice za postupanje u slučaju nasilja nad djecom kojima se propisuje način postupanja subjekata zaštite u slučajevima nasilja nad djecom.

Resorna ministarstva u Vladi RS-a potpisala su Protokol o postupanju u slučaju nasilja, zlostavljanja ili zanemarivanja djece koji je u primjeni od 2013. godine, kao i Opći protokol za postupanje u slučaju nasilja u porodici u RS-u.

U osam kantona Federacije BiH potpisan je Protokol o postupanju u slučajevima nasilja u porodici.

Svrha donošenja entitetskih protokola je unapređenje društvene brige za dijete i njegovu zaštitu i obezbjeđivanje neophodne pomoći u svim situacijama kada je dijete izloženo nekom obliku nasilja ili postoji opravdana sumnja da bi se nasilje moglo dogoditi.

Osim navedenog koordinacionog okvira za zaštitu djece od nasilja u svim segmentima društva, u RS-u je od 2013. godine uspostavljena i besplatna, anonimna i savjetodavna linija za djecu “Plavi telefon”. Pozivajući na broj 080 05 03 05, djeca mogu dobiti savjet za bilo koji problem s kojim se susreću u toku svog odrastanja, kao i prijaviti nasilje nad sobom i drugima. Ministarstvo porodice, omladine i sporta je 2013. godine podržalo pokretanje “Plavog telefona” finansirajući obuke za volontere zaposlene na savjetodavnoj liniji.

Mjera je djelimično provedena

Za realizaciju specifičnog cilja D. u APBiH predviđene je 13 mjera s rokom realizacije do kraja 2018.

U izvještajnom periodu može se konstatovati sljedeće:

Provedeno je 6 mjera

Većim dijelom su provedene 3 mjere

Djelimično su provedene 3 mjere

Nije provedena 1 mjera

E) SPECIFIČNI CILJ: Jačati kapacitete porodice i ukupnog društvenog ambijenta za ostvarivanje socijalne i zdravstvene zaštite, kao i obrazovanja, radi implementacije prava djece lišene porodičnog okruženja

Za realizaciju specifičnog cilja E. u APBiH predviđeno je 16 mjera

E. Porodično okruženje i alternativno zbrinjavanje

[članovi 5, 18. (stavovi 1-2), 9-11, 19-21, 25, 27. (stav 4) i 39. Konvencije]

E.1 Porodično okruženje

Mjera 1.

Pokrenuti inicijativu da se centrima za socijalni rad osiguraju odgovarajući ljudski, tehnički i finansijski resursi i sistematične edukacije zaposlenika i da se preduzmu sve druge potrebne mjere kojima će se garantirati kvalitet, učinkovitost i transparentnost svih aktivnosti centara za socijalni rad

Aktivnosti na provodjenju mjere

Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine je uputilo Inicijativu za realizaciju ove mjere Federalnom ministarstvu rada i socijalne politike, Ministarstvu zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske i Vladi Brčko distrikta Bosne i Hercegovine.

Nisu dostupne povratne informacije koliko su resorna entitetska ministarstva i Vlada Distrikta postupila po ovoj inicijativi.

Mjera je provedena samo u dijelu podnošenja inicijative pa se može konstatovati da je samo djelimično provedena.

Zato se predlaže da u narednom APBiH mjera glasi: " Osigurati da centri za socijalni rad imaju odgovarajuće ljudske, tehničke i finansijske resurse i sistematične edukacije zaposlenika i da se preduzmu sve druge potrebne mjere kojima će se garantirati kvalitet, učinkovitost i transparentnost svih aktivnosti centara za socijalni rad".

Mjera 2.

Pokrenuti inicijativu da prioritet u radu centara za socijalni rad bude jačanje kapaciteta na prevenciji raspada porodice, a da se jasnije formulira mandat koji je fokusiran na pružanje usluga podrške u centrima za socijalni rad, porodičnim savjetovalištim, ali i postojećim servisima koje mogu voditi NVO

Aktivnosti na provodjenju mjere

Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine je uputilo Inicijativu za realizaciju ove mjere Federalnom ministarstvu rada i socijalne politike, Ministarstvu zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske i Vladi Brčko distrikta Bosne i Hercegovine.

Nisu dostupne povratne informacije koliko su resorna entitetska ministarstva i Vlada Distrikta postupila po ovoj inicijativi.

Mjera je provedena samo u dijelu podnošenja inicijative pa se može konstatovati da je samo djelimično provedena.

Zato se predlaže da u narednom APBiH mjera glasi: “Osigurati da prioritet u radu centara za socijalni rad bude jačanje kapaciteta na prevenciji raspada porodice, a da se jasnije formulira mandat koji je fokusiran na pružanje usluga podrške u centrima za socijalni rad, porodičnim savjetovalištim, ali i postojećim servisima koje mogu voditi NVO”.

Mjera 3.

Pokrenuti inicijativu za provođenje sveobuhvatne reforme centara za socijalni rad kako bi se izvršila reorganizacija procesa rada (s prevalentnog preći na rad po referatima), unaprijedio kvalitet rada i primijenile savremene metodologije rada, uključujući mogućnost pružanja specijaliziranih usluga koje nude NVO

Aktivnosti na provodjenju mjere

Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine je uputilo Inicijativu za realizaciju ove mjere Federalnom ministarstvu rada i socijalne politike, Ministarstvu zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske i Vladi Brčko distrikta Bosne i Hercegovine.

U Specijalnom izvještaju “Uloga CSR u zaštiti prava djeteta”, Ombudsmeni su izrazili zabrinutost u pogledu stručno/kadrovske popunjenosti CSR, metodologije rada koja se nerjetko ne zasniva po principu specijaliziranog rad po oblastima. Konstatovano je da djelovanja i rad CSR zavisi od finansijskog stanja općine (budžeta općine), ali i od senzibilnosti načelnika općine ili odbornika skupštine općine. CSR je najveći problem finansiranje, jer se ustanove socijalne zaštite doživljavaju kao ustanove „koje samo troše“. Sve ovo se nesumnjivo odražava na obim i kvalitet usluga koje pružaju CSR, a samim tim i onemogućava zadovoljavanje potreba korisnika. CSR imaju i problem sa stručnim osobljem, posebno u malim općinama. Ombudsmeni su takođe izrazili zabrinutost zbog opterećenosti stručnih radnika u CSR administrativnim poslom, što mora imati za posljedicu smanjen broj, raznovrsnost, ali i kvalitet usluga, te naglasili da, uvažavajući rezultate istraživanja, u velikom broju CSR radi osoblje koje nije angažirano na stručnim poslovima. Pozitivan pomak se desio u CSR Tuzla koji je u 2018. godini sa prevalentnog rada prešao na rad po referatima. Takođe, u ovom CSR pokrenute su aktivnosti unapređenja usluga te prilagođavanje prostornih

kapaciteta za pružanje usluga CSR, posebno onih koje su namjenjene djeci. U tom smislu, Udruženje "Zemljaj djece u BiH" je uz podršku njemačke organizacije GIZ, u okviru projekta „Digitalizacija socijalne baze podataka i intezivirano podizanje svijesti u marginaliziranim zajednicama“ koji se realizuje u okviru regionalnog projekta SoRi, adaptirala i opremila prostor centra za potrebe viđanja djece od starne roditelja sa kojim dijete ne živi, te uspostavila Info pult za informisanje i edukaciju potencijalnih korisnika usluga CSR.

Mjera je provedena samo u dijelu podnošenja inicijative pa se može konstatovati da je samo djelimično provedena, a što potvrđuje i Specijalni izvještaj Ombudsmena „Uloga CSR u zaštiti prava djeteta“.

Zato se predlaže da u narednom APBiH mjera glasi: "Provesti sveobuhvatne reforme centara za socijalni rad kako bi se izvršila reorganizacija procesa rada (s prevalentnog preći na rad po referatima), unaprijedio kvalitet rada i primijeniti savremene metodologije rada, uključujući mogućnost pružanja specijaliziranih usluga koje nude NVO".

Mjera 4.

Pokrenuti inicijativu kojom će se otvarati i podržati rad savjetovališta za porodice pri centrima za socijalni rad

Aktivnosti na provodjenju mjere

Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine je uputilo Inicijativu za realizaciju ove mjere Federalnom ministarstvu rada i socijalne politike, Ministarstvu zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske i Vladi Brčko distrikta Bosne i Hercegovine.

Nisu dostupne povratne informacije koliko su resorna entitetska ministarstva i Vlada Distrikta postupila po ovoj inicijativi.

Mjera je provedena samo u dijelu podnošenja inicijative pa se može konstatovati da je samo djelimično provedena.

Zato se predlaže da u narednom APBiH mjera glasi: " Otvarati i podržati rad savjetovališta za porodice pri centrima za socijalni rad".

Mjera 5.

Pokrenuti inicijativu za promoviranje odgovornog roditeljstva u medijima

Aktivnosti na provodjenju mjere

Kontekst u kojem se odvija današnje roditeljstvo jeste obilježen brojnim društvenim promjenama. Sve više se insistira i očekuje od roditelja da budu kompetentni za tu ulogu, te da odgoj djece u porodici bude zasnovan na безусловnoj ljubavi, te na pozitivnim, privrženim, aktivnim, odgovornim roditeljstvom, te konstruktivnom disciplinom.

Za realizaciju ove mjere nužno je uključivanje medija i akademske zajednice koja može da pruži profesionalnu podršku. ***Zato je Vijeće za djecu, u 2016. godini, uputilo inicijativu javnim TV servisima u BiH za promoviranje odgovornog roditeljstva u medijima i u tom cilju preporučilo neke od načina:***

- Organizacija konkursa u cilju poziva za kreiranje kratkih filmovi kroz koji bi se promoviralo odgovorno roditeljstvo sa jasnim smjernicama šta je prihvatljivo, a šta nije u odnosu na prikaz odnosa odraslih i djece u filmovima i iz ugla poštivanja prava djeteta.

- Izrada video klipova na temu odgovorno roditeljstvo koji bi se prikazivali kroz medije, npr. televizijske kuće, portale i slično.
- Pokretanje serijala u kojima se promoviraju porodične vrijednosti i briga odraslih za djecu zasnovana na poštivanju dječijih prava i prava djece da se čuju i izraze svoje mišljenje.
- Pravljenje intervjua o odgovornom roditeljstvu sa javnim ličnostima, stručnjacima iz prakse, stručnjacima iz akademske zajednice.
- Organizacija debata o odgovornom roditeljstvu u televizijskom i radio programu.
- Pravljenje emisija/priloga/članaka o organizacijama koje realiziraju programe za sticanje pedagoških kompetencija roditelja/o odgovornom roditeljstvu.
- Prisustvo medija na događajima koje organizira akademska zajednica o odgovornom roditeljstvu.

Na pokrenutu inicijativu RTV RS je pozitivno odgovorila i navela emisije svoje TV kuće koje promoviraju odgovorno roditeljstvo.

BHT u svojoj programskoj šemi ima redovnu emisiju “Roditeljski sastanak”

Mjera je provedena.

Mjera je provedena u dijelu podnošenja inicijative, ali i postupanju javnih TV servisa u skladu sa pokrenutom inicijativom. Obzirom na važnost odgovornog roditeljstva i njegovog promoviranja u medijima treba nastaviti sa aktivnostima koje podržavaju odgovorno roditeljstvo i promoviranje odgovornog roditeljstva.

Mjera 6.

Pokrenuti inicijativu za uspostavljanje i širenje mreže programa namijenjenih jačanju kompetencija roditelja

Aktivnosti na provodjenju mjere

Vijeće za djecu BiH je u 2016. godini pokrenulo ovu inicijativu. No, uspostavljanje i širenje mreže programa namijenjenih jačanju kompetencije roditelja je još uvijek u povoju.

Mjera je djelimično provedena

E.2 Djeca koja su lišena porodičnog okruženja

Mjera 1.

Pokrenuti inicijativu kojom će se omogućiti i podržati porodično zbrinjavanje djece, posebno djece uzrasta 0–3 godine, kad god je to moguće, i na taj način osigurati da se djeca ne daju na zbrinjavanje van porodice isključivo na osnovu socijalno-ekonomske ugroženosti

Aktivnosti na provodjenju mjere

Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine je uputilo Inicijativu za realizaciju ove mjere Federalnom ministarstvu rada i socijalne politike, Ministarstvu zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske i Vladi Brčko distrikta Bosne i Hercegovine.

Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine učestvuje u implementaciji programa „Transformacija institucija za zbrinjavanje djece i prevencija razdvajanja porodica“. Program se realizira u periodu 2016-2018. godina i finansiran je u grantom EU u okviru IPA 2014.

Program je usmjeren na razvoj vaninstitucionalnih oblika socijalne zaštite za djecu u BiH na način da se ojačaju aktivnosti preveniranja razdvajanja djece od porodica, a da se istovremeno postojeći institucionalni kapaciteti za smještaj djece bez roditeljskog staranja u znatnoj mjeri reduciraju, posebno u smislu izbjegavanja da se u institucije smještaju djeca uzrasta do 3 godine, odnosno uzrasta na kojem su posljedice institucionalnog smještaja na psiho-fizički razvoj djeteta najizraženije.

Porodičnim zakonima u BiH propisano je da dijete ima pravo da živi sa svojim roditeljima i da se roditelji o njemu brinu prije svih drugih.

Sistem socijalne, porodične i dječije zaštite obezbjeđuje za porodice s djecom i porodice u riziku od razdvajanja savjetodavnu podršku i pomoć u sređivanju njihovih porodičnih prilika i odnosa, različite vidove materijalne podrške i pomoći porodici (novčanu pomoć, dodatak na djecu), te pravo na dnevno zbrinjavanje. Centri za socijalni rad nadziru ostvarivanje roditeljskog prava ako to zahtijevaju opravdani interesi djeteta.

U skladu s mogućnostima, pojedine lokalne zajednice obezbjeđuju proširene oblike socijalne i dječije zaštite (materijalna pomoć višočlanim porodicama, učešće u troškovima predškolskog vaspitanja i obrazovanja).

Zbrinjavanju djeteta van porodice prethodi osnovna multidisciplinarna procjena potreba djeteta, koja uključuje procjenu kapaciteta porodice, eventualne mjere porodične i socijalne zaštite koje bi doprinijele prevenciji izmještanja djeteta (materijalna pomoć, savjetodavni rad, jačanje roditeljskih kompetencija) te se, ako se procijeni da je izmještanje u najboljem interesu djeteta (odnosno da primijenjene mjere nisu dale željene rezultate), razmatra zbrinjavanje djeteta van porodice. Prednost se daje porodičnom smještaju uvijek kada je to moguće. U svakom postupku osigurava se aktivno učešće djeteta.

U svom članku PRIMJENA STANDARDA "NAJBOLJI INTERES DJETETA" u starateljskoj zaštiti djece bez roditeljskog staranja (Pravni okvir i praksa) Dr. sc. Udžejna Habul, vanredni profesor Univerzitet u Sarajevu ističe da je primjena ovog standarda u praksi vrlo upitna jer djeca sve više stiču status djece bez roditeljskog staranja za života roditelja i ostvarivanje dječjih prava najčešće je uslovljeno siromaštvom, nezaposlenošću, neobrazovanošću, ali i činjenicom da djeca nisu prioritet u smislu ostvarivanja načela zaštite porodice i djece. Slijedom ovoga i standard najbolji interes djeteta i njegova primjena nalazi se nisko na listi prioriteta onih koji odlučuju i raspoređuju sredstva u budžetima. Tako veliki broj djece pravo na zaštitu i pomoć države ostvare putem institucionalnog zbrinjavanja koji je najskuplji oblik društvene pomoći. Slijedom takve prakse očigledno je nepoštivanje prava djeteta na život u porodičnom okruženju, prava na neposredne kontakte i odnose sa roditeljima, prava na mišljenje djeteta i druga lična prava na temelju kojih se može cijeniti primjena standard "najbolji interes djeteta".

Mjera je većim dijelom provedena

Mjera 2.

Kontrolirati smještaj djece u ustanovama i pri tome posebnu pažnju obratiti na znakove zlostavljanja djece, i, kada je to u najboljem interesu djeteta, omogućiti kontakt između djeteta i njegove biološke porodice kako bi se ohrabrilo i podržalo ujedinjenje porodice kad god je to moguće

Aktivnosti na provođenju mjere

Stručni timovi u ustanovama za smještaj djece kao i stručni radnici u centrima za socijalni rad pružaju podršku ostvarivanju kontakta djeteta zbrinutog u ustanovi s roditeljima, srođnicima i drugim licima s kojim ga vezuje posebna bliskost, ako je to u najboljem interesu djeteta.

Mjera je djelimično provedena

Mjera 3.

Osigurati jednak pristup zdravstvenoj zaštiti i obrazovanju za zbrinutu djecu

Aktivnosti na provođenju mjere

Iako je Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH podržalo inicijativu SOS dječija sela da se osigurajednak pristup zdravstvenoj zaštiti i obrazovanju za zbrinutu djecu ova mjera nije provedna u potpunosti u oblasti zdravstvene zaštite. SOS dječija sela obezbjeđuju jednak pristup zdravstvenoj zaštiti i obrazovanju za zbrinutu djecu, ali nadležna kantonalna ministarstva nisu riješila na adekvatan način pokriće troškova zdravstvene zaštite.

Mjera je djelimično provedena

Mjera 4.

Pokrenuti inicijativu za povećanje broja socijalnih radnika, te proširiti spektar metoda socijalne zaštite kako bi se osiguralo da se individualne potrebe svakog djeteta mogu efikasnije zadovoljavati i razviti kriterije za odabir, obuku, podršku i ocjenjivanje radnika koji vode brigu o djeci

Aktivnosti na provođenju mjere

Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine je uputilo Inicijativu za realizaciju ove mjere Federalnom ministarstvu rada i socijalne politike, Ministarstvu zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske i Vladi Brčko distrikta Bosne i Hercegovine.

Nisu dostupne povratne informacije koliko su resorna entitetska ministarstva i Vlada Distrikta postupila po ovoj inicijativi.

Mjera je provedena samo u dijelu podnošenja inicijative pa se može konstatovati da je samo djelimično provedena.

Zato se predlaže da u narednom APBiH mjera glasi: " Povećati broj socijalnih radnika, te proširiti spektar metoda socijalne zaštite kako bi se osiguralo da se individualne potrebe svakog djeteta mogu efikasnije zadovoljavati i razviti kriterije za odabir, obuku, podršku i ocjenjivanje radnika koji vode brigu o djeci".

Mjera 5.

Pokrenuti inicijativu za uspostavu sveobuhvatnog i koherentnog sistema hraniteljstva i osiguravanje odgovarajućih i pravovremenih sredstava i podrške hraniteljskim porodicama kako bi se upotpunili drugi oblici alternativnog zbrinjavanja

Aktivnosti na provođenju mjere

Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine je uputilo Inicijativu za realizaciju ove mjere Federalnom ministarstvu rada i socijalne politike, Ministarstvu zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske i Vladi Brčko distrikta Bosne i Hercegovine.

Početkom 2017. usvojen je Zakon o hraniteljstvu u FBiH, kojim se djeci privremeno ili trajno lišenoj roditeljskog, odnosno porodičnog staranja omogućava zaštita u porodičnom okruženju. Ovim zakonom uređuju se: principi hraniteljstva, pojam i vrste hraniteljstva, uslovi za obavljanje hraniteljstva, vrste i broj hranjenika, podobnost za obavljanje hraniteljstva, ugovor o hraniteljstvu, hraniteljska naknada i naknada za izdržavanje hranjenika, obaveze, odgovornosti i prava hranitelja i centra za socijalni rad, prava i obaveze hranjenika, osposobljavanje i edukacija, registar i evidencija podataka, upravni nadzor, druga pitanja iz oblasti hraniteljstva.

U FBiH je predviđeno donošenje programa edukacije za profesionalce i hranitelje. Partneri u realizaciji programa su UNICEF BiH, SOS Dječija sela BiH i Hope and Homes for Children BiH.

Za djecu bez roditeljskog staranja u RS-u dostupne su usluge hraniteljstva, i to: standardnog, specijaliziranog i urgentnog. Standardno hraniteljstvo zadovoljava potrebe djeteta za koje je procijenjeno da je primjena hraniteljstva u njegovom najboljem interesu i koje se privremeno zbrinjava u hraniteljsku porodicu, dok se specijaliziranim hraniteljstvom pružaju posebne usluge djeci kojoj je zbog psihofizičkog ili zdravstvenog stanja potrebna dodatna njega i podrška. Urgentno hraniteljstvo primjenjuje se u hitnim slučajevima kada je došlo do napuštanja djeteta od roditelja ili njihove spriječenosti da brinu o djetetu, te traje do razrješenja krizne situacije u porodici ili do primjene odgovarajuće mjere zaštite u skladu s najboljim interesom djeteta.

Uz finansijsku podršku UNICEF-a, osmišljen je i realiziran projekat „Razvoj hraniteljstva u RS-u“, koji se provodi od 2013. godine, a čiji je cilj razvoj profesionalnih kapaciteta stručnjaka u centrima za socijalni rad za primjenu hraniteljstva. Stručnjaci u centrima za socijalni rad osposobljeni su za pružanje adekvatne zaštite djeci koja odrastaju u riziku, te djeci bez roditeljskog staranja tako da prednost u njihovom zbrinjavanju uvijek imaju porodični oblici zaštite u odnosu na institucionalne, odnosno u slučaju hraniteljstva, zbrinjavanje u porodici srodnika djeteta.

Program pod nazivom „Transformacija institucija za zbrinjavanje djece i prevencija razdvajanja porodica“ koji se upravo implementira (u 2018.) ima za cilj smanjenje korištenja institucionalne brige i transformaciju institucija u centre za podršku u zajednici, promoviranje širenja hraniteljstva i prevenciju nepotrebnog razdvajanja porodica. Jedan od specifičnih ciljeva ovog programa je i unapređenje postojećih usluga i mehanizama s ciljem identificiranja i pružanja preventivnih usluga porodicama koje su pod rizikom od razdvajanja, kao i usluga za djecu sa poteškoćama i druge grupe djece izložene riziku.

Mjera je provedena

Mjera 6.***Omogućiti ujedinjenje djece s njihovim biološkim porodicama kad god je to izvodljivo******Aktivnosti na provođenju mjere***

Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine je uputilo Inicijativu za realizaciju ove mjere Federalnom ministarstvu rada i socijalne politike, Ministarstvu zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske i Vladi Brčko distrikta Bosne i Hercegovine.

Sve aktivnosti programa „Transformacija institucija za zbrinjavanje djece i prevencija razdvajanja porodica“ koji se upravo implementira su usmjerene da omoguće ujedinjenje djece s njihovim biološkim porodicama kad god je to izvodljivo u ustanovama koje su obuhvaćene ovim programom.

Uvijek se teži ujedinjenju djece s njihovim biološkim porodicama bez obzira na to koji je oblik zbrinjavanja omogućen djetetu. U toku razdvojenosti djeteta od porodice, stručni radnici nastoje održati kontinuitet u ličnom odnosu djeteta s roditeljima, srođnicima i drugim bliskim licima ako je to u interesu djeteta, jačati kapacitete porodice za prihvatanje djeteta različitim mjerama podrške, jačati socijalne mreže djeteta i porodice. Periodično revidiranje individualnog plana zaštite za dijete omogućava preispitivanje mogućnosti porodice za povratak djeteta u porodicu.

Mjera je provedena

Mjera 7.***Pokrenuti inicijativu za osiguranje potrebnih ljudskih, tehničkih i finansijskih resursa koji su potrebni za poboljšanje položaja djece u alternativnom smještaju******Aktivnosti na provođenju mjere***

Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine je uputilo Inicijativu za realizaciju ove mjere Federalnom ministarstvu rada i socijalne politike, Ministarstvu zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske i Vladi Brčko distrikta Bosne i Hercegovine.

Nisu dostupne povratne informacije koliko su resorna entitetska ministarstva i Vlada Distrikta postupila po ovoj inicijativi.

Mjera je provedena samo u dijelu pokretanja inicijative pa se može konstatovati da je samo djelimično provedena.

Zato se predlaže da u narednom APBiH mjera glasi: „Osigurati potrebne ljudske, tehničke i finansijske resurse koji su potrebni za poboljšanje položaja djece u alternativnom smještaju“.

E.3 Usvojenje**Mjera 1.*****Pokrenuti inicijativu za pojednostavljenje i racionalizaciju postupka za usvajanje, uz***

istovremeno poštivanje garancija iz Konvencije, i uspostaviti jedinstvenu integriranu bazu podataka centara za socijalnu zaštitu koja će sadržavati informacije o mogućim usvojenicima i usvojiocima u cijeloj državi

Aktivnosti na provođenju mjere

Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine je uputilo Inicijativu za realizaciju ove mjere Federalnom ministarstvu rada i socijalne politike, Ministarstvu zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske i Vladi Brčko distrikta Bosne i Hercegovine.

Nisu dostupne povratne informacije koliko su resorna entitetska ministarstva i Vlada Distrikta postupila po ovoj inicijativi.

Mjera je provedena samo u dijelu pokretanja inicijative pa se može konstatovati da je samo djelimično provedena.

Zato se predlaže da u narednom APBiH mjera glasi:” Pojednostaviti i racionalizirati postupke za usvajanje, uz istovremeno poštivanje garancija iz Konvencije, i uspostaviti jedinstvenu integriranu bazu podataka centara za socijalnu zaštitu koja će sadržavati informacije o mogućim usvojenicima i usvojiocima u cijeloj državi”.

Mjera 2.

Pokrenuti inicijativu za razmatranje povećanja gornje dobne granice za usvajanje u Republici Srpskoj

U izvještajnom periodu nije izmijenjen Porodični zakon u Republici Srpskoj u smislu povećanja gornje dobne granice za potpuno usvojenje djeteta. Nepotpuno se može usvojiti dijete do 18 godina života.

Mjera nije provedena

Mjera 3.

Prikupiti razvrstane podatke o djeci koja su uključena u domaće i međudržavno usvajanje

Aktivnosti na provođenju mjere

Budući da BiH nije ratificirala Hašku konvenciju o zaštiti djece i saradnji u oblasti međudržavnog usvajanja, u postupcima usvojenja s međunarodnim elementom u RS-u i FBiH primjenjuje se Zakon o rješavanju sukoba zakona s propisima drugih zemalja u određenim odnosima (SFRJ) kojim se propisuje da su za uslove zasnivanja usvojenja i prestanka usvojenja mjerodavna kumulativno prava obje države čiji su državljani usvojenik i usvojioci. Ova kumulativna primjena prava obje države u postupku usvojenja s međunarodnim elementom obezbjeđuje djetetu zaštitu prava i ujedno priznanje usvojenja u inozemstvu. Interes djeteta nalaže priznanje usvojenja u pravima svih subjekata usvojenja.

Jedinstvena integrirana baza podataka pri centrima za socijalni rad u oba entiteta nije uspostavljena budući da za to ne postoji zakonsko uporište u važećim porodičnim zakonima. Međutim, centri za socijalni rad kao organi nadležni za provođenje postupka usvojenja imaju informacije o podobnosti za usvojenje djece s područja njihove mjesne nadležnosti, kao i podatke o licima koja su zainteresirana za usvojenje djeteta (domaći i strani državljani).

Oba entiteta raspolažu podacima o broju zasnovanih usvojenja u izvještajnom periodu, prema tome da li je riječ o potpunom ili nepotpunom usvojenju.

Mjera je većim dijelom provedena

Za realizaciju specifičnog cilja E. u APBiH predviđene je 16 mjera s rokom realizacije do kraja 2018.

U izvještajnom periodu može se konstatovati sljedeće:

Provedene su 3 mjere

Većim dijelom su provedene 2 mjere

Djelimično je provedeno 10 mjera

Nije provedena 1 mjera

F) SPECIFIČNI CILJ: Osigurati mehanizme za primjenu zaštite prava djece s poteškoćama i ukupne zaštite djece i životnog standard

Za realizaciju specifičnog cilja F. u APBiH predviđeno je 17 mjera

F. Invalidnost, osnovna zdravstvena zaštita, socijalna zaštita i dobrobit

[članovi 6, 18. (tačka 3), 23, 24, 26, 27. (stavovi 1–3) Konvencije]

F.1 Djeca s poteškoćama (invaliditetom)

Mjera 1.

Pokrenuti inicijativu kako bi se osiguralo da djeca s poteškoćama imaju pravo na obrazovanje, te da se u najvećoj mogućoj mjeri osigura njihovo uključivanje u redovni obrazovni sistem, uključujući i izradu akcionog plana za obrazovanje djece s poteškoćama kako bi se konkretno identificirali trenutni nedostaci u resursima, te da se uspostave jasni ciljevi s konkretnim rokovima za implemetaciju mjera za rješavanje obrazovnih potreba djece s poteškoćama

Aktivnosti na provođenju mjere

Ranije donesene entitetske strategije koje se odnose na osobe sa invaliditetom su istekle, te su u proteklom periodu donesene nove, a to su: Strategija za unapređenje prava i položaja osoba s invaliditetom u Federaciji Bosne i Hercegovine (2016 -2021) i Strategija unapređenja društvenog položaja lica sa invaliditetom u Republici Srpskoj 2017-2026. Brčko distrikt BiH i dalje nema sličan strateški dokument. Navedene entitetske strategije posebno obrađuju oblast obrazovanja, a iste obuhvataju pregled stanja i mjere koje se tiču cjelovitog sistema obrazovanja, od predškolskog, osnovnog, srednje, visokog obrazovanja pa do cjeloživotnog obrazovanja. Takođe daju pregled zakonodavnog okvira, stanje u oblasti, ciljeve, mjere i prioritete za naredni period. Za pitanju realizacije istih su zadužena entitetska i kantonalna ministarstva obrazovanja.

Mjera je većim dijelom provedena

Mjera 2.

Pokrenuti inicijativu radi jačanja mjera podrške za roditelje kako bi se oni mogli brinuti za svoju djecu koja se suočavaju s poteškoćama, a kada je to potrebno, da budu smještena u ustanovu za zbrinjavanje koja ima odgovarajuće ljudske, tehničke i finansijske resurse za pružanje usluga i podrške potrebne za djecu s poteškoćama kao i njihovim porodicama, te osigurati da se to učini potpuno, uzimajući u obzir princip najboljeg interesa djeteta

Aktivnosti na provođenju mjere

Ova mjera je takođe obuhvaćena kroz gore pomenute entiteske strategije za unapređenje položaja osoba sa invaliditetom. Institucije nadležene za realizaciju istih su nadležene entitetske i kantonalne institucije.

Mjera je djelimično provedena

Mjera 3.

Pokrenuti inicijativu kojom će se osigurati da zakonske odredbe o građevinarstvu i njihova primjena riješe prepreke u okolini koje ometaju potpuno i efikasno učešće djece s poteškoćama (invaliditetom) u društvu na ravnopravnoj osnovi

Aktivnosti na provođenju mjere

I ova mjera je tretirana kroz gore pomenute entiteske strategije za unapređenje položaja osoba sa invaliditetom. Institucije nadležene za realizaciju istih su nadležene entitetske i kantonalne institucije.

Mjera je djelimično provedena

Mjera 4.

Pokrenuti inicijativu radi rješavanja razlika između zaštite koja se pruža ratnim vojnim i civilnim invalidima i djeci s poteškoćama do kojih je došlo usljed nesreće, bolesti ili koje postoje od rođenja, kako bi se osigurala jednaka zaštita i podrška ovim posljednjim, odnosno da se prava dodjeljuju prema potrebi, a ne prema statusu

Aktivnosti na provođenju mjere

I dalje u BiH ne postoji jedinstvena metodologija i jedinstven institucionalni okvir za ocjenu stepena invalidnosti za sve osobe sa invaliditetom bazirane na Međunarodnoj klasifikaciji funkcionisanja Svjetske zdravstvene organizacije. Tako i dalje postoje velike razike u pravima i određivanju stepana invaliditeta između tzv. neratnih invalida (urođeni ili stečeni invaliditet), ratnih vojnih invalida i civilnih žrtva rata. Takođe postoje razlike u pravima zavisno od mjesta prebivališta. Ovo pitanje ostaje i dalje visoko politički osjetljivo, te ne postoje naznake da bi se u skorije vrijeme mogle ujednačiti razlike među ovim različitim kategorijama osoba sa invaliditetom.

Mjera nije provedena.

F.2 Zdravlje i zdravstvene usluge

Mjera 1.

Pokrenuti inicijativu za preduzimanje hitnih i specifičnih mjera kako bi se obezbijedilo da se Zakon o zdravstvenoj zaštiti Federacije Bosne i Hercegovine iz 2010. godine provodi na taj način da se osigurava pokrivenost zdravstvenog osiguranja svih Roma

Aktivnosti na provođenju mjere

U skladu sa Zakonom o zdravstvenoj zaštiti Federacije BiH,²⁵ mjere zdravstvene zaštite obuhvataju zdravstvenu zaštitu djece od rođenja, kao i djece za vrijeme redovnog školovanja u osnovnim i srednjim školama, odnosno studiranja na visokim školama, te univerzitetima koji su državljani BiH s prebivalištem na teritoriji FBiH, ali najduže do navršene 26. godine, koji su zdravstveno osigurani kao članovi porodice osiguranika ili su izvorni zdravstveni osiguranici u skladu s propisima o zdravstvenom osiguranju, kao i zdravstvenu zaštitu žena u vezi s planiranjem porodice, te tokom trudnoće, porođaja i materinstva nakon porođaja, bez obzira na status zdravstvenog osiguranja. Ove kategorije oslobođene su ličnog učešća u finansiranju zdravstvenih usluga.

Izmjenama i dopunama Zakona o zdravstvenom osiguranju²⁶ propisano je da su sva djeca od rođenja, kao i djeca za vrijeme redovnog školovanja u osnovnim i srednjim školama, studiranja na višim i visokim školama, te univerzitetima, koja su državljani BiH s prebivalištem na teritoriji FBiH zdravstveno osigurana, ali najduže do 26. godine. Istim zakonom propisano je da su izvorni osiguranici djeca koja su navršila 15 godina, odnosno stariji maloljetnici do 18. godine života, a koji nisu završili osnovnu školu ili se po njenom završetku nisu zaposlili, ako su se prijavili zavodu za zapošljavanje. Podzakonskim aktima utvrđeni su uslovi i način upućivanja djece na liječenje u inozemstvo, u slučaju oboljenja koja se ne mogu liječiti u FBiH.

Programske aktivnostima koje provode romske organizacije (Euro Rom, Romale iz Kaknja I Bolja budućnost), a tiču se obezbjeđenja pristupa zdravstvenoj zaštiti za romsku populaciju, su podržane iz budžetskih sredstava Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH ali i iz Federalnog zavoda za javno zdravstvo.

Mjera je većim dijelom provedena

Mjera 2.

Pokrenuti inicijativu za dodjelu adekvatnih ljudskih, tehničkih i finansijskih resursa za jačanje programa cijepljenja s jasnim rokovima i ciljevima, s posebnim naglaskom na ranjive grupe djece

Aktivnosti na provođenju mjere

Naredba o programu obaveznih imunizacija stanovništva protiv zaraznih bolesti donosi se u FBiH za svaku kalendarsku godinu. Finansijska sredstva za nabavku vakcina osiguravaju se u budžetu FBiH. Za potrebe nabavke petovalentne vakcine Vlada FBiH je iz budžeta osigurala

²⁵ „Službene novine Federacije BiH“, br. 30/97, 7/02, 70/08 i 48/11

²⁶ „Službene novine Federacije BiH“, broj 70/08

dotatnih milion KM, te izmijenila Program imunizacije. Pri Federalnom ministarstvu zdrvrstva djeluje stručno savjetodavno tijelo koje prati provođenje Programa obaveznih imunizacija i daje stručnu pomoć u vezi s razvojem politike obaveznih imunizacija.

U prethodnim godinama FBiH se suočila s problemom nabavke kombiniranih vakcina, kašnjenjem u isporuci drugih vakcina, zbog čega je izmijenjen kalendar vakcinacije. Navedeno, strah od vakcine i nepovjerenje prema državnim ustanovama i farmaceutskoj industriji, neadekvatna medijska podrška, te antivakcinalni lobiji negativno utiču na program imunizacije.

Institut za javno zdravstvo RS-a pripremio je *Operativni plan za unapređenje programa imunizacije i nadzora nad akutnom flakcidnom paralizom u RS-u za period 2016. i 2017.* Jedna od aktivnosti je poboljšanje dostupnosti imunizacije za izolirane, teško dostupne grupe populacije (romska populacija, izbjegla i raseljena lica, stanovništvo u udaljenim i graničnim područjima...).

Mjera je provedena

Mjera 3.

Pokrenuti inicijativu za razmatranje mogućnosti uvođenja programa na nivou države za dodatke željeza radi kontroliranja nedostatka željeza koje rezultira anemijom

Aktivnosti na provođenju mjere

Prema rezultatima istraživanja učestalosti anemije i faktora koji dovode do anemije u RS-u 2012. godine, u starosnoj grupi djece od pet do 15 godina 4,5% je sideropenično, što ne zahtijeva javne zdravstvene intervencije. Oko 11% djece mlađe od pet godina je sideropenično, što ima blagi javno zdravstveni značaj. MZSZRS-a je, u saradnji s udruženjem pedijatarata i ljekara porodične medicine, preduzelo aktivnosti na edukaciji zdravstvenih radnika u vezi s prevencijom anemija.

Podaci o anemiji dobiveni su *Istraživanjem o anemiji među djecom i ženama u FBiH*²⁷. Prisustvo anemije utvrđivano je na osnovu određivanja statusa hemoglobina u krvi. Podaci ukazuju na to da se među djecom na teritoriji FBiH bilježi blagi stepen anemije.

Mjera je većim dijelom provedena

Mjera 4.

Pokrenuti inicijativu za pokretanje programa za zagovaranje dojenja, finansiranje inicijative za prakse prilagođene bebama u bolnicama te primjenu Međunarodnog kodeksa o reklamiranju zamjena za majčino mlijeko na nacionalnom nivou s efikasnim mehanizmima za praćenje i primjerenim sankcijama za kršenje Kodeksa

Aktivnosti na provođenju mjere

²⁷ Istraživanje o anemiji među djecom i ženama u Federaciji BiH, FMZ/UNICEF/ZZJZFBiH, 2012.

Indikatori prakse dojenja i nadohranjivanja koreliraju s nezadovoljavajućim stanjem uhranjenosti. Istraživanje je pokazalo se da su i u romskoj populaciji dojenje i nadohranjivanje zanemareni.²⁸

Mjera je djelimično provedena

Mjera 5.

Pokrenuti inicijativu za razmatranje pokretanja programa za zagovaranje zdravih životnih stilova i navika povezanih s ishranom djece i adolescenata tokom boravka u porodičnom domu, školskim institucijama i u slobodno vrijeme

Aktivnosti na provođenju mjere

Razvijeni su specifični programi za adolescente pod nazivom: „Jačanje mreže centara koji su prilagođeni mladima“. Program je multidisciplinarnan, a cilj mu je rješavanje nekoliko pitanja: kontraceptivna sredstva; seksualno nasilje/seksualno iskorištavanje; seksualno prenosive infekcije, uključujući HIV; odnosi i ravnopravnost među spolovima; poštivanje, tolerancija i nediskriminacija seksualnih manjina; nasilje nad intimnim partnerima; sigurniji seks; suzbijanje maloljetničke delinkvencije i kontrola narkotika.

Mjera je većim dijelom provedena

Mjera 6.

Ponovo pokrenuti inicijativu kojom bi se svojoj djeci osigurao jednak pristup obaveznom zdravstvenom osiguranju

Aktivnosti na provođenju mjere

Inicijativa Udruženja „Zemlja djece u BiH“ za izmjenu i dopunu zakona o zdravstvenom osiguranju u cilju obezbjeđenja безусловne zdravstvene zaštite za svu djecu je upućena u parlamentarnu proceduru preko poslanice u zastupničkom domu federalnog parlamenta. U januaru mjesecu 2017. godine, zastupnički dom je usvojio izmjene i dopune ovog zakona u formi nacрта te uputio u parlamentarnu proceduru. Nakon javne rasprave koja je održana u aprilu 2017. godine, Zakon je vraćen u parlament ali ne i na dnevni red. Ovo Udruženje je putem potpredsjednika Federacije BiH Ustavnom sudu FBiH podnijelo zahtjev za ocjenu ustavnosti federalnog Zakona o zdravstvenom osiguranju u vezi uskraćivanja prava na безусловnu zdravstvenu zaštitu djece i žena za vrijeme trudnoće i porođaja.

Mjera je provedena.

²⁸ Zdravstveno stanje stanovništva FBiH 2015., ZZJZFBiH, http://www.zzjzfbih.ba/wp-content/uploads/2014/04/13-07-zdravstveno-hrv_jez-1.compressed.pdf

Mjera 7.

Pokrenuti inicijativu da se prostori zdravstvenih ustanova koje pružaju pomoć djeci-žrtvama prilagode potrebama i uzrastu djece radi najboljeg interesa djeteta (ginekološki dispanzeri, psihijatrijske klinike i drugi odjeli u kojima se rade vještačenja kod djece nad kojima je počinjeno nasilje)

Mjera nije provedena

Mjera 8.

Pokrenuti inicijativu radi utvrđivanja lokacija u BiH zagađenih osiromašenim uranijem, koji je doveo do značajnog povećanja pojave raka, posebno među djecom koja i dalje žive na tim lokacijama (Komitet za prava djeteta u svojim Zaključnim razmatranjima i preporukama naglašava da u BiH postoji 15 lokacija koje su zagađene osiromašenim uranijem).

Aktivnosti na provođenju mjere

Podatak o broju kontaminiranih lokacija, odnosno lokacija korištenja municije od osiromašenog urana dao je UNEP. Identificirane su tri lokacije kontaminirane osiromašenim uranom, od čega su dvije u FBiH.

Do 2006. uklanjani su detektirani ostaci municije od osiromašenog urana u površinskom sloju tla. Uklonjeni radioaktivni materijal uskladišten je i nedostupan stanovništvu.

Ispitivanjem odabranih poljoprivrednih proizvoda dobivenih na tim lokacijama od 2007. do 2009. i procjenom rizika po zdravlje stanovništva utvrđeno je da je njihova konzumacija sigurna za stanovništvo.

Godine 2008. urađen je pregled zdravstvenih kartona stanovnika općine Hadžići. Rezultati su pokazali da nije registrirano statistički značajno povećanje malignih neoplazmi u odnosu na prosjek susjednih zemalja.

Ispitivanja podzemnih voda do 2013. godine rađena su kao dio istraživačkih projekata. Od 2013. redovno se ispituju odabrane podzemne vode s ciljem određivanja sadržaja urana i procjene rizika po zdravlje stanovništva. Rezultati pokazuju da ispitivane vode nisu kontaminirane osiromašenim uranom i da je rizik po zdravlje stanovništva od konzumacije vode zanemarljiv.

Neophodno je nastaviti monitoring podzemnih voda, te razmotriti potrebe za dodatnim ispitivanjima, primjereno potencijalnom i stvarnom riziku.

Mjera je djelimično provedena

F.3 Zdravlje adolescenata

Mjera 1.

Pokrenuti inicijativu radi sistematičnog prikupljanja podataka o potrošnji alkohola, duhana i droge među adolescentima, te preduzimanja potrebnih mjera za efikasno provođenje zabrane prodaje takvih proizvoda djeci i razmatranja zabrane svih oblika reklama koje promoviraju alkohol i duhanske proizvode u medijima ili putem informacija kojima obično imaju pristup i djeca

Aktivnosti na provođenju mjere

Krajem 2016. godine usvojena je *Strategija nadzora nad opojnim drogama i suzbijanja zloupotrebe opojnih droga u RS-u (2016. - 2021.)*.²⁹

U procjeni raširenosti pušenja, alkoholnih pića i droga u FBiH, koriste se pokazatelji istraživanja među stanovništvom.

Istraživanje *Putokazi u zdravije društvo* sprovedeno od strane Udruženja za prevenciju ovisnosti NARKO-NE u 2016. godini, u partnerstvu s KJU *Porodično savjetovalište* Sarajevo, pokazalo je da su ovisnička i rizična ponašanja izuzetno zastupljena među mladima. Ovo istraživanje obuhvatilo je ukupno 1.183 ispitanika, dobi od 13 do 17 godina, u tri kantona (Sarajevski, Srednjobosanski i Zeničko-dobojski), s tim što su ravnomjerno uključeni učenici i učenice iz osnovnih i srednjih škola, (stručnih i gimnazija), te iz gradskih i prigradskih/ruralnih područja. Pokazalo se da:

- 73,1% troši više vremena na internetu nego što je prvobitno planiralo, što je jedan od indikatora ovisnosti
- 38,6% sudjeluje u nekoj od igara na sreću, od toga 45,6% njih jer im je dosadno
- 34,4% puši jer se osjećaju opušteno, 18% iz dosade
- 44,9% konzumira alkohol na posebnim događajima (rođendani, matura i praznici), 14,1% pije iz dosade
- 23,2% smatra da se o marihuani ne može postati ovisan
- 15,6% navodi da im je uglavnom dosadno u slobodno vrijeme, 10,3% misli da ga provode nekvalitetno i beskorisno, a 10,4% smatra da im je potrebno više mogućnosti u slobodnom vremenu
- kako bi osjećali da je njihovo slobodno vrijeme korisno provedeno, 46,2% treba mjesta za okupljanje i organizirane aktivnosti mladih
- samo trećina ispitanika/ispitanica nema iskustva ni s jednim sredstvom koje izaziva ovisnost, ili ne iskazuje znakove ponašajnih ovisnosti.

Mjera je djelimično provedena

Mjera 2.

Podržati razvoj preventivnih programa koji će omogućiti adolescentima da u slobodno vrijeme usvajaju vještine potrebne za odabir zdravog ponašanja, te za promociju zdravih navika u lokalnim zajednicama kroz kreativne, sportske, umjetničke, kulturne i druge aktivnosti

²⁹ "Službeni glasnik Republike Srpske", broj 56/16

Aktivnosti na provođenju mjere

Snimanjem realnog stanja života mladih kroz razgovor sa mladima, sa roditeljima, stručnjacima u obrazovnom, socijalnom i zdravstvenom sektoru, sa predstavnicima vlasti, ali i kroz istraživanja, možemo identificirati uslove koji su mladima potrebni za zdravo odrastanje, te privlačnim i inovativnim metodama dati mladima prostor da postanu pokretačka snaga za kreiranje zdravijeg društva.

Positivan primjer je Udruženje NARKO-NE koje je u 16 godina djelovanja postalo prepoznatljivo jer se oko 1800 mladih kroz teatar, novinarstvo, organiziranje edukativnih, kreativnih i sportskih aktivnosti za djecu u slobodnom vremenu profiliralo u putokaze za zdravije društvo. Mladi se nisu samo osvijestili o problemima raznih ovisnosti, nego su razvijali zdrave životne navike, te vještine za participaciju u procesima izgradnje uslova za zdravo odrastanje u njihovim zajednicama.

Sa ciljem osnaživanja što većeg broja djece i mladih, educirani su, te se i dalje educiraju stručni saradnici u centrima za socijalni rad, u centrima za mentalno zdravlje, u službama za mlade pri općinama, kao i u nevladinim organizacijama koje djeluju u oblastima omladinskog rada. Kada bi ovo djelovanje postalo od javnog interesa u Bosni i Hercegovini, došli bi se korak bliže do održivosti. Zajedno sa ostalim profesionalcima, više od 50 socijalnih radnika i radnica u posljednjih 16 godina značajno je unaprijedilo sam pristup prevenciji ovisnosti, te postavilo zdrave temelje kako bi se ova oblast dalje razvijala u Bosni i Hercegovini.

Prevencija treba biti integrirana u dosta širi koncept zdravstvene politike i uvažavati socijalne i strukturalne granične uslove intervencije. Ona se ne smije ograničiti isključivo na komponente ovisnosti odnosno komponente specifične za drogu, nego kao primarni cilj mora imati jačanje i unapređenje ličnih i socijalnih resursa. Centralnu ulogu ovdje zauzima koncept životnih kompetencija (kao npr. samo-kompetentnost i samosvijest, opažanje i emocije, načini prevazilaženja problema, kompetencije za rješavanje problema i donošenje odluka, socijalne i komunikacijske vještine, stabilnost i kompetencije procjene psihoaktivnih supstanci i njihovog potencijalnog djelovanja). U najboljem slučaju se programi o životnim kompetencijama dopunjavaju kroz elemente modela socijalnih utjecaja.

Programi prevencije ne mogu se provoditi samo iz perspektive kratkoročnih akcija, štaviše trebaju se provoditi od ranog doba (od ranog dječijeg doba), imati dugoročan odnosno kontinuiran karakter – školski programi bi se trebali protezati npr. tokom više godina – i uključiti sve životne faze. Programi bi sadržajno i didaktični trebali biti prilagođeni starosti, konzumaciji i specifičnostima u razvoju.

Mjera je djelimično provedena jer se, iako uspješno, implementacijom ove mjere na području Bosne i Hercegovine, bavilo i bavi samo jedno Udruženje NARKO-NE.

Da bi se ostvario kontinuitet, te povećala efikasnost preventivnih programa, Bosni i Hercegovini je potrebna stručna organizacija koja će na jedan profesionalan način dalje razvijati modele i koncepte prevencije, te iste kroz Mreže vladinih i nevladinih organizacija provoditi na lokalnoj razini. Vlast u BiH bi trebale podržati uspostavljanje ***Stručnog centra za podršku programima prevencije ovisnosti***, te time osigurati resurs za unapređenje zdravlja stanovništva u zemlji, pa se predlaže da se ovakva mjera predvidi u narednom APBiH.

F.4 Socijalna zaštita

F.5 Životni standard

Mjera 1.

Pokrenuti inicijativu da se izrade strategije smanjenja siromaštva i programi na lokalnim nivoima i nivoima zajednice, osiguravajući pravičan pristup osnovnim uslugama poput pravilne ishrane, stanovanja, vode i kanalizacije, kao i socijalnim i zdravstvenim uslugama i obrazovanju

Aktivnosti na provođenju mjere

U BiH je skoro trećina djece (30,6%) uzrasta od 5 do 15 godina siromašna ako se mjeri linija apsolutnog siromaštva (potrošnja 238 KM po osobi mjesečno)³⁰.

Siromaštvo je snažnije izraženo među mladom djecom (0-4 godine) od kojih je trećina siromašna u četiri od šest dimenzija³¹. Kada se siromaštvo djece procjenjuje na osnovu prihoda, stambenih uslova, te lišenosti zdravstvene njege i obrazovanja, više od polovine djece koja žive u BiH izloženo je višestrukim dimenzijama siromaštva. U slučaju romske djece, gotovo 80% njih živi u siromaštvu.

Pored romske djece, djece s invaliditetom i djece bez roditeljskog staranja, djeca koja su u najvećoj mjeri pogođena siromaštvom i socijalnom isključenošću su ona koja dolaze iz domaćinstava s troje i više djece, gdje je najmlađe dijete mlađe od pet godina, domaćinstva s četiri ili više odraslih osoba, domaćinstva čiji su nosioci žene, domaćinstva koja vode osobe bez škole ili samo sa završenom osnovnom školom, domaćinstva bez zaposlenih članova i ona koja žive u ruralnim područjima.

Siromaštvo u ruralnim/seoskim područjima BiH dvostruko je veće nego u urbanim/gradskim sredinama. Višestruko lišavanje usljed siromaštva ozbiljno utiče na razvoj, pristup osnovnim uslugama i ukupan kvalitet života djece u BiH.

Nezaposlenost³² i nesigurni prihodi su među glavnim razlozima siromaštva, kako siromaštva djece tako i međugeneracijskog siromaštva.

Pozivajući se na ovu preporuku, Vijeće za djecu BiH je početkom 2016. uputilo inicijativu vladama entiteta, Brčko Distrikta BiH i kantona za hitnu izradu strategija za smanjenje siromaštva i programa na lokalnim i nivoima zajednica, osiguravajući pravičan pristup osnovnim uslugama poput: pravilne ishrane, stanovanja, vode i kanalizacije, kao i socijalnim i zdravstvenim uslugama i obrazovanju.

U ovoj inicijativi Vijeće za djecu BiH posebno je podsjetilo vlade u BiH na održive razvojne ciljeve UN-a za narednih 15 godina³³ među kojima je prvi: iskorijeniti siromaštvo u svim oblicima, svugdje.

Udruženje “Zemlja djece u BiH” je u okviru projekta “Socijalna uključenost-pravo a ne priivilegija”, podržanog od strane njemačke vladine organizacije GIZ, krajem 2016. godine započelo proces izrade Akcionog plana Politike socijalnog uključivanja Grada Tuzla za period 2017-2018. godina. Na izradi Akcionog plana radila je formalna Radna grupa koju je činilo 17 predstavnika loaklnih institucija i ustanova te nevladinog sektora. U 2017. godini ovaj operativni dokument je usvojen od strane Gradskog vijeće Grada. U Akcionom planu

³⁰ Agencija za statistiku BiH i Izvještaj o istraživanju – Analiza situacije u oblasti dječije zaštite u BiH 2016.

³¹ Dimenzije su: 1. ishrana, 2. zdravlje, 3. razvoj (igračke, knjige) 4. stega (fizička, psihička), 5. IK tehnologija (kompjuter, internet) i 6. stanovanje

³² Prema podacima Vijeća Evrope (18. april 2017.), BiH je ono što Svjetska banka zove država s „gornjim dohotkom“, s GDP-em po glavi stanovnika od 4 616 američkih dolara što predstavlja jedva 28% prosječne kupovne moći po stanovniku i to je najniža stopa u regiji. 27,7% radno sposobnog stanovništva je nezaposleno, a 48% živi ispod linije siromaštva. Stopa nezaposlenosti mladih je oko 60%.

³³ UN Sustainable Development Goals 2015+ Ambiciozan novi program nastojat će okončati siromaštvo do 2030. godine, potičući globalni ekonomski i socijalni napredak te zaštitu okoliša

definisani su ciljevi, mjere i aktivnosti u pet strateških oblasti: *politika razvoja zapošljavanja, politika unapređenja obrazovanja, politika razvoja primarne zdravstevne zaštite, politika unapređenja socijalne zaštite te politika zaštite socijalno isključene djece i mladih te njihovih porodica.*

Mjera je djelimično provedena

U narednom APBiH treba insistirati na izradi strategije smanjenja siromaštva i programa na lokalnim nivoima i nivoima zajednice, osiguravajući pravičan pristup osnovnim uslugama poput pravilne ishrane, stanovanja, vode i kanalizacije, kao i socijalnim i zdravstvenim uslugama i obrazovanju slijedeći pozitivan primjer Tuzle.

Mjera 2.

Pokrenuti inicijativu za usvajanje privremene posebne mjere i mjere pozitivne diskriminacije i preduzeti mjere za poboljšanje dostupnosti zapošljavanja za mlade i djecu kako bi se mogao podići životni standard među najsiromašnijom djecom i porodicama koje su nesrazmjerno pogođene siromaštvom

Mjera nije provedena

Mjera 3.

Pokrenuti inicijativu radi razmatranja uvođenja univerzalne sheme dječijeg doplatka za otklanjanje nejednakosti

Mjera nije provedena

Za realizaciju specifičnog cilja F. u APBiH predviđene je 17 mjera s rokom realizacije do kraja 2018.

U izvještajnom periodu može se konstatovati sljedeće:

Provedene su 2 mjere

Većim dijelom su provedeno je 5 mjera

Djelimično je provedene 6 mjera

Nisu provedene 4 mjere

G) SPECIFIČNI CILJ: Sistem odgoja i obrazovanja učiniti pravičnim i dostupnim za razvoj potencijala djeteta/učenika kroz visokokvalitetne, prilagođene i sveobuhvatne usluge

Za realizaciju specifičnog cilja G. u APBiH predviđeno je 12 mjera

G. Obrazovanje, slobodno vrijeme i kulturne aktivnosti [članovi 28, 29. i 31. Konvencije]

G.2. Obrazovanje o ljudskim pravima i miru

Nadležnosti u oblasti obrazovanja

Punu i nepodijeljenu nadležnost u obrazovanju imaju RS, deset kantona u FBiH i BDBiH. Ministarstvo civilnih poslova BiH u oblasti obrazovanja nadležno je za obavljanje poslova i izvršavanje zadataka koji su u nadležnosti BiH i koji se odnose na utvrđivanje osnovnih principa koordiniranja aktivnosti, usklađivanja planova entitetskih organa vlasti i definiranje strategije na međunarodnom planu.

Na nivou BiH uspostavljene su: Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje, Agencija za razvoj visokog obrazovanja i osiguranje kvaliteta i Centar za informiranje i priznavanje dokumenata iz oblasti visokog obrazovanja. U RS-u je uspostavljena Agencija za akreditaciju visokoškolskih ustanova.

Svi zakoni o obrazovanju u BiH, kako okvirni, tako i oni nadležnih vlasti, usklađeni su s međunarodnim i konvencijama EU, kao i standardima EU i principima, posebno u pogledu pitanja zabrane diskriminacije, prava na obrazovanje, poštivanja dječijih prava, zaštite ljudskih prava i osnovnih sloboda itd. Na nivou BiH usvojena su četiri okvirna zakona:

- Okvirni zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik BiH“, broj 88/07)
- Okvirni zakon o osnovnom i srednjem obrazovanju u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik BiH“, broj 18/03)
- Okvirni zakon o srednjem stručnom obrazovanju i obuci u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik BiH“, broj 63/08)
- Okvirni zakon o visokom obrazovanju u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik BiH“, br. 59/07 i 59/09) i

- Zakon o Agenciji za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje („Službeni glasnik BiH“, broj 88/07).

Nadležna ministarstva obrazovanja na nivou entiteta Republika Srpska, deset kantona u Federaciji BiH i Odjeljenja za obrazovanje u Vladi Brčko Distrikta BiH donose vlastite zakone na svim nivoima obrazovanja, koji treba da budu usklađeni s okvirnim zakonima na nivou Bosne i Hercegovine.

Ostali dokumenti na nivou BiH su:

- Osnove kvalifikacijskog okvira u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik BiH“, broj 31/11)
- Akcioni plan za izradu i provođenje kvalifikacijskog okvira u BiH za period 2014.-2020. („Službeni glasnik BiH“, broj 28/15)
- Principi i standardi u oblasti obrazovanja odraslih u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik BiH“, broj 39/14)
- Strateška platforma razvoja obrazovanja odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja u Bosni i Hercegovini za period 2014. - 2020. („Službeni glasnik BiH“, broj 96/14)
- Prioriteti za razvoj visokog obrazovanja u BiH za period 2016. - 2026. („Službeni glasnik BiH“, broj 35/16)
- Mapa puta za prpvđenje Direktive EU o reguliranim profesijama 2005/36EC i 2013/55EU („Službeni glasnik BiH“, broj 10/16)
- Sedam strateških dokumenata za daljnju primjenu Bolonjskog procesa u BiH („Službeni glasnik BiH“, broj 13/08):
 - o Državni akcioni plan za priznavanje kvalifikacija u Bosni i Hercegovini
 - o Preporuke za provođenje osiguranja kvaliteta u visokom obrazovanju u Bosni i Hercegovini,
 - o Standardi i smjernice za osiguranje kvaliteta u visokom obrazovanju u Bosni i Hercegovini,
 - o Provođenje okvira za kvalifikacije za visoko obrazovanje u Bosni i Hercegovini,
 - o Okvir za visokoškolske kvalifikacije u Bosni i Hercegovini,
 - o Priručnik za korisnike modela dodatka diplomi za Bosnu i Hercegovinu,
 - o Model dodatka diplomi za Bosnu i Hercegovinu.
- Platforma za razvoj predškolskog odgoja i obrazovanja u Bosni i Hercegovini za razdoblje 2017.-2022
- Zajednička jezgra nastavnih planova i programa definirana na ishodima učenja
- Zajednička jezgra cjelovitih razvojnih programa za predškolski odgoj i obrazovanje definirana na ishodima učenja
- Okvirni akcioni plan o obrazovnim potrebama Roma/Romkinja u Bosni i Hercegovini (2018-2022).

Unutar obrazovne organizacione strukture, osim ministarstava i agencija, djeluje i devet pedagoških zavoda (jedan u Republici Srpskoj, dva u Hercegovačko-neretvanskom kantonu i po jedan u Sarajevskom, Tuzlanskom, Zeničko-dobojskom, Unsko-sanskom i Bosansko-podrinjskom kantonu Goražde i Brčko Distriktu BiH). U Republici Srpskoj uspostavljen je

Zavod za obrazovanje odraslih. Na nivou BiH formirana su tijela za koordinaciju obrazovnog sektora, i to: Konferencija ministara obrazovanja u BiH i Vijeće za opće obrazovanje u BiH, te Rektorska konferencija BiH.

G. Obrazovanje, slobodno vrijeme i kulturne aktivnosti [članovi 28, 29. i 31. Konvencije]

G.1 Obrazovanje, uključujući stručno osposobljavanje i usmjeravanje

Mjera 1.

Podnijeti inicijativu nadležnim obrazovnim vlastima za preispitivanje opravdanosti pri zatvaranju područnih škola u ruralnim područjima i njegovo utjecanje na pristup djece odgoju i obrazovanju u takvim područjima

Aktivnosti na provođenju mjere

Vijeće za djecu BiH je u 2016. godini ovu inicijativa uputilo nadležnim ministarstvima obrazovanja.

Informacije koje su dostavila nadležna ministarstva obrazovanja su sljedeće:

Sve javne škole u RS-u imaju upisno područje koje utvrđuje ministar na prijedlog jedinice lokalne samouprave. Odlukom Vlade utvrđen je broj i prostorni raspored škola u RS-u (Mreža škola). U skladu s važećom Mrežom škola u RS-u, djeluje 187 centralnih osnovnih škola, 498 područnih odjeljenja, 11 muzičkih škola, jedna baletska škola i četiri centra za vaspitanje i obrazovanje djece sa smetnjama u razvoju. Od 187 centralnih škola, Vlada je za 16 škola utvrdila poseban status. To su škole koje se nalaze u brdsko-planinskim predjelima, s lošim komunikacijskim vezama i u izrazito nerazvijenim općinama.

U Federaciji BiH djeluje 414 centralnih osnovnih škola i znatan broj područnih odjeljenja.

U izvještajnom periodu, na području Tuzlanskog kantona dvije područne škole zatvorene su zbog nedostatka učenika. Mnoge područne škole imaju manje od deset učenika te se nastava organizira u kombiniranim odjeljenjima. Slična situacija je i u drugim kantonima³⁴.

Mjera je provedena

Mjera 2.

U skladu s članom 28. (1) (b) Konvencije, podnijeti inicijativu za uvođenje obaveznog srednjoškolskog i besplatnog obrazovanja, kako bi srednjoškolsko obrazovanje bilo raspoloživo i dostupno svakom djetetu

Aktivnosti na provođenju mjere

Vijeće za djecu BiH je u 2016. godini ovu inicijativa uputilo nadležnim ministarstvima obrazovanja.

Srednje obrazovanje u BiH dio je jedinstvenog sistema obrazovanja i odgoja/vaspitanja, djelatnost je od općeg društvenog interesa, i obuhvata učenike uzrasta od 15 do 19 godina.

U BiH je visok postotak djece (preko 90%) koja se nakon završetka osnovne škole upišu u srednju školu, ali tokom srednjoškolskog obrazovanja, posebno kada je u pitanju prvi i drugi razred, u FBiH je evidentirano napuštanje školovanja prije sticanja kvalifikacije. Ovaj

³⁴ Kombinovani V i VI periodični izvještaj o provođenju Konvencije o pravima djeteta, 2018.

problem su pojedina ministarstvima nastojala riješiti zakonskim uvođenjem obaveznog srednjeg obrazovanja u trajanju od dvije godine za sve učenike do navršene 18. godine života (Unsko-sanski, Bosansko-podrinjski kanton Goražde i Kanton Sarajevo), jer postoji mišljenje da će se donošenjem ovakvog zakonskog rješenja postepeno eliminirati pojava napuštanja srednje škole i da će svakom djetetu biti osigurana prva obrazovna kvalifikacija. Što se tiče srednjeg stručnog obrazovanja, vodi se odgovorna upisna politika u skladu s potrebama privrednih subjekata, jedinica lokalne samouprave i tržišta rada, te iskazanim potrebama učenika za nastavak daljnjeg školovanja. Kontinuirano se provodi evaluacija nastavnih planova i programa s ciljem usklađivanja srednjeg stručnog obrazovanja i potreba tržišta rada i poslovnih subjekata, te radi na modernizaciji postojećih planova i programa, kao i na uvođenju novih zanimanja. U srednjim tehničkim i srednjim stručnim školama nastavni planovi i programi podrazumijevaju primjenu modularne metodologije, zasnovane na ishodima učenja, a koji omogućavaju brzo reagiranje na promjene u društvu.³⁵

U srednje škole u entitetu Republika Srpska, prema dostavljenim podacima, upisuje 97% učenika koji su završili obavezno osnovno vaspitanje i obrazovanje. Ministarstvo prosvjete i kulture RS-a, u skladu s nadležnostima iz oblasti obrazovanja, razmotriti će ovu inicijativu i postupiti u skladu sa Ustavom i međunarodnim dokumentima u oblasti obrazovanja, a koje se odnose na obavezno srednjoškolsko obrazovanje.

Redovno srednje obrazovanje, uključujući tehničko i stručno obrazovanje, je po direktnim troškovima besplatno, ali ne postoji zakonska obaveza plaćanja prevoza i nabavke udžbenika, iako neke lokalne zajednice i nadležna ministarstva obrazovanja u BiH sufinansiraju prevoz učenika srednjih škola. *Srednje obrazovanje se finansira iz budžeta nadležnih obrazovnih vlasti i dostupno je svima pod jednakim uslovima.* Prema informacijama relevantnih ministarstava obrazovanja, visok je postotak djece koja se nakon završetka osnovne škole upišu u srednju, ali tokom srednjoškolskog obrazovanja, posebno kada je u pitanju prvi i drugi razred, prisutno je napuštanje srednjeg obrazovanja prije sticanja kvalifikacije. *U Federaciji BiH, u tri kantona je zakonskom normom propisano i uvedeno obavezno srednje obrazovanje sa dvogodišnjim trajanjem* (Kanton Sarajevo, Bosansko-podrinjski kanton Goražde i Unsko-sanski kanton). Do danas, u ova tri kantona, nijedan učenik nije stekao kvalifikaciju kroz ovaj vid obrazovanja³⁶. Generalno, što je slabije imovinsko stanje domaćinstva to je manji postotak djece u srednjoj školi: najmanji postotak djece je utvrđen među onima koji dolaze iz najsiromašnijih sredina (84%)³⁷. Istraživanjem provedenim među djecom i mladima u osnovnim i srednjim školama u 17 općina u BiH utvrđeno je da su ekonomske teškoće, siromaštvo, nedostatak pristupa školama i niska svijest o važnosti obrazovanja glavni razlozi za napuštanje škole. Istraživanje je pokazalo da djeca pripadnici romske nacionalnosti posebno rano napuštaju školu. *U FBiH, stopa napuštanja srednje škole iznosi oko 38% broja polaznika prvog razreda, dok je stopa napuštanja škole u RS daleko niža.* Pretpostavlja se da stopa napuštanja školovanja u BiH iznosi oko 30%³⁸. Na kraju školske 2016/2017. godine 31.841 učenika je završilo srednju školu, što je u odnosu na kraj 2015/2016. godine manje za 4.056 učenika ili 11,3%. U školskoj 2017/2018. godini u BiH u 311 srednjih škola upisano je 124.368 učenika, što je u odnosu na prethodnu školsku godinu manje za 2.456 učenika, ili 1,9 %³⁹.

³⁵ Kombinovani V i VI periodični izvještaj o provođenju Konvencije o pravima djeteta, 2018.

³⁶ Bajramović i sar. (2016); Izvještaj o stanju prava djece u BiH za 2014 – 2016. Godinu; Sarajevo: Udruženje za ostvarivanje prava djeteta "Naša djeca" Sarajevo

³⁷ http://www.ba.undp.org/content/bosnia_and_herzegovina/bs/home/mdgoverview/overview/mdg2/

³⁸ Analiza nedostataka u oblasti politika socijalne zaštite i inkluzije u Bosni i Hercegovini, UNICEF, 2013. http://europa.ba/documents/delegacijaEU_2013110508270510bos.pdf

³⁹ Agencija za statistiku BiH; [http://www.bhas.ba/saopstenja/2018/EDU_04_2017_Y2_0_BS.pdf](http://www.bhas.ba/saopštenja/2018/EDU_04_2017_Y2_0_BS.pdf)

U periodu 2017 - 2018. godina nije bilo novih izmjena zakonodavstva vezano za obavezno srednjoškolsko obrazovanje.

Mjera je većim dijelom provedena

Mjera 3.

Podnijeti inicijativu za dodjelu odgovarajućih sredstava koja će garantirati da obrazovne ustanove (predškolske ustanove i druge ustanove koje provode predškolski odgoj i obrazovanje, osnovne i srednje škole) imaju adekvatne uvjete kao standarde koji će odgovoriti potrebama jednakog i kvalitetnog obrazovanja sve djece, uključujući i zadovoljavanje potreba obrazovanja djece s posebnim obrazovnim potrebama kao i higijene, opreme i didaktičkih i drugih neophodnih materijala i pomagala koja će poboljšati kvalitet i relevantnost obrazovanja

Aktivnosti na provođenju mjere

Vijeće za djecu BiH je u 2016. godini ovu inicijativu uputilo nadležnim ministarstvima obrazovanja i lokalnim zajednicama.

Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke godišnje izdvaja značajna sredstva za ove namjene po godišnjim grantovima, koji su dodijeljeni odgojno-obrazovnim ustanovama za namjene unapređenja uslova i kvaliteta rada (Javni pozivi FMON).

Kvalitetan sistem odgoja i obrazovanja za društvo znanja s jednakim mogućnostima za razvoj svakog pojedinca osnovni je cilj reformskih procesa u BiH. Odgovarajuće obrazovanje podrazumijeva obrazovanje koje, u skladu s utvrđenim standardima, osigurava djetetu da na najbolji način razvije svoje urođene i potencijalne umne, fizičke i moralne sposobnosti na svim nivoima obrazovanja, a utvrđeni su zakonom. Nastavnim planovima i programima utvrđeni su ciljevi obrazovanja, zasnovani na ishodima učenja koji omogućavaju da učenici steknu odgovarajuća znanja, vještine i kompetencije, a uporedivi su s programima zemalja Evropske unije i promoviraju ideju cjeloživotnog učenja. U RS-u i pojedinim kantonima FBiH (Kanton Sarajevo i Tuzlanski) provodi se eksterno vrednovanje postignuća učenika 9. razreda. Učenik eksternom provjerom ima priliku na kraju svog devetogodišnjeg školovanja provjeriti dostignuti nivo stečenog znanja u toku školovanja, što mu stvara jasnu viziju o tome u kojem pravcu može nastaviti svoje školovanje u nekoj od srednjih škola, što je i glavni cilj eksternog vrednovanja učeničkih postignuća na kraju 9. razreda. Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje, u saradnji s nadležnim obrazovnim vlastima, a u skladu sa zahtjevima reformskih procesa, je razvila ZJNPP definiranu na ishodima učenja. U odgoju i obrazovanju se, uz ostalo, poštuju standardi jednakog pristupa, zaštite (škola pruža opću i ličnu sigurnost i promovira zaštitu i psihosocijalnu dobrobit učenika, nastavnika i drugog obrazovnog osoblja), nastave i učenja (kulturološki, društveno i jezički relevantni nastavni programi koriste se za pružanje formalnog i neformalnog obrazovanja koje odgovara potrebama učenika), stručnog usavršavanja i obuke (nastavnici i drugo obrazovno osoblje imaju obuke u skladu s potrebama), procesi nastave i učenja usmjereni su na učenika, saradnički su i inkluzivni, standardi kvaliteta rada, opći standardi postignuća, nastavni planovi i programi bazirani na ishodima učenja⁴⁰.

⁴⁰ Kombinovani V i VI periodični izvještaj o provođenju Konvencije o pravima djeteta, 2018.

Organizacija Save the Children je u periodu 2015.-2018. godine, u partnerstvu s nadležnim ministarstvima obrazovanja i pedagoškim zavodima opremila 142 učionice u školama i drugim prostorima za provedbu obaveznog predškolskog programa u godini pred polazak u školu širom BiH. Za potrebe odgojno obrazovnog rada pribavljena je oprema, didaktička sredstva, igračke i potrošni materijal. Također je uspostavljen i opremljen⁴¹ centar za rani rast i razvoj širom BiH koji imaju za cilj uključivanje djece ranog uzrasta iz marginaliziranih grupa, te pružanje podrške njihovim roditeljima kroz savjetodavni rad i različite radionice. Save the Children je također arhitektonski prilagodio prostore u 51 osnovnoj školi u BiH radi lakšeg pristupa djeci sa poteškoćama u razvoju, te iste opremio IT opremom, namještajem i literaturom.

Mjera je provedena

Mjera 4.

Podnijeti inicijativu za provođenje konkretnih aktivnosti u borbi protiv diskriminacije romske djece u pristupu odgoju i obrazovanju, pa i osiguravanjem dodatnih časova jezika i podrške, programa spremanja za školu i programa podrške za rješavanje obrazovnih potreba romske djece i druge djece pripadnika manjina i pritome osigurati da se takve dodatne mjere ne daju na način da se pogoršava stigmatizacija ili segregacija

Aktivnosti na provođenju mjere

Vijeće za djecu BiH je u 2016. godini ovu inicijativu uputilo nadležnim ministarstvima obrazovanja i lokalnim zajednicama.

Općenito se može reći da je urađeno mnogo kako bi se poboljšalo obrazovanje romske djece. Uz ostalo: promovira se važnost obaveznog osnovnog obrazovanja u romskim zajednicama, informiraju se roditelji romske djece o potrebi uključivanja djece u predškolsko vaspitanje i obrazovanje, dodatno se educira osoblje za rad s djecom iz socijalno i ekonomski ugroženih sredina i kroz projekte se uvode asistenti Romi (referenti – Romi sa završenom srednjom školom kao pomoć vaspitačima). U BiH se preduzimaju različite mjere kako bi se pospješilo pohađanje nastave romskih učenika: organiziraju se sastanci za učenike i roditelje, kontinuirano se radi s nadležnim institucijama van škole, organiziraju se: individualni rad s učenicima Romima, obilazak porodica, pomoć u školskom priboru, odjeći, obući, udžbenicima i đlačkoj kuhinji i sl.; organiziran je seminar o temi "Primjena Revidiranog akcionog plana BiH o obrazovnim potrebama Roma"; mobilni timovi/saradnici povremeno obilaze romsko naselje i apeliraju na roditelje da djeca redovno dolaze u školu; kontaktiranje centara za socijalni rad radi zajedničkog nastupa prema roditeljima i posjeta porodicama u naselju.⁴¹

Što se tiče prava na jezik (Članak 10. Okvirnog zakona) i uključivanja djeca pripadnika nacionalnih manjina u programe predškolskog odgoja i obrazovanja, i da li se i na koji način vodi računa da se odgojno-obrazovni rad organizira i na jeziku nacionalne manjine (npr. 4 Romske), nadležne obrazovne vlasti dale su različite odgovore. U nekim sredinama u predškolskim ustanovama nema djece pripadnika nacionalnih manjina Posavski kanton, Zapadnohercegovački kanton, Brčko distrikt Bosne i Hercegovine), u većini sredina ih ima ali se za njih odgojno-obrazovni rad ne organizira na maternjem jeziku,

⁴¹ Kombinovani V i VI periodični izvještaj o provođenju Konvencije o pravima djeteta, 2018.

bilo zbog relativno malog broja te djece ili zbog finansijskih razloga (Zeničko-dobojski kanton, Bosansko-podrinjski kanton Goražde, Hercegovačko-neretvanskikanton, Kanton Sarajevo, Kanton 10, te u Republici Srpskoj)⁴².

Jezik i kultura nacionalnih manjina poštuje se i koristi u školi u najvećoj mogućoj mjeri, a u skladu s Okvirnom konvencijom o zaštiti prava nacionalnih manjina i Zakonom o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina. U RS-u jezik i kultura nacionalnih manjina izučavaju se u okviru proširenog programa kao fakultativna nastava (Nastavni plan i program za ukrajinski jezik u primjeni od školske 2013./2014.). U pojedinim školama koje imaju više od 30% učenika Roma nije osigurana nastava na jeziku nacionalne manjine, zbog nedostatka stručnog kadra koji bi mogao realizirati nastavu na romskom jeziku⁴³.

Kako bi se napravio značajan iskorak vezan za nastavu na maternjem jeziku Vijeće ministara BiH je 25. septembra 2018. godine usvojilo Okvirni akcioni plan o obrazovnim potrebama Roma/Romkinja u Bosni i Hercegovini. U ovom planu dati su precizni ciljevi i mjere u vezi očuvanja jezika i kulture romske nacionalne manjine i osposobljavanja kadra koji bi bio uključen u nastavni proces.

I pored budžetskih izdvajanja na nivou entiteta, kantona, Distrikta i akcionih planova, tek 10% djece pripadnika romske nacionalnosti završi srednju školu (značajno manji broj učenica u odnosu na učenike pripadnike romske nacionalnosti). Iako je romska manjina najbrojnija u BiH, ne postoji nastavni kadar osposobljen za izvođenje nastave na romskom jeziku, što se pokazalo kao problem na području cijele BiH.

Save the Children je u periodu 2016-2018. godina proveo projekt „*Dostupno i kvalitetno obrazovanje za djevojčice i dječake Rome*“. Cilj projekta je bio da se spriječi odustajanje djece od obaveznog školovanja, te da se djeca motivišu ne samo da završe osnovnu školu već i da nastave školovanje. Projektom je obuhvaćeno preko 1500 djece, više od 3000 roditelja, te preko 1000 nastavnika/ca. Sveobuhvatne aktivnosti usmjerene su kako na konkretnu pomoć djeci, u vidu užina, školskog pribora i prijevoza u školu, pa do radionica za roditelje i nastavno osoblje, uključujući formiranje i Kutaka za roditelje u 28 škola. Kroz isti projekat također je uspostavljan Referalni mehanizam za prevenciju ranog napuštanja školovanja na nivou FBiH, te lokalni referalni mehanizmi u Visokom i Mostaru, koji uključuju sve relevantne aktere u zajednicama.

Save the Children također provodi projekt *Bright4All - Osnovno pravo na obrazovanje za svu djecu u Bosni i Hercegovini*, čiji je cilj da se utvrde uzroci odustajanja od obrazovanja i pruže podaci o obimu ovog problema u pet ciljanih regija (Unsko-sanski kanton, Tuzlanski kanton - FBiH, Prijedor i Bijeljina – RS i Distrikt Brčko BiH), upozori na nedostatak sistemskog pristupa ovom problemu i *iniciraju sistemska rješenja* za sprečavanje ranog napuštanja školovanja među djecom iz ranjivih grupa. U sklopu projekta provedeno je Lokalno akcijsko istraživanje o razmjerama i uzrocima napuštanja obrazovanja koje je pokazalo da su izostanak podrške roditelja, nedostatak materijalnih sredstava, preseljenje i neophodnost rada u cilju preživljavanja, ali i nezainteresiranost za obrazovanje neki od osnovnih razloga za napuštanje školovanja. U tri projektne lokacije – Bihaću, Brčkom i Bijeljini – uspostavljeni su referalni mehanizmi za prevenciju ranog napuštanja školovanja koji okupljaju sve relevantne aktere u zajednici. Također, u sklopu projekta će lokalne NVO dobiti male grantove za rad na podizanju svijesti o problemu napuštanja školovanja u svojim zajednicama.

U sklopu rada dnevnih centara za djecu koja žive i rade na ulici i djecu u riziku, koji djeluju u 5 BH gradova (Bihać, Banja Luka, Mostar, Brčko i Bijeljina), Save the Children je u periodu 2015-2018. godina podržao pružanje različitih usluga za preko 400 romske djece. Podrška koju pružaju dnevni centri ogleda se u pružanju sigurnog prostora za boravak djece u riziku,

⁴² Informacija o provedbi Okvirnog zakona o predškolskom odgoju i obrazovanju u Bosni i Hercegovini, studeni 2016.

⁴³ Kombinovani V i VI periodični izvještaj o provođenju Konvencije o pravima djeteta, 2018.

razvoju životnih vještina, podršci u savladavanju školskog gradiva, ostvarivanju osnovnih prava iz domena zdravstvene zaštite i obrazovanja, te radu s roditeljima djece iz rizičnih grupa kroz program podrške porodicama.

S obzirom na to da je Platforma za razvoj predškolskog odgoja i obrazovanja u Bosni i Hercegovini usvojena 04.12.2017. godine, a objavljena u Službenom glasniku BiH u januaru 2018. godine, ostaje da se vidi u kojoj mjeri će ciljevi iz navedenog dokumenta strateškog tipa biti postignuti u narednom periodu.

Mjera je provedena

Mjera 5.

Podnijeti inicijativu radi dodatnog poboljšanja kvaliteta i obuhvaćenosti djece odgojem i obrazovanjem od ranog djetinjstva, uključujući pružanje odgoja što većem broju djece u dobi do 3 godine, što će se postaviti kao prioritet, tako da se osigura kvalitetan pristup razvoju djeteta uz jačanje kapaciteta stručnih osoba koje rade s djecom i roditelja djece. Holistički pristup razvoju djeteta i jačanje kapaciteta stručnjaka koji rade s djecom i roditeljima.

Aktivnosti na provođenju mjere

Vijeće za djecu BiH je u 2016. godini ovu inicijativu uputilo nadležnim ministarstvima obrazovanja i lokalnim zajednicama.

Statistički podaci

U pedagoškoj 2017/2018. godini u BiH u jasličkim grupama (uzrast djece do 3 godine) je boravilo 4.884 djece, što je za 9,7% više u odnosu na prethodnu pedagošku godinu. Najveći postotak u ovim grupama čine djeca uzrasta 2–3 godine (57,3%).

Strateška opredjeljenja i kurikulum

Ministarstvo civilnih poslova u suradnji sa nadležnim obrazovnim vlastima u BiH, Agencijom za predškolsko osnovno i srednje obrazovanje, a uz finansijsku pomoć UNICEF-a izradilo Platformu za razvoj predškolskog odgoja i obrazovanja za razdoblje 2017-2022 koju je Vijeće ministara usvojilo u 2017. godini („Službeni glasnik BiH“, broj 2/18).

Platforma predstavlja okvir za djelovanje nadležnim obrazovnim vlastima u usklađivanju politika razvoja predškolskog odgoja i obrazovanja s ciljevima Europske unije i Ujedinjenih naroda u toj oblasti, te grupira aktivnosti u pet stupova koji se odnose na: povećanje obuhvata djece ovim vidom odgoja i obrazovanja, osiguranje kvalitete, redovito financiranje, inkluziju i senzibilizaciju društva. Prema informacijama o provedbi Platforme neke od nadležnih vlasti su donijele svoje strateške ciljeve koje i provode.

Jedan od opštih ciljeva ovog dokumenta je pozicionirati predškolski odgoj i obrazovanje kao prvi i integralni dio cjelokupnog sustava odgoja i obrazovanja u Bosni i Hercegovini, a kao pet specifičnih ciljeva dateljno su obrađeni: Povećanje obuhvata djece predškolskim odgojem i obrazovanjem; osiguranje kvaliteta predškolskim odgojem i obrazovanjem; Osiguranje redovnog financiranja; Jačanje inkluzije i Senzibilizacija društva za značaj predškolskog

odgoja i obrazovanja. Međunarodni recenzenti nacrtu Platforme za razvoj predškolskog odgoja i obrazovanja u Bosni i Hercegovini za razdoblje 2017-2022, koji su inače priznati stručnjaci UNICEF-a, izuzetno pohvalno su ocijenili ovaj dokument.

Usvajanje ovog dokumenta je preduvjet za osiguranje eventualnih međunarodnih donatorskih sredstva za pomoć kvalitetnom i kontinuiranom razvoju predškolskog odgoja i obrazovanja u Bosni i Hercegovini, prema EU standardima u ovoj oblasti. S obzirom na opću ekonomsku situaciju u Bosni i Hercegovini, te činjenicu da su, sa izuzetkom Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, u većini sredina u formalno-pravno i finansijsko funkcioniranje ove oblasti uključeni i lokalna zajednica, ali i nadležna ministarstva obrazovanja, zdravstva i socijalne skrbi, bez osiguranja donatorskih sredstava ne bi bilo moguće osigurati ni povećanje obuhvata ni standarda kvaliteta predškolskog odgoja i obrazovanja u Bosni i Hercegovini, što su dva glavna strateška opredjeljenja Bosne i Hercegovine u predškolskom odgoju i obrazovanju.

Osiguranje pristupa i povećanje obuhvata predškolskim odgojem i obrazovanjem svoj djeci najznačajniji su prioriteti kada je u pitanju ova razina odgoja i obrazovanja jer je, prema postojećim statističkim podacima, Bosna i Hercegovina pri dnu ljestvice evropskih država u smislu obuhvata djece. U vrijeme usvajanja Strateških pravaca razvoja predškolskog odgoja i obrazovanja u Bosni i Hercegovini 2005. godine taj obuhvat je iznosio ispod 8 posto, a danas je oko 15 posto. Što ranija uključenost djece u predškolski odgoj i obrazovanje značajna je iz više razloga, među kojima posebice izdvajamo socijalizaciju djeteta, razvoj zdravstveno-higijenskih i radnih navika. Predškolski odgoj i obrazovanje ima značajnu ulogu ne samo u smislu pripreme djeteta za polazak u školu, nego i u pogledu stimulacije ukupnih potencijala djeteta, što ima pozitivne učinke kroz cijeli život, posebice na području socijalnih i radnih aktivnosti. Aktivnosti kojima se u ranoj dobi potiče razvoj fine motorike pomažu kasnije učenje pisanja, povezivanja riječi i simbola kojima se stvara osnova za uspješno čitanje, razvoj komunikacijskih i socijalnih vještina važnih za ukupan uspjeh kako u školi tako i u kasnijem životu i radu⁴⁴.

Što se tiče zakonskih rješenja u predškolskom odgoju i obrazovanju u FBiH, vlastite zakone usklađene sa Okvirnim zakonom još nisu donijeli Hercegovačko –neretvanski kanton i Zapadnohercegovačka županija. Razlog za nedonošenje zakona su finansijska sredstva koja nedostaju u proračunu. U Unsko-sanskom kantonu, iako je kantonalni zakon usvojen još 2010. godine, isti se još uvijek ne primjenjuje, također zbog nedostatka potrebnih resursa.

U entitetu Republika Srpska 2015. godine donesen je novi Zakon o predškolskom vaspitanju i obrazovanju (79/15), donesena je Strategija razvoja obrazovanja Republike Srpske za period 2016.-2021.

Kada su u pitanju savremene naučne paradigme o ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju i holistički pristup razvoju i učenju djeteta, Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje Bosne i Hercegovine je tokom 2018. godine razvila Zajedničku jezgru cjelovitih razvojnih programa u predškolskom odgoju i obrazovanju definisanu na ishodima učenja. Ishodi su definisani za kraj ranog odgoja (kraj treće godine) i za kraj predškolskog odgoja i obrazovanja (5/6 godina). Zajednička jezgra cjelovitih razvojnih programa se zasniva na humanističko-razvojnoj orijentaciji, holističkom pristupu i integrisanom planiranju. Zajednička jezgra cjelovitih razvojnih programa je dokument strateške važnosti i okvir za izradu cjelovitih razvojnih programa za rad sa djecom ranog i predškolskog uzrasta u Bosni i Hercegovini.

⁴⁴ Informacija o provedbi Okvirnog zakona o predškolskom odgoju i obrazovanju u Bosni i Hercegovini, studeni 2016.

Save the Children je, u partnerstvu s nadležnim ministarstvima obrazovanja i pedagoškim zavodima, uspostavio i opremio 41 centar za rani rast i razvoj širom BiH. Centri imaju za cilj uključivanje djece ranog uzrasta iz marginaliziranih grupa u programe ranog rasta i razvoja, te predstavljaju svojevrstne resursne centre za oblast ranog rasta i razvoja u okviru kojih i roditelji mogu dobiti podršku kroz savjetodavni rad i različite radionice.

Mjera je provedena

Mjera 6.

Podnijeti inicijativu radi nastavka rada na podršci u razvoju kvaliteta programa i usluga u odgoju/vaspitanju i obrazovanju djece u godini pred polazak u školu, s akcentom na osiguravanje potpune obuhvaćenosti programom u BiH kao i produžavanje trajanja programa na jednu pedagošku godinu, te obezbijediti svoj djeci na koju se ova mjera odnosi pristup programu odgoja/vaspitanja i obrazovanja u godini pred polazak u školu uz osiguranje ujednačenog kvaliteta rada u predškolskim ustanovama.

Aktivnosti na provođenju mjere

Vijeće za djecu BiH je u 2016. godini ovu inicijativu uputilo nadležnim ministarstvima obrazovanja i lokalnim zajednicama.

U reformskom smislu i radi dostizanja EU standarda i željenog kvaliteta u ovoj oblasti, izuzetno je važna odredba Okvirnog zakona o predškolskom odgoju i obrazovanju u Bosni i Hercegovini koja se odnosi na uvođenje obaveznog uključivanja djece u predškolsko obrazovanje (Član 16. Okvirnog zakona) u godini pred polazak u školu. U većini sredina koje su donijele vlastite zakone usklađene sa Okvirnim, ova odredba je uključena, s tim što u Republici Srpskoj nije riječ o obvezi nego o mogućnosti. Ipak, u manjem broju sredina, iako uključena u zakon, ova obaveza se ne realizira zbog nedostatka resursa (materijalnih, prostorenih i kadrovskih). U Tuzlanskom, Zeničko-dobojskom kantonu, Kantonu Sarajevo i Brčko distriktu Bosne i Hercegovine ova odredba je u potpunosti implementirana od 2014-2015. školske godine, u Bosansko-podrinjskom kantonu Goražde od 2015-2016. školske godine, u Kantonu 10 od 2016-2017. školske godine, što znači da je u tim sredinama postignut 100-postotni obuhvat djece predškolskim odgojem i obrazovanjem u godini pred polazak u školu.

Različiti su načini organiziranja uključivanja djece u predškolsko obrazovanje u godini pred polazak u školu: u većini sredina riječ je o 150-180 sati. U onim kantonima koji imaju vlastite zakone usklađene s Okvirnim, program je organiziran tijekom cijele pedagoške godine, dok je u Republici Srpskoj organiziran neprekidno tijekom najmanje 3 mjeseca u drugom polugodištu školske godine (uglavnom od ožujka do lipnja). Programi se, gdje god je to moguće, izvode u predškolskim ustanovama, a tamo gdje ih nema u školskim ustanovama, u posebno prilagođenim i opremljenim učionicama koje koriste i učenici prvih razreda osnovne škole. U RS-u djeluje 90 predškolskih ustanova, a od toga je 41 javna i 49 privatnih od kojih su tri osnovale vjerske zajednice. Vlade i lokalna zajednica izdvajaju

sredstva za provođenje predškolskog programa za djecu koja nisu obuhvaćena nekim oblikom predškolskog vaspitanja i obrazovanja, a koja po propisima kojima se regulira osnovno obrazovanje u narednoj školskoj godini stiču uslove za polazak u prvi razred osnovne škole. U RS-u se taj broj zadnjih godina kreće od 36% do 43% od ukupnog broja djece predškolskog uzrasta.

Predškolsko vaspitanje i obrazovanje dio je jedinstvenog sistema vaspitanja i obrazovanja u BiH i kao takav predstavlja osnovu cjelovitog razvoja djeteta.

Obavezni predškolski program u godini pred polazak u školu je uveden u Tuzlanskom, Zeničko-dobojskom, Bosansko-podrinjskom kantonu Goražde, Kantonu Sarajevo, Brčko distriktu BiH i u Republici Srpskoj. *Ovaj program u Republici Srpskoj zakonom nije obavezan. Do sada je postignuta 100% uključenost djece jednu godinu pred školu u BPK, KS, DB, a u TK postotak u pedagoškoj 2015/16. godine je iznosio 99,88% od ukupnog broja djece u Kantonu. U RS-u procenat se kreće između 36% i 43% od ukupnog broja djece u tom entitetu. Razlog za neuvođenje obaveznog programa u ostalim dijelovima BiH je finansijske prirode*⁴⁵. Obavezni predškolski program se, najčešće, realizira u predškolskim ustanovama. Tamo gdje ne postoje predškolske ustanove, npr. opštine Olovo, Usora, Doboj Jug i slično, obavezni predškolski program se realizira u osnovnim školama. U pojedinim mjestima, npr. Vozuća predškolska ustanova radi samo za potrebe realizacije obaveznog programa, s obzirom da roditelji nemaju novaca za plaćanje redovnih usluga.

U kantonima koji još nisu donijeli ili uskladili vlastite zakone sa Okvirnim, obveza uključivanja djece u predškolsko obrazovanje u godini pred polazak u školu se ne provodi⁴⁶.

Uporedni statistički podaci za period 2015-2018. godine

U pedagoškoj 2015./2016. godini u **Bosni i Hercegovini** ukupno je bilo 317 predškolskih ustanova sa 22.901 djetetom. U odnosu na prethodnu pedagošku godinu broj predškolskih ustanova veći je za 9,7 %, broj djece korisnika predškolskih ustanova porastao je za 6,6 %, a broj zaposlenih veći je za 7,5 %.

Predškolsko obrazovanje u pedagoškoj 2016/2017. godini: u BiH ukupno je bilo 332 predškolske ustanove sa 24.918 djece. U odnosu na prethodnu pedagošku godinu broj predškolskih ustanova je veći za 4,7 %, pri čemu je i broj djece korisnika predškolskih ustanova porastao za 8,8 %, a broj zaposlenih veći je za 7,2 %.

U pedagoškoj 2017/2018. godini u Bosni i Hercegovini je bilo 322 predškolske ustanove u koje je upisano 25.844 dijete. U poređenju sa prethodnom pedagoškom godinom (2016/2017), broj predškolskih ustanova je manji za 3%, broj djece u predškolskim ustanovama je porastao za 3,7 %, a broj zaposlenih je povećan za 4,8 %⁴⁷

Obuhvat djece u predškolskom obrazovanju, prema podacima baziranim na popisu stanovništva 2013.godine je 14,7 %. Ovi podaci se odnose na djecu u uzrastu od 4 i 5 godina.

Dokumenti strateškog tipa za predškolski odgoj i obrazovanje u Bosni I Hercegovini

Vijeće ministara Bosne i Hercegovine je na 123. sjednici, održanoj 4. decembra 2017. godine, donijelo Odluku o usvajanju Platforme za razvoj predškolskog odgoja i obrazovanja u

⁴⁵ Bajramović i sar. (2016); Izvještaj o stanju prava djece u BiH za 2014 – 2016. Godinu; Sarajevo: Udruženje za ostvarivanje prava djeteta "Naša djeca" Sarajevo

⁴⁶ Informacija o provedbi Okvirnog zakona o predškolskom odgoju i obrazovanju u Bosni i Hercegovini, studeni 2016.

⁴⁷ Agencija za statistiku BiH, Statistike obrazovanja, Saopštenje 2.4.2018.godine

Bosni i Hercegovini za period 2017.-2022.godine⁴⁸. Platforma za razvoj predškolskog odgoja i obrazovanja je dokument strateškog tipa koji nadležnim obrazovnim vlastima u Bosni i Hercegovini predstavlja okvir za djelovanje u usklađivanju politika razvoja predškolskog odgoja i obrazovanja sa ciljevima Evropske unije i Ujedinjenih nacija.

U entitetu Republika Srpska donesen je novi Zakon o predškolskom vaspitanju i obrazovanju (79/15), donesena je Strategija razvoja obrazovanja Republike Srpske za period 2016.-2021.

Podrška u razvoju kvaliteta predškolskih programa i usluga

Kada su u pitanju savremene naučne paradigme o ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju i holistički pristup razvoju i učenju djeteta u programskoj koncepciji, Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje Bosne i Hercegovine je tokom 2018. godine razvila Zajedničku jezgru cjelovitih razvojnih programa u predškolskom odgoju i obrazovanju definisanu na ishodima učenja. Ishodi su definisani za kraj ranog odgoja (kraj treće godine) i za kraj predškolskog odgoja i obrazovanja (5/6 godina). Zajednička jezgra cjelovitih razvojnih programa se zasniva na humanističko-razvojnoj orijentaciji, holističkom pristupu i integrisanom planiranju. Zajednička jezgra cjelovitih razvojnih programa je dokument strateške važnosti i okvir za izradu cjelovitih razvojnih programa za rad sa djecom ranog i predškolskog uzrasta u Bosni i Hercegovini.

Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje je u 2015/16. godini provela istraživanje i publikovala Analizu potreba za stručnim usavršavanjem i profesionalnim razvojem odgajatelja u predškolskom odgoju i obrazovanju u BiH, kao i Evaluaciju standarda kvaliteta rada. Podrška razvoju kvaliteta u predškolskom odgoju i obrazovanju je intenzivirana kroz kontinuirane obuke stručnjaka koji rade sa djecom predškolskog uzrasta.

Dostupnost obaveznog predškolskog programa za djecu u godini pred polazak u školu

Organizacija Save the Children je u periodu od 2016-2018. godine provodila kampanju „Svako dijete bez izuzetka“, koja je zagovarala za provedbu obaveznog predškolskog programa u godini pred polazak u školu na teritoriji cijele BiH. Kroz kampanju je održano više okruglih stolova na ovu temu u kantonima koji još uvijek ne provode obavezni predškolski program (USK, HNK i ZHK), te razne aktivnosti podizanja javne svijesti širom BiH (publikacija i promocija knjige za djecu, otvoreni predškolski časovi na trgovima, aktivnosti u dnevnim centrima za djecu u riziku, medijska kampanja), uključujući Sarajevo, Zenicu, Mostar, Banja Luku, Bihać, Bijeljino i Brčko. Sve aktivnosti provedene su u partnerstvu s nadležnim ministarstvima obrazovanja i pedagoškim zavodima. Kroz svoj program, Save the Children će podržati Ministarstvo obrazovanja USK da od naredne školske godine po prvi put počne sa provedbom obaveznog predškolskog programa. HNK i ZHK još uvijek nisu harmonizirali svoje zakone o predškolskom obrazovanju sa Okvirnim zakonom, dok je SBK to uradio u izvještajnom periodu, te započeo provedbu programa, uz podršku Save the Children i UNICEF-a.

Mjera je provedena

Mjera 7.

Podnijeti inicijativu za izradu analize kvaliteta vremena i aktivnosti tokom boravka djece u školi van redovne nastave koja se odnosi na organiziranje produženog boravka, te predložiti mjere njihovog poboljšanja vezane za materijalno-tehničke i programske uvjete.

⁴⁸ Službeni glasnik Bosne i Hercegovine broj 2/18

Aktivnosti na provođenju mjere

Vijeće za djecu BiH je, 2016., ovu inicijativu uputilo prema nadležnim ministarstvima obrazovanja.

Tri kantonalna ministarstva obrazovanja (HNK, ZDK i BPK-Goražde) izjasnila su se da preduzimaju odgovarajuće aktivnosti na izradi izvještaja o organizaciji, realizaciji i uslovima u kojima se realiziraju aktivnosti u okviru produženog boravka ali bez navođenja konkretnih i jasnih pokazatelja.

Mjera je većim dijelom provedena jer je Vijeće za djecu podnijelo inicijativu za njeno provođenje, ali treba nastaviti aktivnosti na njenoj implementaciji.

Mjera 8.

Podnijeti inicijativu radi izdvajanja ljudskih, tehničkih i finansijskih resursa za poboljšanje kvaliteta predškolskog odgoja i obrazovanja te osnovnoškolskog obrazovanja u ruralnim područjima

Aktivnosti na provođenju mjere

Vijeće za djecu BiH je, 2016., ovu inicijativu uputilo prema nadležnim ministarstvima obrazovanja i njom su objeinjene mjera 1 i mjera 8. Zato je Inicijativa glasila: „Preispitati opravdanosti pri zatvaranju područnih škola u ruralnim područjima i njegovo utjecanje na pristup djece odgoju i obrazovanju u takvim područjima i izdvajanje ljudskih, tehničkih i finansijskih resursa za poboljšanje kvaliteta predškolskog odgoja i obrazovanja te osnovnoškolskog obrazovanja u ruralnim područjima“

Sredstva za ove namjene izdvajaju se u skladu s propisima kojima se regulira ova oblast. Napominje se da su razlike u kvalitetu obrazovanja između gradskih i seoskih sredina zanemarive. Nastavnici, stručni saradnici i direktori škola, bez obzira na to da li se radi o gradskim ili seoskim sredinama, stručno se usavršavaju u okviru obaveznih programa obuke i usavršavanja koje odobre ministri.

Kada je u pitanju obveza nadležnih obrazovnih vlasti (Članak 43. Okvirnog zakona o predškolskom odgoju i obrazovanju u BiH) da osiguraju sredstva za nabavku dijela didaktičkog materijala, profesionalno usavršavanje kadrova u predškolskom odgoju i obrazovanju, razvoj predškolskih programa rada, evaluaciju predškolskih programa rada, realizaciju specijaliziranih programa rada, situacija je krajnje različita od jedne do druge nadležne obrazovne vlasti. To je dodatno usložnjeno činjenicom da je predškolski odgoj i obrazovanje u Republici Srpskoj i većini kantona u nadležnosti lokalnih vlasti, a ne ministarstava obrazovanja. Izuzetak je Brčko distrikt Bosne i Hercegovine, gdje Vlada Brčko distrikta Bosne i Hercegovine u potpunosti financira sve aktivnosti predškolskih ustanova na svom području. Tuzlanski kanton, Zeničko-dobojski kanton, Bosansko-podrinjski kanton Goražde, Kanton Sarajevo, Kanton 10 i Republika Srpska finaciraju nabavu dijela didaktičkog materijala, profesionalno usavršavanje kadrova u predškolskom odgoju i obrazovanju, razvoj predškolskih programa rada, evaluaciju predškolskih programa rada, realizaciju specijaliziranih programa rada i slično, te financiraju obvezno uključivanja djece u predškolsko obrazovanje u godini pred polazak u školu. Posavski i Hercegovačko-neretvanski kanton se, prema navodima nadležnih obrazovnih vlasti, sukladno mogućnostima uključuju u financiranje aktivnosti predškolskog odgoja i obrazovanja. Što se tiče donošenja programa odgojno–obrazovnog

rada (Članak 53. Okvirnog zakona) i metodologija izrade godišnjeg programa rada predškolske ustanove, sukladno Okvirnom zakonu o predškolskom odgoju i obrazovanju u Bosni i Hercegovini, situacija se razlikuje od sredine do sredine. Ovu obvezu su, prema navodima nadležnih ministarstava obrazovanja, ispunili Republika Srpska, Posavski kanton, Tuzlanski kanton, Zeničko-dobojski kanton, Srednjobosanski kanton, Bosansko-podrinjski kanton Goražde, Kanton Sarajevo i Brčko distrikt Bosne i Hercegovine. U nekim slučajevima su i kantoni koji još nisu donijeli ili uskladili vlastite zakone sa Okvirnim donijeli su programe odgojno-obrazovnog rada i metodologiju izrade godišnjeg programa rada predškolske ustanove sukladno Okvirnom zakonu o predškolskom odgoju i obrazovanju u Bosni i Hercegovini (Hercegovačko-neretvanski kanton), a oni koji imaju vlastiti zakon još uvijek nisu (Kanton 10). Zapadnohercegovački kanton također nije ispunio ovu obvezu⁴⁹.

Mjera je provedena

Mjera 9.

Podnijeti inicijativu za revidiranje i jačanje obuke nastavnika i procesa stjecanja kvalifikacija kojim će se poboljšati ukupni kvalitet obrazovanja

Aktivnosti na provođenju mjere

Vijeće za djecu BiH je, 2016., ovu inicijativu uputilo prema nadležnim ministarstvima obrazovanja.

EU projekt Razvoj kvalifikacijskog okvira za opće obrazovanje je implementiralo Ministarstvo civilnih poslova sa svim nadležnim obrazovnim vlastima u okviru EU instrumenta predpristupne pomoći (IPA 2012). Projekt se provodio se kroz tri komponente: Osiguranje kvaliteta, Eksterna matura, Obuka nastavnika i profesionalni razvoj. Kao rezultat komponente 3 (Obuka nastavnika i profesionalni razvoj) izrađeni su dokumenti *Standard zanimanja za odgajatelje i Standard zanimanja za nastavnike u osnovnoj i srednjoj školi* (2017.godine) Primjena ovih standarda ima za cilj poboljšanje kvalitete obrazovanja i unaprijeđenje nastavničke profesije.

Ostali rezultati ovog projekta se odnose na izradu *Smjernice za modernizovan pristup nastavi i učenju definisan na ishodinma učenja i Smjernice za vrednovanje učeničkog postignuća* tokom općeg obrazovanja.

Obuke profesionalaca

Programske aktivnosti Agencije za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje su, uz suradnju i patricipaciju nadležnih obrazovnih vlasti, popraćene obukama odgajatelja, nastavnika i drugih stručnjaka u odgoju i obrazovanju kroz organizaciju konferencija, obuka, treninga, okruglih stolova, javnih rasprava i drugih oblika stručnih susreta.

U procesu izrade *Zajedničke jezgre cjelovitih razvojnih programa za predškolski odgoj i obrazovanje i Zajedničke jezgre nastavnih planova i programa u osnovnoj i srednjoj školi definisanih na ishodinma učenja* (koji je trajao od 2012-2018 godine), organizovano je više od stotinu stručnih susreta sa predstavnicima nadležnih obrazovnih vlasti i praktičara. Ovaj proces je popraćen i *metodološkim obukama za stručnjake* koji će raditi na implementaciji Zajedničke jezgre u nastavne planove i programe osnovnih i srednjih škola i cjelovite razvojne programe u predškolskom odgoju i obrazovanju. Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje je, u saradnji sa nadležnim obrazovnim vlastima u BiH i uz podršku OSCE-a, tokom 2013. godine izradila *Model za unapređenje sistema kontinuiranog*

⁴⁹ Informacija o provedbi Okvirnog zakona o predškolskom odgoju i obrazovanju u Bosni i Hercegovini, studeni 2016.

profesionalnog razvoja odgajatelja, nastavnika i stručnih saradnika u Bosni i Hercegovini, a u ovom izvještajnom periodu su poduzimane različite aktivnosti na promociji Modela i podršci odgojno-obrazovnim djelatnicima.

U sklopu održanog PISA istraživanja 2018, čiji će rezultati biti objavljeni krajem ove godine, kao i probnog istraživanja TIMSS 2019, Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje provela je obuke za nastavnike, saradnike, testatore i koordinate (34 održane obuke) te niz drugih stručnih, informativnih, promotivnih i medijskih aktivnosti upriličenih za obrazovnu i širu javnost, učenike i roditelje.

U okviru programa EU ERASMUS+ tokom 2015. godine u BiH je formiran tim Državne službe za podršku (DSP) eTwinningu u Agenciji za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje. U provoj godini implementacije preveden je sadržaj eTwinning web portala te je ustanovljena web stranica za eTwinning projekt u BiH u sklopu web stranice Agencije. Organizirana je promotivna eTwinning konferencija u Sarajevu i projekt je predstavljen na javnim medijima. DSP i registrirani sudionici eTwinninga iz BiH sudjelovali su u eTwinning međunarodnim seminarima. Organizirano je 12 promotivnih eTwinning seminara za nastavnike u BiH. Projekt je predstavljen ravnateljima osnovnih škola i obrazovnim institucijama u Tuzlanskom kantonu uz podršku OSCE misije u BiH. Izabrani su eTwinning ambasadori i ostvarena je suradnja s DSP timovima u Hrvatskoj i Srbiji. Nastavno osoblje se kontinuirano registrira na platformu i razvija međunarodne projekte.

U ovom izvještajnom periodu u okviru projekta organizovane su brojne edukacije za nastavno i nenastavno osoblje iz odgojno-obrazovnih ustanova i institucija, korisnike i buduće korisnike eTwinning portala. Predstavnici eTwinninga iz BiH i korisnici platforme sudjelovali su u brojnim eTwinning domaćim i međunarodnim seminarima.

Godina	Obuke i sastanci/broj učesnika	Međunarodni seminari/br. Učesnika	Webinari	Bilteni	Broj učesnika Godišnje konferencije	Državne/ evropske oznake kvaliteta
2015	13	8/26	-	-	80	-
2016	20/561	6/15	3	3	75	14/3
2017	18/700	8/22	3	3	80	61/12
2018	32/500	8/26	4	3	85	153/138

Tabela 1: Statistički podaci o eTwinning aktivnostima u BiH

Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke je obezbijedilo grantove za projekte u 2016., 2017. i 2018. godini radi podrške implementaciji ove mjere. Npr. u 2018. godini za projekte je izdvojeno 920.000,00 KM.

Izradu Zajedničkog jezgra nastavnih planova i programa za jezično-komunikacijsko područje podržao je UNICEF ured u BiH i to u dijelu materinskog jezika, a Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje je finansirala dio koji se odnosi na strane jezike. Save the Children je finansirao izradu Zajedničkog jezgra nastavnih planova i programa za ostale navedene oblasti, kao i Zajedničko jezgro cjelovitih razvojnih programa u predškolskom odgoju i obrazovanju.

Save the Children sada radi na uvođenju i primjeni ishoda učenja za područje jezika i matematike i podržava institucije nadležne za obrazovanje u revidiranju nastavnih planova i programa u skladu sa pristupom podučavanja zasnovanog na ishodima učenja. Rad na uvođenju ishoda učenja u nastavu uključuje obuku predavača, fazu širenja putem replikacije obuka i programa praćenja, i uvođenje modela u nastavne planove i obezbjeđivanje sistematične održivosti. Do sada je u sklopu ovog programa obuku prošlo 3086 nastavnika iz 9 kantona u FBiH i Republike Srpske.

Save the Children je također obučio preko 1000 nastavnika na temu asistencije u nastavi za djecu s poteškoćama u razvoju.

U septembru 2016. godine, organizacija Save the Children započela je s realizacijom projekta Unaprjeđenje osnovnog učenja i obrazovanja u Bosni i Hercegovini (Enhancing and Advancing Basic Learning and Education in Bosnia and Herzegovina – ENABLE BiH), podržanog od strane Agencije za međunarodni razvoj SAD-a (USAID). Cilj projekta ENABLE-BiH je da omogući uvođenje STEM kompetencija u sistem obrazovanja u BiH. Projekt postavlja temelj za unaprjeđenje ishoda učenja u području STEM-a, te kvalitetno inicijalno obrazovanje nastavnika na univerzitetima BiH, što treba da rezultira promjenom pristupa u učenju i poučavanju učenika u osnovnom i općem srednjoškolskom obrazovanju u BiH, prevladavanju ograničenja nastave temeljene na predavanju, pamćenju i ponavljanju, te pomaku ka savremenijim i inovativnijim pristupima u obrazovanju.

473 obrazovnih profesionalaca - predstavnika univerziteta, ministarstava obrazovanja, pedagoških zavoda, praktičari, nastavnici i međunarodni stručnjaci – učestvovalo je u izradi ključnih dokumenata za uvođenje STEM-a u redovno osnovno i srednje obrazovanje. Važna karakteristika dokumenata je da se oslanjaju na već postojeću Zajedničku jezgru nastavnih planova i programa i definirane ishode učenja:

- Nacrt Operativnog nastavnog plana i programa za STEM kompetencije (ONPP) zasnovan na Zajedničkoj jezgri nastavnih planova i programa (ZJNPP) definiranoj na ishodima učenja,
- Operativne smjernice za implementaciju ONPP-a za STEM kompetencije,
- Priručnik za obuku nastavnika i nastavnica u primjeni ONPP-a za STEM.

Kako bi se osiguralo da budući nastavnici razumiju koncept STEM-a u svojoj budućoj praksi, aktivnosti su se fokusirale i na univerzitete, kroz unaprjeđenje kvaliteta u izučavanju pedagoške grupe predmeta **PPDM** (pedagogija, psihologija, didaktika, metodologija) te izradu dokumenata:

- Standard kvalifikacija za pedagoško – psihološko – didaktičko – metodičko (PPDM) obrazovanje nastavnika na univerzitetima u BiH,
- Smjernice za primjenu Standarda kvalifikacija za (PPDM) obrazovanje nastavnika na univerzitetima u BiH i Priručnik za univerzitetske profesore.

Pored toga, 42 od 73 master trenera dobilo je potrebne vještine kako bi mogli trenirati dodatnih 190 nastavnika osnovnih i srednjih škola iz cijele BiH za uvođenje STEM principa u svakodnevnoj nastavi.

Mjera je provedena

Uraditi antidiskriminacioni program i pravila za prepoznavanje i zaštitu djece od diskriminacije u predškolskim ustanovama, osnovnim i srednjim školama.

Aktivnosti na provođenju mjere

Vijeće za djecu BiH je, 2016., ovu inicijativu uputilo prema nadležnim ministarstvima obrazovanja

Smjernice za prepoznavanje diskriminacije u oblasti obrazovanja u BiH su izrađene u 2018. godini i dostavljene svim nadležnim institucijama.

U vezi sa ovom Mjerom bitno je naglasiti da su u BiH Izrađene i Smjernice za procjenu i utvrđivanje najboljeg interesa djeteta, vodič za profesionalce **iz oblasti obrazovanja djece**, (te iz oblasti javnih politika, zakona i podzakonskih akata koji se tiču djece, oblasti javnih politika, zakona i podzakonskih akata koji se tiču djece, oblasti obrazovanja djece, oblasti zdravstvene zaštite djece, oblasti građanskih sudskih postupaka i oblast krivičnih postupaka).

Mjera je provedena

G.2 Obrazovanje o ljudskim pravima i miru

Mjera 1.

Uraditi smjernice za obrazovanje o ljudskim pravima kako bi se takvo obrazovanje osiguralo na cijeloj teritoriji, kao što je preporučeno u okviru Svjetskog programa obrazovanja o ljudskim pravima u skladu s Rezolucijom Vijeća za ljudska prava UN 15/11.

Aktivnosti na provođenju mjere

Smjernice za provođenje Svjetskog programa za obrazovanje o ljudskim pravima u Bosni i Hercegovini, u skladu sa Rezolucijama Vijeća za ljudska prava UN-a br. 15/11 i 24/15,) donijela je ministrica za ljudska prava i izbjeglice BiH, 18. 11. 2015. godine. Smjernicama je predviđeno da ministarstva obrazovanja koja imaju punu i nepodijeljenu nadležnost u oblasti obrazovanja donesu akcione planove o obrazovanju iz domena ljudskih prava. Smjernice su distribuirane nadležnim ministarstvima obrazovanja, a podršku u vezi sa izradom akcionih planova pružit će Misija OSCE-a. Očekuje se da se u akcione planove ministarstava obrazovanja uvrste mjere koje se odnose na obavezu uključivanja u nastavne planove i programe obrazovanja o miru i podsticanju kulture mira i tolerancije u školama, kao i obuka nastavnika o temi mira.

Smjernice upućuju nadležne vlasti u Bosni i Hercegovini, a u skladu sa ustavnim nadležnostima, na izradu:

- akcionih planova za obrazovanje iz ljudskih prava u osnovnom, srednjem i visokom obrazovanju (obaveza nadležnih ministarstava obrazovanja)
- akcionih planova za državne službenike, službenike za provođenje zakona i vojno osoblje (obaveza ADS, ministarstva pravde BiH, Ministarstva sigurnosti BiH i Ministarstva odbrane BiH)
- akcionih planova za obrazovanje iz ljudskih prava za novinare i medijske profesionalce (obaveza Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH)
- akcionih planova za obrazovanje iz ljudskih prava osoba sa invaliditetom (obaveza Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH).

U skladu sa zahtjevom Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH, a prema informacijama Misije OSCE, osoblje Misije je dostavilo *Smjernice za provođenje Svjetskog programa za obrazovanje o ljudskim pravima u BiH (Smjernice)* i razgovaralo o njima sa predstavnicima devet od dvanaest nadležnih obrazovnih institucija u aprilu i maju 2017. godine. U vrijeme održavanja navedenih sastanaka, predstavnici četiri od devet ministarstava su već bili upoznati sa Svjetskim programom, odnosno *Smjernicama*. Informacije prikupljene tokom monitoringa aktivnosti od strane Misije *ukazuju da su tri nadležne obrazovne institucije preuzele mjere provođenja Svjetskog programa u 2017. godini, i to: Brčko Distrikt BiH, Tuzlanski kanton i Zeničko-dobojski kanton*. Preciznije, u Brčko Distriktu BiH pokrenuta je inicijativa za izradu akcionog plana, u Zeničko-dobojskom kantonu napravljen je okvirni akcioni plan, a predstavnici Tuzlanskog kantona su izjavili da su izvještaj o provođenju Svjetskog programa u ovom kantonu već završili.

Osim što se zalagala za rad na ovom pitanju, Misija je podržala Odjeljenje za obrazovanje Vlade Brčko Distrikta BiH (Odjeljenje za obrazovanje) u izradi akcionog plana za provođenje Svjetskog programa, te organizovala promociju Svjetskog programa i *Smjernica* predstavnicima Unsko-sanskog kantona i Kantona 10. Pri izradi akcionih planova traženo je uvrštavanje mjera kako bi se u nastavne planove i programe uključilo obrazovanje o miru i podsticanje kulture mira i tolerancije u školama i uvele obuke za nastavnike na temu mira i tolerancije.

Misija OSCE je u Drvaru, 14. novembra 2017. godine organizovala međukantonalni okrugli sto za predstavnike nadležnih obrazovnih institucija, direktore škola, pedagoge i nastavnike iz *Unsko-sanskog kantona i Kantona 10* u cilju zagovaranja daljnjeg razvoja inkluzivnog i kvalitetnog obrazovanja, te unaprjeđenja njihove saradnje u toku ovog procesa. Na okruglom stolu razgovaralo se o provođenju Svjetskog programa u skladu sa *Smjernicama, Zajedničkoj jezgri nastavnih planova i programa u BiH* definiranoj na ishodima učenja, te međunarodnom istraživanju PISA 2018. Tom prilikom predstavnica akademske zajednice koju je angažovala Misija predstavila je i objasnila učesnicima Svjetski program i njegovo provođenje u skladu sa *Smjernicama*.

Agencija za državnu službu BiH, Ministarstvo pravde BiH i Federalni MUP su donijeli akcione planove za državne službenike i službenike za provođenje zakona. Agencija za državnu službu BiH je, u skladu sa svojim Akcionim planom za obrazovanje iz ljudskih prava za državne službenike, u decembru 2017. godine organizirala obuku o temi "Značaj i obaveze države u vezi implementacije Svjetskog programa za obrazovanje iz ljudskih prava".

Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH je u januaru 2017. godine donijelo Akcioni plan za obrazovanje iz ljudskih prava za novinare i medijske profesionalce čime je, kao što je navedeno u trećoj fazi Svjetskog programa (2015-2019.), stavljen poseban naglasak na obuku medija i novinara.

Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje je, u saradnji sa nadležnim obrazovnim vlastima u BiH, izradila Zajedničku jezgru nastavnih planova i programa za Građansko obrazovanje, definiranu na ishodima učenja. Definirani su ishodi učenja i pokazatelji na kraju predškolskog odgoja i obrazovanja (uzrast 5/6 god.), na kraju trećeg (uzrast 8/9 god.), šestog (uzrast 11/12. god.) i devetog razreda osnovne devetogodišnje škole (uzrast 14/15. god.) i na kraju srednjoškolskog odgoja i obrazovanja (uzrast 18/19. god.) Održana su četiri seminara i javne rasprave sa 300 sudionika Održana je Konferencija na kojoj je predstavljena ZJNPP za Građansko obrazovanje.

Mjera je provedena

Mjera 2.

Pokrenuti inicijativu radi preduzimanja djelotvornih mjera kako bi se u nastavne planove i programe uključilo obrazovanje o miru i podsticanje kulture mira i tolerancije u školama i uvesti obuke nastavnika na temu mira i tolerancije.

Aktivnosti na provođenju mjere

Vijeće za djecu BiH je, 2016., ovu inicijativu uputilo prema nadležnim ministarstvima obrazovanja.

Podučavanje o ljudski pravima i vrijednostima

Škole u BiH imaju odgovornost da u sredini u kojoj djeluju doprinesu stvaranju kulture koja poštuje ljudska prava i osnovne slobode svih građana kako je utvrđeno ustavima, zakonima, te međunarodnim dokumentima iz oblasti ljudskih prava.

U zavisnosti od uzrasta, djeci su date mogućnosti izbora donošenja odluka i nezavisnosti. Pri izboru obaveznih izbornih nastavnih predmeta i stranih jezika roditelji donose odluke poštujući opredjeljenje djeteta. Učenici imaju izbora o odlučivanju u uključivanju u različite sekcije, programe dodatne nastave i sl. Cilj obrazovanja jeste priprema učenika za odgovoran život. Škole prakticiraju demokratske procedure u svim organima i tijelima, a učenici imaju priliku da se u okviru odjeljske zajednice i Vijeća učenika uključe u procese rada u škole. Škole su obavezne provoditi programe prevencije od bilo kojeg oblika nasilja, te spriječiti nasilje ako do njega dođe. Mjere za borbu protiv nasilničkog ponašanja su primjerene uzrastu učenika, a izriču se kako bi se postigla odgojna svrha. U okviru odjeljske zajednice razmatraju se mnoge teme iz ove oblasti, kao npr. učimo o našim pravima, pravda, upoznavanje s Konvencijom o pravima djeteta, predrasude i stereotipi, prava i odgovornosti, uz prava idu i dužnosti i sl.

Podučavanje o ljudskim pravima odvija se kroz nastavni predmet Demokratija/Građansko obrazovanje, kao i na časovima odjeljske zajednice.

U skladu s Okvirom iz Dakara, obrazovanje se provodi na načine kojima se promovira uzajamno razumijevanje, mir i tolerancija kojima se pomaže sprečavanju nasilja i sukoba.

Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje je, u saradnji s nadležnim obrazovnim vlastima, razvila Zajedničku jezgru nastavnih planova i programa za Društveno humanističko područje (te ZJNPP za Građansko obrazovanje), Zajedničku jezgru za kroskurikularno i međupredmetno područje, Smjernice za implementaciju ZJNPP za kroskurikularno i međupredmetno područja i Zajedničku jezgru cjelovitih razvojnih programa za predškolski odgoj i obrazovanje, utemeljene na ishodima učenja. Polazište pri izradi Zajedničke jezgre je dokument *Identifikacija ključnih kompetencija i životnih vještina u Bosni i Hercegovini* (2011) i analize važećih nastavnih planova i programa u BiH, kao i analize kurikula iz EU i šire.

Obuke nastavnika na temu mira i tolerancije:

1. TPO Fondacija je održala Konferenciju "Etos inicijativa" 29.10.2018 godine za preko 200 stotine nastavnika i pedagoga, te predstavnika ministarstava i civilnog društva iz Bosne i Hercegovine koji su proteklih pet godina učestvovali u aktivnostima programa Etos inicijativa. Na Konferenciji su predstavljeni i rezultati likovnog

Konkursa "Živi vrijednosti" promovirana je nova knjiga "Živi vrijednosti: globalni etos u lokalnom kontekstu BiH."

2. Konferencija "0% tolerancije na nasilje u školi" u Mostaru 29.8.2018. godine u saradnji sa partnerskim organizacijama: TPO Fondacija, Snaga mladih, Altruist, Genesis project, Youth Power i drugi bio je da se predstave rezultati zajedničkog rada na projektima vršnjačkog i rodno zasnovanog nasilja u školama HNK.
3. TPO Fondacija provodi aktivnosti na prevenciji različitih oblika nasilja koje se događa i u školi ali i izvan nje. U ove aktivnosti su uključeni pedagozi, nastavnici, učenici i roditelji.
Pod motom Djeca su naše ogledalo u preko 30 škola u tri kantona održano je niz aktivnosti i uključeno preko 2000 osoba. Poseban doprinos TPO Fondacije se ogleda i u tome što je ostvarena saradnja sa fakultetima u Mostaru i Sarajevu kako bi se moduli na teme rodno zasnovanog nasilja uključile u nastavne planove odjela koji obrazuju budući nastavni kadar.
4. U Sarajevu je od 30.8. do 02.9.2018. TPO Fondacija u saradnji sa tri kantonalna ministarstva obrazovanja, HNK, SBK i KS, održala četverodnevnu Ljetnu školu na temu vršnjačkog i rodno zasnovanog nasilja. Učesnici/ce škole su bili pedagozi i pedagoginje iz 30 škola, predstavnici ministarstva obrazovanja i asistentice univerziteta.
5. Održana su tri seminara „Poremećaji ponašanja i emocija kod djece i adolescenata – boljim razumijevanjem do zdravijeg ishoda" za pedagoge i psihologe osnovnih škola iz HNK, SBK, KS.

Mjera je provedena

Za realizaciju specifičnog cilja G. u APBiH predviđene je 12 mjera s rokom realizacije do kraja 2018.

U izvještajnom periodu može se konstatovati sljedeće:

Provedeno je 10 mjera

Većim dijelom provedene su 2 mjere

Djelimično je provedeno 0 mjera

Nije provedeno 0 mjera

H) SPECIFIČNI CILJ: Osigurati mehanizme zaštite ranjivih grupa s posebnom pažnjom posvećenom djeci izbjeglicama, djeci migrantima, djeci s ulice, djeci u sukobu sa zakonom i drugoj djeci

Za realizaciju specifičnog cilja H. u APBiH predviđene su 22 mjere

H. Mjere posebne zaštite

[članovi 22, 30, 38, 39, 40, 37. (b)-(d), 32-36. Konvencije]

H.1 Djeca migranti, tražioci azila i izbjeglice

Mjera 1.

U potpunosti implementirati mjere zacrtane u Revidiranoj strategiji za implementaciju Aneksa VII Dejtonskog mirovnog sporazuma i Akcionom planu za stambeno zbrinjavanje Roma, tako da djeca raseljene osobe, povratnici i Romi mogu uživati u adekvatnom životnom standardu

Aktivnosti na provođenju mjere

Prema podacima MLJPI-a, zaključno s decembrom 2017. u BiH je ukupno bilo 18.748 izbjeglica iz BiH i 98.574 interno raseljenih osoba.

Iz donatorskih i kreditnih sredstava MLJPI realizira nekoliko značajnih projekata čiji je cilj obnova i rekonstrukcija stambenih jedinica i druge mjere podrške provođenju Aneksa VII. DMS-a, a s ciljem zatvaranja preostalih 45 kolektivnih centara u kojima je smješteno 7.500 ljudi.

Na polju stambenog zbrinjavanja Roma napravljen je najveći iskorak. U izvještajnom periodu izgrađeno je 865 stambenih jedinica za Rome, a od toga je 614 izgrađenih objekata iz budžeta MLJPI-a, te 102 u okviru projekata SIDA-e i 149 iz projekata IPA.

Svake godine MLJPI izdvaja određena finansijska sredstava kao podsticaj da se putem nadležnih zdravstvenih institucija provode planirane aktivnosti kojima će se poboljšati pristup ostvarivanju zdravstvene zaštite romske manjinske zajednice u BiH. Od 2009. godine izdvojeno je 1.292.000,00 KM, a samo u 2016. godini je za ove potrebe izdvojeno 430.000,00 KM. Realizacija ovih sredstava je u toku.

Većina konkretnih mjera za 2013., 2014., 2015. i 2016. 2017. godinu provedena je na terenu u lokalnim romskim zajednicama i to na konkretnom unapređenju i poboljšanju zdravstvene zaštite Roma u BiH.

Značajan napredak učinjen je posebno na registraciji mnogih romskih porodica (od 2013. do 2016. registrirane su ukupno 934 osobe) koje su uvedene u sistem zdravstvene zaštite u FBiH. U FBiH osigurana je zdravstvena zaštita osoba romske nacionalnosti koje nemaju stalno prebivalište, odnosno boravište u FBiH. Za ostale pripadnike romske nacionalnosti sredstva se osiguravaju na nivou kantona, a u kantonima je zdravstvenim osiguranjem obuhvaćen različit broj Roma. S tim u vezi pokušavaju se naći modaliteti koji bi mogli doprinijeti promjeni prakse na terenu. U RS-u je stanje zdravstvene zaštite u pogledu zdravstvenog osiguranja znatno bolje tako da svi Romi ostvaruju osnovni paket zdravstvenog osiguranja, izuzev osoba starijih od 65 godina koje nisu ostvarile ovo pravo po nekom drugom osnovu i djece koja napuštaju redovno školovanje.

Napredak je ostvaren na edukaciji Roma o načinu ostvarivanja prava na zdravstvenu zaštitu.

Mjera je većim dijelom provedena

Mjera 2.

Pokrenuti inicijativu radi osiguranja finansijske podrške kako bi se djeci manjinskim povratnicima, raseljenim osobama i Romima olakšao pristup obrazovanju, uključujući i preduzimanje mjera kojim bi se osiguralo da sva djeca imaju nesmetan pristup

obrazovanju, bez straha od diskriminacije

Aktivnosti na provođenju mjere

Napredak je ostvaren na edukaciji Roma o načinu ostvarivanja prava na zdravstvenu zaštitu. Okvirni akcioni plan o obrazovnim potrebama Roma u BiH usvojilo je Vijeće ministara 25. septembra 2018., a nadležna ministarstva obrazovanja vode aktivnosti na donošenju vlastitih akcionih planova koji će osigurati da sva djeca imaju nesmetan pristup obrazovanju, bez straha od diskriminacije.

Mjera je većim dijelom provedena

H.2 Djeca u oružanim sukobima

Mjera 1.

Osigurati da se principi i odredbe Fakultativnog protokola publiciraju u široj javnosti, među djecom i državnim službenicima

Aktivnosti na provođenju mjere

Prvi izvještaj BiH o provođenju Fakultativnog protokola u pogledu uključivanja djece u oružane sukobe, sa zaključnim razmatranjima i preporukama Komiteta za prava djeteta, bio je postavljen na službenu web stranicu Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH i na taj način putem interneta dostupan širokoj javnosti, grupama mladih, stručnim grupama i djeci i organizacijama civilnog društva.

Mjera je većim dijelom provedena

Mjera 2.

U vezi s Fakultativnim protokolom, uraditi programe edukacije za sve pripadnike Oružanih snaga i sve relevantne profesionalne grupe koje rade s djecom i za djecu, a posebno za vojne službenike koji su uključeni u regrutacije, sudije, tužioce, službenike za imigracije, parlamentarne vojne povjerenike i socijalne radnike

Aktivnosti na provođenju mjere

Entitetski centri za edukaciju sudija i tužilaca imali su programe obuke na ovu temu za sudije i tužioce.

Oružane snage u BiH organizovane su na principu profesionalnosti, a služba u njima je na dobrovoljnoj osnovi. Shodno tome pripadnici Oružanih snaga mogu biti samo punoljetne osobe starije od 18 godina. Vojni službenici, pripadnici Ministarstva odbrane BiH i Oružanih snaga BiH, koji rade na popunjavanju Oružanih snaga (motivaciju i regrutaciju) rade s odraslom populacijom i ne dolaze u kontakt s djecom.

Mjera je većim dijelom provedena

Mjera 3.

Parlamentarni vojni povjerenici trebaju imati poseban mandat i blisku saradnju s ombudsmenima BiH kako bi se osiguralo da Oružane snage BiH poštuju Fakultativni protokol

Aktivnosti na provođenju mjere

U svojoj nadležnosti vojni povjerenici istražuju posebna pitanja po uputstvu Parlamentarne skupštine BiH i Zajedničke komisije za odbranu i sigurnost BiH i istražuju okolnosti koje upućuju na kršenje ljudskih prava i sloboda vojnih lica i kadeta na osnovu pritužbi ili na vlastitu inicijativu. U sklopu svojih nadležnosti nameće se i suradnja sa Ombudsmenima BiH.

Mjera je većim dijelom provedena

Mjera 4.

Podnijeti inicijativu za nastavak jačanja kampanje podizanja svijesti o minama i aktivnostima deminiranja, posebno jačanjem finansiranja aktivnosti deminiranja koje preduzimaju Oružane snage Bosne i Hercegovine i razmotriti uspostavu posebnih rehabilitacionih programa za djecu pogođenu eksplozijama mina i drugim posljedicama oružanog sukoba, te osigurati da sva pogođena djeca imaju pristup takvim programima, uključujući i povećanu raspodjelu sredstava centrima za socijalni rad i povećanje pokrivenosti sistemom ličnih invalidnina

Aktivnosti na provođenju mjere

Odlukom Vijeća ministara (78 sjednica održana 24.10.2016.) ponovo je uspostavljena radna grupa za izradu zakona o pravima žrtava torture u BiH. Radna grupa, u kojoj nisu učestvovali predstavnici RS, završila je radni tekst Zakona. Po pitanju ovog radnog teksta Zakona, na pravnoj analizi postojećeg zakonskog okvira za ostvarivanje prava žrtava torture u BiH trenutno radi ekspertska grupa.

Mjera nije provedena

H.3 Ekonomska eksploatacija i djeca uključena u život i/ili rad na ulici i djeca u riziku da to postanu**Mjera 1.**

Izraditi okvir (protokol) na nivou države za međusektorsku saradnju između relevantnih vladinih organizacija i agencija za rješavanje pitanja ekonomske eksploatacije, uključujući i prisilno prosjačenje

Aktivnosti na provođenju mjere

Okvirni protokol za prevenciju i sprečavanje ekonomske eksploatacije djece nije izrađen ali su značajni pomaci načinjeni na nivou lokalnih zajednica. U Republici Srpskoj usvojen Opći protokol o postupanju u slučaju nasilja u porodici u RS-a te Protokol o postupanju u slučaju nasilja, zlostavljanja ili zanemarivanja djece RS-a. Referalni mehanizmi za prevenciju i sprečavanje nasilja i prosjačenja su uspostavljeni u nekoliko lokalnih zajednica u FBiH. Opšti protokol je usvojen u TK, dok je općina Živinice detaljnije razradila svoj intersektoralni

lokalni protokol. Grad Bijeljina je također usvojila protokol za postupanje u slučaju prosjačenja djece.

Mjera je djelimično provedena

Mjera 2.

Podnijeti inicijativu za uspostavljanje minimalnih standarda usluga za djecu uključenu u život i rad na ulici i djecu u riziku da to postanu, kao i minimalnih standarda za terenski rad

Aktivnosti na provođenju mjere

Problemu prosjačenja djece poklonjena je pažnja, primarno uspostavljanjem dnevnih centara za djecu koja rade na ulici. Osnovni problem je da je riječ o parcijalnim, *ad hoc* aktivnostima koje se provode jednostrano, nejednako, čija samoodrživost direktno zavisi od spremnosti međunarodnih donatora da ih finansiraju.

Mreža Dnevnih centara za djecu uključenu u život i rad na ulici i djecu u riziku je uz participaciju resornih entitetskih i kantonalnih ministarstava, CSR, obrazovnih i zdravstvenih ustanova te predstavnika policije donijela minimalne funkcionalne i strukturalne standarde za usluge Dnevnih centara za djecu ulice te minimalne standarde za terenski rad. Do formalizacije standarda još uvijek nije došlo.

Mjera je u provedena

Mjera 3.

Sistemska podrška programima za rehabilitaciju i reintegraciju djece uključene u život i rad na ulici i djece u riziku da to postanu

Aktivnosti na provođenju mjere

I pored preporuke Institucije ombudsmena za ljudska prava BiH, upućena lokalnim zajednicama, za osnivanje i podršku radu Dnevnim centrima za djecu koja su uključena u život i rad na ulici i djecu u riziku, sistemska održivost ovih Centara nije obezbjeđena i njihov rad isključivo zavisi od podrške međunarodnih donatora. Izuzetak je Banja Luka, kao prva lokalna zajednica u Republici Srpskoj koja je zvanično priznala i uvela usluge dnevnog zbrinjavanja djece uključene u život i rad na ulici i djece u riziku u sistem socijalne zaštite, koje pružaju Centar za socijalni rad Banja Luka i Grad Banja Luka putem udruženja "Nove generacije".

Uz finansijsku i materijalnu pomoć Udruženja „Zemlja djece u BiH“ u Tuzli je otvoreno prvo Prihvatilište za djecu, kao dio zvanične usluge u sistemu socijalne zaštite. Kapacitet prihvatilišta je 14 kreveta, a namjenjeno je za zbrinjavanje djece žrtava nasilja, prosjačenja, skitnje i drugih oblika eksploatacije straosne dobi od 3-18 godina.

Mjera je djelimično provedena

Mjera 4.

Podizati svijest javnosti o pravima i potrebama djece uključene u život i rad na ulici i djece u riziku da to postanu radi borbe protiv predrasuda i stereotipa

Aktivnosti na provođenju mjere

U okviru projekta “Ujedinjeni u borbi protiv modernog ropstva”, implementiranog u okviru USAID Programa za podršku marginaliziranim grupama (PPMG), Udruženje “Zemljaj djece u BiH” je u period od 01.03.2016.-28.02.2017. sprovelo javnu kampanju s ciljem podizanja javne svijesti kod građana u TK ali i kod relevantnih profesionalaca o svrsi i način funkcionisanja novokreiranog referalnog mehanizma za tretiranje slučajeva prosjačenja i druge zloupotrebe djece na ulici. Nakon što je u okviru zagovaračkih projekata ovog Udruženja, potpisan međusektorski protokol o postupanju u takvim slučajevima za TK, a zatim otvoreno i kantonalno prihvatilište u koje se mogu smjestiti djeca zatečena u takvoj situaciji, neophodno je bilo informisati i edukovati sugrađane o tome kakav vid podrške ova djeca sada mogu dobiti i na koji način svaki pojedinac treba da reaguje i pomogne djeci u nevolji. U okviru ove kampanje izrađen je video spot koji građane upoznaje sa načinom sistemskog djelovanja mehanizma zaštite djece koja su izložena nasilju i prosjačenju u TK, od identifikacije do njihove rehabilitacije te njihove uloge i odgovornosti u tom mehanizmu zaštite djece. Nadalje, urađeni razni promotivni materijalni u vidu podmetača za ugostiteljske objekte (300 kom), te ploča za potrošačke korpe, sa porukom “Ne dajite novac, darujte hranu” – Zaustavite ekonomsku eksploataciju i nasilje nad djecom (150 kom.), cekeri (100 kom.) i sl. koji su postavljeni u sve veće trgovačke objekte u gradu.

Mjera je djelimično provedena

Mjera 5.

Osigurati da se djeca uključena u život i rad na ulici i djeca u riziku da to postanu konsultiraju onda kada se planiraju programi koji su osmišljeni kako bi zaštitili i poboljšali njihov razvoj

Mjera nije provedena

Mjera 6.

Edukacija profesionalaca za prevenciju, rano prepoznavanje i postupanje u slučaju ekonomske eksploatacije

Mjera nije provedena

H.4 Prodaja, trgovina i otmica

Mjera 1.

Razmatranje mogućnosti uspostave monitoringa nezavisne treće strane, kako bi se osiguralo da svi slučajevi krijumčarenja ljudi podliježu pravičnoj i pravilnoj istrazi

Mjera nije provedena

Mjera 2.

Dodijeliti specifične ljudske, tehničke i finansijske resurse za istraživanje trgovine ljudima zbog prisilnog braka i/ili prisilnog ropstva

Aktivnosti na provođenju mjere

U skladu s članom 22. Pravila o zaštiti žrtava i svjedoka žrtava trgovine ljudima državljana BiH, Ministarstvo sigurnosti BiH uspostavilo je četiri regionalna monitoring tima. Regionalni monitoring timovi postupaju u skladu s principima i zajedničkim standardima rada koji su utvrđeni Pravilima o zaštiti žrtava i svjedoka žrtava trgovine ljudima državljana BiH i Pravilnikom o zaštiti stranaca žrtava trgovine ljudima.

Mjera je većim dijelom provedena

H.5 Maloljetničko pravosuđe

Mjera 1.

Izdvojiti potrebne ljudske, tehničke i finansijske resurse kako bi se osigurale odgovarajuće alternativne mjere i oblici rehabilitacije za djecu u sukobu sa zakonom, te osiguralo da djeca nisu u pritvoru zajedno s odraslima; osigurati nadzor ustanova na kvartalnoj osnovi, kao i uvođenje programa za rehabilitaciju i prevenciju recidiva

Aktivnosti na provođenju mjere

Pravosudni sistem prema maloljetnicima uspostavljen je posebnim zakonima o zaštiti i postupanju s djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku⁵⁰. Na nivou entiteta i BDBiH

⁵⁰ Zasniava se na osnovnim principima Konvencije, kao i standardima predviđenim Pravilima UN-a za zaštitu maloljetnika lišenih slobode (JDL pravila), Smjernicama UN-a za prevenciju maloljetničke delinkvencije (Rijadske smjernice),

postoji zakonodavstvo iz oblasti krivičnopravne zaštite djece i maloljetnika u sukobu sa zakonom. Zakon o zaštiti i postupanju s djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku (u daljnjem tekstu: Zakon o zaštiti i postupanju s djecom) u RS-u se primjenjuje od 2011., u Brčko Distriktu BiH od 2013., a u FBiH od 2014. godine.

Prema odredbama ovog zakonodavstva, u sudovima prvog stepena postoje odjeljenja za maloljetnike koja se sastoje od jednog ili više sudija i stručnih savjetnika, dok u sudovima prvog i drugog stepena postoje vijeća za maloljetnike sastavljena od trojice sudija.

Postupak prema maloljetniku u prvom stepenu vodi se, u pravilu, pred sudijom za maloljetnike osnovnog suda, a samo dopunski i u isključivo zakonom predviđenom slučaju postupak prema maloljetniku u prvom stepenu vodi se pred sudom drugog stepena. Sud trećeg stepena (vrhovni sud) odlučuje povodom žalbe izjavljene protiv odluke drugostepenog suda.

Sudija za maloljetnike mora imati posebna znanja utvrđena zakonima, a policijski službenici moraju imati posebna znanja iz oblasti prava djeteta i maloljetničkog prijestupništva.

Zakonima je propisana i posebna alternativna mjera - policijsko upozorenje, koja je formalna opomena koju izriče policija maloljetnom počiniocu krivičnog djela za koje je propisana novčana ili kazna zatvora do tri godine. Svrha izricanja policijskog upozorenja je da se ne pokreće krivični postupak protiv maloljetnika za počinjeno krivično djelo ili da se obustavi već pokrenuti postupak i da se primjenom policijskog upozorenja utiče na pravilan razvoj maloljetnika i jačanje njegove lične odgovornosti kako ubuduće ne bi činio krivična djela.

Mjera je većim dijelom provedena

Mjera 2.

Podnijeti inicijativu za uvođenje i promoviranje servisa za preventivni i rehabilitacioni rad s djecom s problemima u ponašanju koja nisu izvršioi krivičnih djela ali su u riziku da to postanu

Aktivnosti na provođenju mjere

Izvjestan broj centara za socijalni rad imaju formirane centre za dnevno zbrinjavanje u kojima zbrinjavaju djecu i omladinu sa smetnjama u fizičkom i psihičkom razvoju, s poremećajima u ponašanju, s društveno neprihvatljivim ponašanjem i s drugim problemima u razvoju.

Mjera je dijelimično provedena

Mjera 3.

Izbjegavati određivanje pritvora djece i maloljetnika i osigurati da, i kada se primjenjuje, bude svedeno na minimalno vrijeme

Aktivnosti na provođenju mjere

Policijski službenik ovlašten je zakonom da liši maloljetno lice slobode, što može trajati najduže do 12 sati.

Standardnim minimalnim pravilima UN-a za mjere alternativne institucionalnom tretmanu (Tokijska pravila), te Standardnim minimalnim pravilima UN-a o provođenju maloljetničkog pravosuđa (Pekinška pravila).

U komunikaciji s maloljetnikom policijski službenik poštuje njegovu ličnost i radi za njegovu dobrobit, te o lišavanju slobode odmah obavještava roditelje, odnosno staraoca ili usvojioca maloljetnika, branioca i nadležni organ starateljstva.

Sud može, u skladu sa zakonima, uslovno otpustiti maloljetnika iz zavodske ustanove ako je u toj ustanovi proveo najmanje šest mjeseci i može odlučiti da se prema maloljetniku za vrijeme uslovnog otpusta izrekne mjera pojačanog nadzora (Uslovni otpust u RS-u odobren je u tri navrata).

Mjera je provedena

Mjera 4.

Preduzimati mjere kako bi se osigurao pristup obrazovanju osobama mlađim od 18 godina koje su u pritvoru

Aktivnosti na provođenju mjere

Poduzimaju se mjere na osiguranju pristupa obrazovanju osobama mlađim od 18 godina koje su u pritvoru.

Mjera je djelimično provedena

Mjera 5.

Osnovati nacionalni preventivni mehanizam za praćenje izvršenja kazne maloljetničkog zatvora, što je i obaveza BiH ratifikacijom Fakultativnog protokola uz UN-ovu Konvenciju protiv torture

Aktivnosti na provođenju mjere

S ciljem osiguranja ljudskih, finansijskih i tehničkih resursa za efikasno funkcioniranje Institucije ombudsmena za ljudska prava BiH i usklađivanja Zakona o ombudsmenu BiH s Pariskim principima i preporukama Venecijanske komisije u 2016. godini, sačinjen je novi Prijedlog zakona o ombudsmenu za ljudska prava BiH. Predviđena su rješenja kojima se osigurava veća nezavisnost i unapređenje efektivnosti Institucije ombudsmena u obavljanju promocije i zaštite ljudskih prava. Također, predloženo je i uspostavljanje Nacionalnog preventivnog mehanizma, što je obaveza proistekla iz ratifikacije Opcionog protokola uz Konvenciju protiv torture.

Prijedlog zakona nije usvojen u parlamentarnoj proceduri BiH u augustu 2016. godine.

Mjera je djelimično provedena

Mjera 6.

Osigurati sveobuhvatnu obuku o pravima djeteta i maloljetničkoj pravdi svih profesionalaca koji rade s djecom ili za djecu u sukobu sa zakonom

Aktivnosti na provođenju mjere

Zakonima o izvršenju krivičnih sankcija u BiH propisano je da je za sve zaposlene koji rade na poslovima izvršenja krivičnih sankcija obavezno stalno stručno usavršavanje i osposobljavanje. Nastavni plan i program stručnog usavršavanja donosi ministar pravde. Zakonima o zaštiti i postupanju s djecom propisuje se obaveza stručnog usavršavanja lica koja rade na poslovima prijestupništva mladih i krivičnopravne zaštite djece. Od donošenja ovih zakona izdato je više od 1000 certifikata o sticanju posebnih znanja i kontinuiranom stručnom osposobljavanju i usavršavanju iz oblasti dječijih prava, prijestupništva mladih i njihove krivičnopravne zaštite.

Mjera je provedena

Mjera 7.

Podizati svijest javnosti o djeci u sukobu sa zakonom i uvesti pravila ponašanja medija i novinara kako bi se spriječila njihova stigmatizacija u medijima i javnosti

Aktivnosti na provođenju mjere

U decembru 2016. Vijeće je održalo zajedničku sjednicu s medijskim kućama s ciljem upoznavanja šire javnosti o pokrenutoj inicijativi o zabrani tjelesnog kažnjavanja djece. Ova sjednica dala je pozitivne rezultate i medijske kuće emitiraju programe o Konvenciji, prevenciji nasilja nad djecom, ***prevenciji maloljetničkog prijestupništva*** i zabrani tjelesnog kažnjavanja djece.

MLJPI je, u saradnji sa UNICEF-om, pripremlilo publikaciju "Mediji u najboljem interesu djeteta". Njena osnovna vrijednost je to što osim akademskog pristupa dokumentira i praktična iskustva i naučene lekcije iz višegodišnjeg rada profesionalaca u medijima. Publikacija predstavlja praktičan i primjenjiv alat za profesionalce u medijima, vladinom i NVO sektoru za kreiranje vizuelne promocije i zaštite prava djeteta, kao i studentima različitih studijskih programa koji u okviru nastavnih predmeta izučavaju prava djece.

Mjera je većim dijelom provedena

Mjera 8.

Uspostaviti sveobuhvatnu bazu podataka o djeci u sukobu sa zakonom nadržavnom nivou i entitetskim nivoima radi analize situacije i preduzimanjamjera za poboljšanje stanja u oblasti maloljetničkog pravosuđa u BiH

Aktivnosti na provođenju mjere

Obaveza vođenja odgovarajućih evidencija i prikupljanja podataka postoji za institucije zadužene za provođenje zakona, i to kroz propisane načine vođenja evidencija o broju maloljetnika prijavljenih kao počinitelja krivičnih djela, sistema za automatsko upravljanje

predmetima u sudovima i tužilaštvima (CMS/TCMS), evidencija o izrečenim krivičnim sankcijama, kao i evidencija koje se vode u ustanovama za izvršenje krivičnih sankcija. S obzirom na to da u BiH ne postoji jedinstven program sistematskog prikupljanja podataka u oblasti maloljetničkog prijestupništva, MLJPI je donijelo Smjernice za prikupljanje podataka iz oblasti maloljetničkog prijestupništva koje će biti sastavni dio baze podataka.

Mjera je djelimično provedena

Za realizaciju specifičnog cilja H. u APBiH predviđene je 22 mjera s rokom realizacije do kraja 2018.

U izvještajnom periodu može se konstatovati sljedeće:

Provedene su 3 mjere

Većim dijelom provedeno je 8 mjera

Djelimično je provedeno 7 mjera

Nisu provedene 4 mjere

III Generalno zapažanje i preporuke

APBiH je operativni dokument kojim se utvrđuju specifični ciljevi i mjere koje su istovremeno i mehanizam izvještavanja Vijeća ministara BiH i drugih nivoa vlasti u Bosni i Hercegovini o međunarodnim obavezama te o stepenu njihovog ispunjenja, ali i o stanju ljudskih prava djece u Bosni i Hercegovini.

Kao što je i utvrđeno u APBiH, a prema preporukama Komiteta za prava djeteta za izradu izvještaja po osnovu Konvencije o pravima djeteta, podaci o provođenju mjera su osnovni pokazatelji u procesu izvještavanja, odnosno osnovni mehanizam za praćenje, monitoring i evoluciju preporuka Komiteta za prava djeteta UN-a na nivou Bosne i Hercegovine.

Analizirajući stepen uspješnosti provođenja 127 mjera za svih osam specifičnih ciljeva može se konstatovati da je su u APBiH potpuno i većim dijelom provedene ukupno 72 mjere ili 57% mjera.

Aktivnosti se vode na provođenju 37 mjera što je 29% djelimično provedenih mjera.

Nije provedeno 18 mjera ili 14%.

Uzimajući u obzir ustavne nadležnosti u Bosni i Hercegovini u znatnom broju oblasti (socijalna, zdravstvena zaštita, obrazovanje), te lošu ekonomsku situaciju u državi, može se zaključiti da je provedba APBiH relativno zadovoljavajuća.

Najbolji rezultati u provođenju mjera APBiH postignuti su u specifičnom cilju G koji glasi: Sistem odgoja i obrazovanja učiniti pravičnim i dostupnim za razvoj potencijala djeteta/učenika kroz visokokvalitetne, prilagođene i sveobuhvatne usluge.

Od 12 predviđenih mjera u potpunosti je provedeno 10, a većim dijelom su provedene 2 mjere, a uspješnost provođenja mjera je 100%.

Može se zaključiti da je uspješno bilo i provođenje mjera specifičnog cilja D: Unaprijediti mehanizme zaštite djece i jačanje svijesti radi sprečavanja i suzbijanja nasilja nad djecom.

Od 13 predviđenih mjera u potpunosti je provedeno 6, a većim dijelom 3 mjere što je 70% uspješno provedenih mjera.

Najlošiji rezultati u provođenju mjera zabilježeni su u specifičnom specifičnom cilju B: Unaprijediti ambijent za implementaciju općih principa Konvencije o pravima djeteta u vezi sa nediskriminacijom, najboljim interesom djeteta i poštivanjem mišljenja djeteta.

Od 15 predviđenih mjera nisu provedene 4 mjere što je oko 27% neprovedenih mjera dok je provedeno i većim dijelom provedeno ukupno 7 mjera, a uspješnost provedenih mjera je manja od 50%, odnosno oko 46%.

Loši rezultati u provođenju mjera zabilježeni su i specifičnom cilju F koji glasi: Osigurati mehanizme za primjenu zaštite prava djece s poteškoćama i ukupne zaštite djece i životnog standarda.

Od 17 predviđenih mjera nisu provedene 4 mjere što je oko 23% ne provedenih mjera dok je provedeno i većim dijelom provedeno 7 mjera, a uspješnost provedenih mjera je oko 42%.

Generalno se može zaključiti da odličnu ocjenu zaslužuje saradnja vladinog i nevladinog sektora na provođenju mjera na lokalnim nivoima i ovaj primjer pozitivne prakse treba nastaviti poticati i njegovati i ubuduće, a sve u cilju promocije i zaštite prava bosanskohercegovačke djece.

Generalna preporuka je da u narednom APBiH treba posebno tretirati specifične ciljeve, oblasti, gdje su postignuti najlošiji, odnosno loši rezultati. Ambijent za implementaciju općih principa Konvencije o pravima djeteta treba biti potpuno unaprijeđen ali i osigurani mehanizmi za primjenu zaštite prava djece s poteškoćama i ukupne zaštite djece i životnog standarda.

Uzimajući u obzir gore navedeno Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH predlaže Vijeću ministara sljedeće

ZAKLJUČKE

1. Usvaja se Izvještaj o provođenju cjelokupnog Akcionog plana za djecu Bosne i Hercegovine 2015 – 2018.
2. Zadužuje se Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine da Izvještaj postavi na svoju web stranicu radi upoznavanja šire javnosti o stanju prava djece u Bosni i Hercegovini
3. UN Komitet za prava djeteta je najavio razmatranje Kombinovanog V. i VI. Periodičnog izvještaja Bosne i Hercegovine o provođenju Konvencije o pravima djeteta u septembru 2019. godine nakon čega će vlastima BiH biti upućene nove preporuke koje su osnova za izradu novog Akcionog plana za djecu u BiH, te se u skladu sa tim produžava važenje APDBIH 2015-2018 do kraja 2019. godine i istovremeno zadužuje Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine da po prijemu preporuka Komiteta pripremi Akcioni plan za djecu Bosne i Hercegovine 2020 – 2023 u cilju potpunog provođenja Konvencije o pravima djeteta i praćenja stanja ljudskih prava djece u Bosni i Hercegovini najkasnije do marta 2020 godine